

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФИСКАЛНИ САВЈЕТ

ГЛОБАЛНИ ОКВИР ФИСКАЛНОГ БИЛАНСА И ПОЛИТИКА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
ЗА ПЕРИОД 2025-2027. ГОДИНА

Децембар 2024. године

Садржај

РЕЗИМЕ	3
УВОД.....	4
МАКРОЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ И ПРОЈЕКЦИЈЕ ЗА ПЕРИОД 2023 - 2027. ГОДИНЕ	5
РЕАЛНИ СЕКТОР	6
ИНДУСТРИЈСКА ПРОИЗВОДЊА У БИХ	10
ТРЖИШТЕ РАДА У БИХ	12
ЦИЈЕНЕ.....	13
БАНКАРСКИ СЕКТОР	15
СПОЉНИ СЕКТОР	16
СТРАНА ДИРЕКТНА УЛАГАЊА.....	20
ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА ЗА ПЕРИОД 2024 - 2027. ГОДИНА.....	22
ОСНОВЕ И ПРЕТПОСТАВКЕ ПРОЈЕКЦИЈА ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА ИЗ ОСНОВНОГ СЦЕНАРИЈА	24
ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА 2023-2026 (ОСНОВНИ СЦЕНАРИО)	46
РАЗЛИКЕ У ОДНОСУ НА ПРЕТХОДНЕ ПРОЈЕКЦИЈЕ ПРИХОДА ОД ИНДИРЕКТНИХ ПОРЕЗА	57
РИЗИЦИ	60
ФИСКАЛНИ ЦИЉЕВИ И ФИСКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ У БИХ	56
НИВО И СТРУКТУРА ЈАВНЕ ПОТРОШЊЕ	56
ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД ОКВИРА БУЏЕТА	56
ГОРЊЕ ГРАНИЦЕ ЗАДУЖЕЊА БУЏЕТА	69

На основу анализе макроекономских кретања у БиХ у претходном периоду, као и сагледавања утицаја кључних унутрашњих и спољних фактора од којих зависи развој, према процјенама Дирекције за економско планирање БиХ (ДЕП из септембра 2024. године), предвиђа се да ће реална стопа раста БДП-а у периоду 2025-2027. године износити 2,8%, 3,1% и 3,3%, респективно.

Пројекције прихода од индиректних пореза у БиХ за период 2025 - 2027. године, према пројекцијама Одјељења за макроекономску анализу Управног одбора Управе за индиректно опорезивање БиХ (ОМА) из октобра 2024. године, показују да ће у 2025. години у нето износу за расподјелу износити 9.264,3 милиона КМ, тј. да ће се повећати за 4,0% у односу на 2024. годину. У 2026. години предвиђа се раст средстава за расподјелу од индиректних пореза од 4,1%, а у 2027. години даљњи раст од 4,2%.

Треба подсјетити да се пројекције прихода од индиректних пореза ОМА-е темеље на пројекцијама макроекономских показатеља ДЕП-а из септембра 2024. године, а узимају у обзир трендове наплате индиректних пореза, те текуће владине политике у области индиректног опорезивања. Нове пројекције прихода од индиректних пореза ОМА-е темеље се на процјенама ДЕП-а из септембра 2024. године.

Имајући у виду претходно наведено, а у складу са процјенама кретањима прихода из априла 2023. године, те уважавајући чињеницу да се септембарске процјене ДЕП-а готово и не разликују у односу на мартовске процјене, које су послужиле ОМА-и за процјену прихода од индиректних пореза из априла 2023. године, те сагледавајући потребе и надлежности институција на свим нивоима власти у БиХ, предвиђени износ средстава за финансирање институција БиХ, а који проистичу из прихода од индиректних пореза за 2025, 2026. и 2027. годину је на нивоу од 1.020,5 милиона КМ. Преостали износ прихода од индиректних пореза дијелиће се у складу с важећим законским рјешењима.

Фискални циљ у БиХ за 2025. годину је континуирано смањење примарног дефицита исказаног у складу са Законом о Фискалном савјету у БиХ, као разлика између текућих расхода и текућих прихода коригован за износ нето камате, који је у 2025. години планиран у износу 858,1 мил. КМ или 1,52% пројектованог БДП-а за 2025. годину.

Ниво јавне потрошње као удио у БДП у периоду 2025-2027. године треба смањивати с циљем да она консолидовано на нивоу БиХ буде испод 40% БДП, а у посматраном периоду кретаће се од 44,3% до 42,5% процијењеног БДП-а.

Горње границе задужења буџета у 2025. години, исказане као износ потребан за сервисирање укупних дугова или проценат од БДП-а, у зависности од законског рјешења, предвиђају се у оквирима које прописују закони којима је регулисано задуживање за сваки од нивоa власти.

Увод

Документ Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2025 - 2027. године израђен је на основу Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број: 63/08), којим је дефинисан садржај документа. У вези с тим, документ садржи све потребне елементе који су носиоцима фискалне политике у Босни и Херцеговини неопходни за израду њихових докумената оквирних буџета за период 2025 - 2027. године, као и годишњег буџета за 2025. годину. Ти елементи су: фискални циљеви дефинисани као примарни фискални биланс (примарни суфицит или примарни дефицит), пројекције укупних индиректних пореза засноване на макроекономским пројекцијама и њихова расподела за наредну фискалну годину, као и горње границе задужења.

Наведени елементи, чије усаглашавање представља основну претпоставку за буџетско планирање носилаца фискалних политика у БиХ, чине суштину фискалне координације у БиХ. Без њиховог усаглашавања нису могући координација фискалних политика и очување фискалне стабилности, како појединих фискалних суверенитета, тако и Босне и Херцеговине као цјелине.

Прво поглавље документа односи се на анализу и трендове макроекономских кретања у БиХ, које је израдила Дирекција за економско планирање БиХ (ДЕП). У овом дијелу дате су пројекције основних макроекономских индикатора, с посебним фокусом на оне макроекономске величине које непосредно утичу на елементе фискалне политике, прије свега на висину јавних прихода.

У другом дијелу извршена је анализа висине и структуре прихода од индиректних пореза и дате су њихове пројекције за наредне три године, што је израдило Одјељење за макроекономску анализу Управног одбора Управе за индиректно опорезивање БиХ (ОМА). Како се ови приходи дијеле између више фискалних субјеката у БиХ, у овом дијелу дати су и елементи расподеле прихода од индиректних пореза, полазећи од постојећих прописа којима се регулише ова област у БиХ.

Трећи дио документа односи се на фискалне циљеве буџета институција БиХ, Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ. Овдје су такође обрађени и основни елементи фискалних политика, као што су: ниво јавне потрошње и политика јавног задуживања.

Макроекономски показатељи и пројекције за период 2023 - 2027. година

У сљедећој табели дате су процјена и пројекције макроекономских показатеља БиХ за период 2023 - 2027. године, које су полазна основа за пројекције укупних индиректних пореза.

Табела 1: Макроекономски показатељи за период 2022 - 2027. године

Извор: Дирекција за економско планирање

Индикатор	Званични подаци	Пројекције				
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Номинални БДП у мил. КМ	45.594	50.932	53.519	56.266	59.264	62.367
Номинални раст у %	13,6	11,7	5,1	5,1	5,3	5,2
БДП дефлатор (претходна година = 100)	109,5	109,6	102,7	102,2	102,1	101,9
Реални БДП у мил. КМ (претходна година = 100)	41.630	46.458	52.137	55.038	58.017	61.202
Реални раст у %	3,7	1,9	2,4	2,8	3,1	3,3
Инфлација мјерена индексом потрошачких цијена у %	14,0	6,1	2,0	1,9	1,8	1,7
Потрошња у мил. КМ	39.284	43.658	45.749	47.483	49.306	51.193
Реални раст у %	1,8	1,3	2,5	1,7	1,8	1,9
Владаина потрошња у мил. КМ	8.513	9.548	10.044	10.396	10.760	11.115
Реални раст у %	1,3	2,1	2,6	1,5	1,7	1,4
Приватна потрошња у мил. КМ	30.771	34.111	35.705	37.087	38.547	40.078
Реални раст у %	1,9	1,1	2,4	1,8	1,9	2,0
Инвестиције (брuto) у стална средства у мил. КМ	10.081	11.519	12.314	13.038	13.905	14.815
Реални раст у %	0,3	12,1	5,1	4,0	5,2	5,1
Владине инвестиције у мил. КМ	1.356	1.487	1.681	1.798	1.969	2.127
Реални раст у %	-5,0	7,6	9,7	3,9	7,2	5,8
Приватне инвестиције у мил. КМ	8.725	10.031	10.633	11.239	11.936	12.688
Реални раст у %	1,2	12,8	4,4	4,0	4,8	4,9
Увоз у мил. КМ	28.237	27.798	28.761	30.052	31.739	33.637
Номинални раст у %	33,8	-1,6	3,5	4,5	5,6	6,0
Реални раст у %	6,2	-1,3	2,5	3,0	4,0	3,8
Извоз у мил. КМ	22.037	21.931	22.270	23.676	25.499	27.631
Номинални раст у %	31,5	-0,5	1,5	6,3	7,7	8,4
Реални раст у %	11,8	-1,2	-0,3	4,3	5,3	5,8
Национална бруто штедња у % БДП-а	23,2	23,8	23,6	24,3	25,0	25,8
Биланс текућег рачуна у мил. КМ	-1.978	-1.376	-1.651	-1.511	-1.372	-1.120
Раст у %	184,7	-30,4	20,0	-8,5	-9,2	-18,4
Биланс текућег рачуна у % БДП-а	-4,3	-2,7	-3,1	-2,7	-2,3	-1,8

Економска кретања у 2023. години Извор: Дирекција за економско планирање БиХ

Према тренутно расположивим званичним статистичким подацима БХАС-а (БХАС статистика националних рачуна), за 2023. годину у Босни и Херцеговини је настављен тренд раста економске активности из претходне године. Наиме, унаточ многобројним како интерним тако и екстерним изазовима као што су слабљење економског раста у спољном окружењу, појачани инфлаторни притисци и раст каматних стопа, Босна и Херцеговина је у 2023. години забиљежила реални раст БДП-а од 1,9% у односу на претходну годину.¹ Ако се пажљивије посматра структура оствареног раста БДП-а у 2023. годину, може се закључити да је домаћа тражња кроз повећање финалне потрошње и инвестиција представљала кључно упориште економског раста у земљи. Наиме, према званичним подацима БХАС-а 2023. годину, у Босни и Херцеговини је дошло је до повећања финалне потрошње од 1,3% (приватна потрошња 1,1%, јавна потрошња 2,1%), тако да је укупан допринос економском расту износио 1,1 п.п. Поред повећања потрошње, према подацима статистике националних рачуна БХАС за 2023. годину, укупне инвестиције у Босни и Херцеговини увећане су 2,1% у односу на претходну годину, при чему је допринос укупном расту БДП-а износио 0,6 п.п. Виши ниво инвестиционе активности у односу на претходну годину забиљежен је у оквиру како приватног тако и јавног сектора у Босни и Херцеговини.²

С друге стране, слабљење економског раста у главним трговинским партнерима као што је ЕУ (процјена раста БДП-а у ЕУ у 2023. години 0,5%), односно извозне тражње знатно је успорило спољнотрговинску размјену у Босни и Херцеговини. Наиме, након периода високог раста спољнотрговинске размјене са свијетом, када је Босна и Херцеговина биљежила двоцифрене стопе раста, у 2023. години дошло је до стагнације укупне спољнотрговинске размјене. Наиме, услед слабљења извозне тражња за бх. производима дошло је до смањења извоза из Босне и Херцеговине за око 1,2% у односу на претходну годину. Ово је понајвише посљедица смањења робног извоза од око 3,4%, док је, с друге стране, дошло до повећања извоза услуга од око 5% што је дјелимично ублажило пад укупног извоза из Босне и Херцеговине у 2023. години. С друге стране, овај пад извоза као и нешто нижи раст приватне (у односу на 2021. и 2022. годину) резултирао је благим смањењем укупног увоза у 2023. години за око 1,3%. Ови трендови кретања извоза и увоза у 2023. години онемогућили су значајнији допринос спољног сектора у економском расту на свега 0,2 п.п, што је знатно скромнији допринос у односу на раније године.

Економска кретања у Босни и Херцеговини у 2024. години

Тренутно расположиви статистички подаци за 2024. годину указују да тренд раста привредне активности у Босни и Херцеговини настављен. Наиме, према доступним прелиминарним

¹ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Бруто домаћи производ, расходни приступ годишњи подаци за 2023. годину“, 6.10.2024. године.

² Овом приликом вриједи истаћи да је 2023. године, према подацима БХАС-а, дошло до значајног смањења залиха (39,5%), што је знатно отежало прецизнију анализу доприноса инвестиција у структури БДП-а у Босни и Херцеговини.

статистичким подацима БХАС-а за К1 2024. годину (БДП, расходни приступ, тромјесечни подаци) у Босни и Херцеговини је регистрован реални раст БДП-а од 2,7% у односу на исти период претходне године. Ако се пажљивије посматра структура оствареног раста БДП-а од 2,7% у К1 2024. године, може се закључити да домаћа тражња (потрошња и инвестиције) наставља бити главни носилац економског раста у Босни и Херцеговини. Наиме, према тренутно расположивим подацима БХАС-а процјењује се да је раст финалне потрошње током посматраног периода износио 2,6%, тако да је допринос исте у расту БДП-а износио око 2,3 п.п. Поред повећања укупне финалне потрошње (приватна 2,7% и јавна 2,1%), у К1 2024. години примјетан је двоцифрен раст укупних инвестиција, што значајно доприносило економском расту у К1 2024. године. Међутим, приликом интерпретације овог раста инвестиција и доприноса економском расту потребно је имати у виду да ова категорија укључује и залихе, што знатно отежава анализу доприноса инвестиција у структури економског раста у Босни и Херцеговини. С друге стране, обзиром да је у 2024. години дошло до додатног успоравања економског раста у главним трговинским партнерима (ЕУ и земље региона), то се одразило на извозну тражњу за производима из Босне и Херцеговине, као и на укупну спољнотрговинску размјену са свијетом која је смањена за око 6%. Ово смањење спољнотрговинске робне размјене је посљедица смањења извоза од скоро 15%, док је увоз увећан за 1,3% у односу на исти период претходне године.³ Овакав тренд кретања извоза и увоза резултирао повећањем трговинског дефицита, тако да је укупни допринос трговинског биланса у економском расту био негативан. **Процјена економских кретања у Босни и Херцеговини за 2024. годину** заснована на тренутно расположивим домаћим и међународним статистичким подацима и израчунима расположивих економетријских модела. Према процјени ДЕП-а, овај тренд раста економске активности у земљи требао бити настављен уз очекивану стопу реалног раста БДП-а од 2,4% на крају 2024. године.⁴ Процјењује се да би унаточ неповољном спољном окружењу (стагнација економског раста у ЕУ), домаћа тражња (финална потрошња и инвестиције) требала представљати главно упориште у очувању економског раста до краја године. Наиме, очекивани раст броја запослених, одређени раст плата и пензија, те раст новчаних прилива из иностранства, уз кредитни раст у оквиру сектора становништва би, према процјенама ДЕП-а, требали резултирати повећањем укупне финалне потрошње у Босни и Херцеговини од 2,5% (приватна потрошња 2,4% и јавна потрошња 2,6%), уз позитиван допринос економском расту 2,1 п.п. Поред финалне потрошње позитиван допринос расту се очекује и у оквиру приваних и јавних инвестиција. Процјена ДЕП-а је да се на крају 2024. године у Босни и Херцеговини може очекивати раст укупних инвестиција од 6,7%, уз очекивани допринос економском расту од 1,7 п.п. С друге стране, низак ниво економске активности у спољном окружењу нарочито ниске стопе економског раста у појединим земљама ЕУ (Њемачка, Италија, Аустрија), које су истовремено главни трговински партнери Босне и Херцеговине, негативно утичу на резултате у оквиру спољнотрговинске размјене са свијетом.

³ У овом дијелу извјештаја су кориштени подаци из статистике националних рачуна БХАС-а за К1 2024 https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2024/NAC_04_2024_Q1_1_HR.pdf, показатељи извоза и увоза укључују робе и услуге.

⁴ Пројекције ДЕП-а, септембар 2024. године

Тако се до краја 2024. године може очекивати нешто нижи ниво укупне спољнотрговинске размјене са свијетом. Евидентно слабљење извозне тражње би, према процјени ДЕП-а, могло резултирати стагнацијом од укупног извоза у 2024. Години, уз регистровану стопу од -0,3%. С друге стране, очекивани раст домаће тражње (финална потрошња и инвестиције) требао би резултирати повећањем увоза у Босну и Херцеговину од 2,5% у односу на претходну годину. Овакви трендови кретања извоза и увоза током године ће врло вјероватно довести до повећања спољнотрговинског биланса од око 10%, тако да се на крају 2024. године може очекивати наегативан допринос истог у укупном расту од 1,5 п.п.

Пројекција економских кретања за период 2024-2027. година

Веома важну одредницу за економска кретања у Босни и Херцеговини у периоду 2025-2027, поред интерних динамика, представљаће и економска кретања у спољном окружењу, нарочито у земљама ЕУ27. Наиме, посљедњих неколико година свјетску економију, а самим тим и економска кретања у Босни и Херцеговини, обиљежили су велики изазови, као што су глобална пандемија, сукоби у Украјини и др. Негативне економске посљедице ових дешавања на свјетску економију су већ видљиве и манифестују се кроз трговинске, финансијске, цјеновне шокове које ће нису заобилазили ни Босну и Херцеговину. Наиме, ранији извјештаји су показали да спољно окружење (ЕУ и земље региона) представљају веома важну структуралну одредницу свих економских кретања у Босни и Херцеговини. Референтне међународне институције у свијету, као што су Међународни монетарни фонд (ММФ), Свјетска банка и Европска комисија у одређеним публикацијама указују на то да ће најновија међународна догађања имати негативне економске посљедице по свјетску економију. С тога вриједи истаћи да је се ДЕП приликом припреме овог извјештаја у оквиру пројектовања економских кретања у међународном економском окружењу користио тренутно доступним издањем⁵ *Европске економске прогнозе за прољеће 2024 (European Economic Forecast Spring 2024) (Institutional Paper 286, May)*.⁶

ДГ ЕЦФИН је тако у складу са најновијим економским кретањима у свијету значајно ревидирао пројекцију економског раста за земље ЕУ која износи 1,6% у 2025. години, док пројекција инфлације износи 2,2%. С обзиром да екстерне динамике представљају веома важну структурну одредницу свих економских кретања у Босни и Херцеговини, вриједи истаћи да ће најновија дешавања имати одлучујућу улогу за изгледе економског раста у земљи у наредном периоду. Осим екстерних динамика, јако битан фактор за економски раст у земљи током програмског периода 2025-2027. године представљаће и институционални капацитет земље у провођењу структуралних реформи како би се ојачао допринос интерних динамика у креирању истог. Даљње усложњавање како екстерних тако и интерних динамика би имало веома негативне посљедице по босанскохерцеговачку економију и смањила њен потенцијални раст. Имајући у виду наведене како екстерне тако и интерне околности, према пројекцијама ДЕП-а, у основном сценарију за период 2025-2027. године у Босни и

⁵ Потребно је истаћи да је додатни изазов за израду макроекономских пројекција у Босни и Херцеговини представљала расположивост међународних података с обзиром да ДГ ЕЦФИН јесење издање макропројекција планира објавити 15. новембра 2024. године.

⁶ European Commission, DG ECFIN, „European Economic Forecast“ Spring 2024 (Institutional Paper 286) May 2024.

Херцеговини се може очекивати економски раст са просјечном стопом економског раста од око 3% на годишњем нивоу (у 2025. - 2,8%, 2026. - 3,1% и у 2027. години 3,3%).⁷

Претпоставља се да би кључни ослонац економског раста током овог периода требала представљати домаћа тражња кроз повећање приватне потрошње и инвестиција. Наиме, адекватно провођење структурних реформи (ЕРП, Реформска агенда и остали стратешки документи) довели би до повећања укупне економске активности у земљи кроз повећање укупне производње, броја запослених, повећања инвестиционих улагања (приватних и јавних), као и прихода од извоза (роба и услуга). У основном сценарију се очекује да би ова дешавања у коначници резултирала повећањем расположивог дохотка грађана, а самим тим и повећањем приватне потрошње која ће, као и претходних година, представљати кључни ослонац економског раста. Тако се у периоду 2025 - 2027. године очекује просјечна стопа раста приватне потрошње од 1,9%. С друге стране, имајући у виду висок ниво јавне потрошње у оквиру БДП-а у Босни и Херцеговини и напоре који се улажу кроз процес фискалне консолидације, у Босни и Херцеговини током овог периода очекује се постепена стабилизација јавних финансија кроз смањење јавних расхода и истовремено повећање јавних прихода како би се ограничио раст јавне потрошње. Тако се у периоду 2025-2027. године очекује уједначен раст јавне потрошње од око 1,5% на годишњем нивоу. Ако се има у виду да би током овог периода пројектована стопа економског раста била виша у односу на раст јавне потрошње, удио исте у структури БДП-а би се дјелимично смањио на око 17,8%. У овом периоду очекује се да би мјерама фискалне политике дио средстава из текуће потрошње требао бити каналисан у сврху јачања инвестиционе потрошње у Босни и Херцеговини. Самим тим, уз побољшање пословног амбијента, инвестиције би, за разлику од претходних година, могле имати значајнији раст, а самим тим и већи допринос у очекиваном расту БДП-а. У периоду 2025-2027. године у Босни и Херцеговини се очекује повећање инвестиција по просјечној годишњој стопи раста од око 5% (2025: 4,6%, 2026: 5,4%, 2027: 4,7%). У овом временском оквиру поред повећања приватних инвестиција које чине већински дио укупних инвестиција (око 80% укупних инвестиција) као што је то и раније наведено, очекује се и значајнији допринос јавних инвестиција. Сматра се да би напредак у процесу европских интеграција у комбинацији са унапређењем пословног окружења кроз реформске процесе могло повећати интерес како домаћих тако и страних инвеститора за инвестициона улагања у Босну и Херцеговину. С друге стране, обзиром на структуру и позицију економије Босне и Херцеговине, сматра се да ће јавне инвестиције представљати нешто важнију полугу за подстицање економског раста у средњем року. Пројекти у оквиру изградње путне инфраструктуре и енергетски пројекти - зелена транзиција, као и расположивост средстава код међународних финансијских институција би уз адекватну и благовремену имплементацију истих могли резултирати годишњим повећањем јавних инвестиција од око 5,5%, у периоду од 2025. до 2027. године. Тако би у средњорочном временском оквиру удио јавних инвестиција у оквиру БДП-а у Босни и Херцеговини био повећан на око 3,5% БДП-а. Постепена стабилизација у екстерном окружењу уз унапређење индустријске базе и подизање конкурентности у земљи представљају предуслов побољшања спољнотрговинске размјене са свијетом. Само под условом материјализације наведених интерних и екстерних претпоставки у периоду 2025-2027. године може се очекивати пораст спољнотрговинске размјене са свијетом. У том случају у Босни и Херцеговини се може очекивати просјечни

⁷ Пројекције ДЕП-а, септембар 2024. године

годишњи раст укупног извоза од око 5% (извоз роба 4,4% и извоз услуга 6,6%). Овдје посебно треба нагласити допринос услуга, с обзиром да је удио истих у посљедњих неколико година значајно увећан и врло често је амортизовао одређене губитке у оквиру извоза роба који су настали усљед флуктуација на међународним тржиштима. Тако би током овог периода захваљујући овом извозном расту удио извоза у БДП-у био повећан на око 45% на крају 2027. године. С друге стране, очекује се да би се увоз у овом периоду требао кретати по нешто споријој годишњој стопи раста од 3,6% (увоз роба 3,6%, увоз услуга 3,7%). Посљедица оваквог кретања увозног раста била би стабилизација удјела увоза у БДП-у на око 54% БДП-а на крају 2027. године. Нешто снажнији раст извоза у односу на раст увоза у средњем року би резултирао постепеном стабилизацијом спољнотрговинског биланса као удио у БДП-у на 9%, односно благо позитивним доприносом економском расту, док би покривеност увоза извозом закључно са 2027. годином требала износити скоро 82%.

Ризици

Ризици по остваривање пројекција економског раста у основном сценарију могу се класификовати у двије групе (спољни и унутрашњи). У вријеме припреме овог извјештаја чини се да су спољни ризици доста израженији и представљају већи ризик за реализацију пројекција економског раста из основног сценарија у односу на унутрашње. Неизвјесност у спољном окружењу, јачање инфлаторних притисака, као и слабљење глобалног економског раста засигурно би имали негативан утицај на потрошњу, инвестиције, спољнотрговинску размјену, а самим тим и на пројекције економског раста у Босну и Херцеговину у основном сценарију за период 2025.-2027. године.

С друге стране, пријетњу реализацији ових пројекција представљају и унутрашњи изазови, односно унутрашњи ризици у Босни и Херцеговини. Унутрашње ризике представљају сложен систем доношења одлука и спор темпо провођења економских реформи у земљи. Евентуална кашњења у провођењу структуралних реформи могла би се негативно одразити на укупни економски раст. Врло је важно истаћи **ризике који се тичу климатских промјена**, односно усаглашавање законске регулативе у области зелене енергије у Босни и Херцеговини, са важећим прописима у земљама ЕУ. У том контексту вриједи истаћи да је Босна и Херцеговина до 2026. године обавезна усагласити домаће законодавство, као и структуру економије са одредбама регулативе **Механизма за подешавање границе угљеника (Carbon Border Adjustment Mechanism CBA)**⁸. Евентуална кашњења приликом усаглашавања могла би значајно угрозити укупну конкурентност економије у Босни и Херцеговини кроз смањења производње, извоза, запослености, јавних прихода и у коначници резултирати падом БДП-а за неколико п.п.

Што се тиче ризика у средњем року, нарочито вриједи истаћи ризике на тржишту рада односно тренд смањења радне снаге који је евидентан у посљедњих неколико година. Евентуални наставак миграција становништва (млади, образован и квалификован кадар) из Босне и Херцеговине би могао резултирати смањењем продуктивности и споријим растом БДП-а од пројектованог.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R0956>

Међународни и домаћи статистички подаци за 2023. годину указују на то да је дошло до значајног успоравања привредне активности у односу на претходну годину. Наиме, према подацима Евростата за 2023. годину, у земљама ЕУ забиљежен је економски раст од свега 0,5% у односу на исти период претходне године, док је пад физичког обима индустријске производње износио око 2%.⁹ Чини се да је сличан тренд кретања привредне активности примјетан и у Босни и Херцеговини. Наиме, према тренутно расположивим прелиминарним подацима БХАС-а за 2023. годину, Босна и Херцеговина је забиљежила пад физичког обима индустријске производње од 3,8% у односу на претходну годину.¹⁰ Овакав тренд кретања индустријске производње у Босни и Херцеговини на неки начин указује да су економски трендови у земљи детерминисани привредним кретањима у земљама ЕУ. С друге стране, такође указује на успоравање економских трендова у односу на претходне године. Ако се детаљније посматра структура физичког обима производње у Босни и Херцеговини у 2023. години, видљиво је да је пад производње регистрован у оквиру прерађивачке индустрије 5% и у сектору рударства 7%, док је благи раст производње остварен у сектору за производњу електричне енергије 1,9%. На основу ових показатеља може се закључити да су кретања у оквиру прерађивачке индустрије која чини око $\frac{3}{4}$ укупне индустријске производње у Босни и Херцеговини била кључна за пад физичког обима производње. Пад производње у оквиру прерађивачке индустрије у Босни и Херцеговини посљедица су слабљења извозне тражње и самим тим обима производње у оквиру извозно оријентисаних грана, што такође потврђују и показатељи о паду робног извоза у 2023. години. Тренутно расположиви статистички подаци за 2024. годину о кретању индустријске производње како у земљи тако и у спољном окружењу нису охрабрујући. Наиме, економска активност у земљама ЕУ у првом полугодишту 2024. године је прилично стагнантна, што показују подаци о повећању БДП-а у П1 2024. године од свега 0,7%, док је физички обим индустријске смањен за 3,3%. Слични трендови су присутни и у Босни Херцеговини с обзиром да је у К1 2024. године БДП повећан за 2,7%, док је физички обим индустријске производње смањен у П1 за 5,7%. Секторски посматрано, пад физичког обима производње забиљежен је у сва три сектора (рударство, прерађивачка индустрија, производња електричне енергије). Ако се имају у виду досадашњи подаци како у земљи тако и спољном окружењу, претпоставка ДЕП-а је да ће негативни трендови у оквиру индустријске производње бити настављени до краја године.

Пројекције кретања индустријске производње у БиХ у периоду 2024-2027

Како у Босни и Херцеговини тако и у свијету очекује се осјетнија стабилизација економског раста, што ће се одразити и на кретање обима производње, запослености и извоза. Током посматраног периода кретања у оквиру индустријске производње ће, поред економских кретања у спољном окружењу, доста зависити и од интерних динамика у Босни и Херцеговини. Наиме, током овог периода очекује се побољшање имплементације

⁹ Eurostat, Euroindicators, „Industrial Production“, 21/2024, 14 February 2024.

¹⁰ Агенција за статистику Босне и Херцеговине, саопштење, „Индекс обима индустријске производње у Босни и Херцеговини, децембар 2023“, 25.1.2024. године.

реформских мјера на унапређењу пословног амбијента које проводе надлежне институције у Босни и Херцеговини. Побољшање пословног амбијента је предуслов за повећање инвестиционих улагања (домаћих и иностраних), већу искориштеност постојећих и покретање нових капацитета, повећање броја запослених и јачање конкурентске позиције бх. произвођача како на домаћем тако и на иностраним тржиштима. Ако се има у виду структура производних процеса у Босни и Херцеговини, врло је важно благовремено и у пуном капацитету приступити процесу зелене транзиције. Евентуална кашњења у процесу зелене транзиције представљају пријетњу за конкурентност индустријске производње у Босни и Херцеговини. Само под условом материјализације како екстерних тако и интерних претпоставки, пројекција ДЕП-а да би Босна и Херцеговина могла остварити побољшање и позитивне стопе раста физичког обима индустријске производње.

Ризици

Ризици по питању пројекције кретања индустријске производње у Босни и Херцеговини у основном сценарију су идентични општим ризицима који су наведени у уводном дијелу документа о економским кретањима. Поред општих ризика који су наведени у уводном дијелу, вриједи истаћи да стабилност у производњи електричне енергије у доброј мјери зависи од хидролошких прилика и погонске спремности термоелектрана. Неоповољне хидролошке прилике, као и дотрајали термоенергетски капацитети, односно ниска погонска спремност, могли би се негативно одразити на укупну производњу електричне енергије у Босни и Херцеговини и самим тим физички обим укупне индустријске производње. Климатски ризици који су наведени у уводном дијелу нарочито су изражени у контексту структуре производње (сектор за производњу електричне енергије) тако и структуре потрошње кроз прерађивачку индустрију у Босни и Херцеговини.

У средњем року ризик за пројектовано јачање индустријске производње могла би претстављати евентуална кашњења у реформским процесима која имају за циљ унапређење пословног окружења у земљи.

Тржиште рада у БиХ

Тржиште рада – 2023. година

У 2023. години у Босни и Херцеговини просјечан број запослених лица увећан је за 1,3% г/г и износио је 849,5 хиљада. Посматрајући број запослених лица у Босни и Херцеговини према подручјима дјелатности, најзначајнији раст у 2023. години био је у области трговине на велико и мало, информација и комуникација, дјелатности пружања смјештаја, те припреме и услуживања хране, као и образовања. Број регистрованих незапослених лица у Босни и Херцеговини у 2023. години се наставио смањивати. Просечан број незапослених лица у посматраној години је износио 348,9 хиљада, што је 3,9% мање у поређењу са 2022. годином. Анкетна стопа незапослености у Босни и Херцеговини у 2023. години је смањена у односу на претходну годину и износи 13,2%. Просјечна нето плата у 2023. години номинално већа је за 12,5% у односу на 2022. годину и износила је 1.263 КМ, уз реални раст од 6,1% због инфлације.

Тржиште рада – пројекције 2024-2027. године

У периоду I-VII 2024. године примјетан је успорен раст броја запослених лица у Босни и Херцеговини. Просјечан број запослених лица у посматраном периоду је износио око 852,6¹¹ хиљада и већи је за 0,5% у односу на исти период прошле године. На спорији раст броја запослених у посматраном периоду је утицало смањење броја запослених лица у појединим подручјима дјелатности, а нарочито у подручју индустријске производње. Тако је број запослених лица у подручју дјелатности прерађивачке индустрије у посматраном периоду смањен за 3,1% г/г, те дјелатности вађења руда и камена 4,8% г/г (негативан допринос расту броја укупног запослених од 0,7 п.п.). Посматрајући дјелатности које су у посматраном периоду забиљежиле раст броја запослених највише се истичу дјелатност трговине¹² на велико и мало, поправка моторних возила и мотоцикала (2,2% г/г или 0,4 п.п.) те дјелатност здравствене и социјалне заштите (2,2% г/г или 0,2 п.п.). Све остале дјелатности имале су мањи допринос расту укупног броја запослених лица. Стопа незапослености у Босни и Херцеговини према анкети о радној снази у К2 је износила 13,3% и нижа је у односу на претходни квартал. Просјечна нето плата у Босни и Херцеговини у периоду I-VII 2024. године је увећана за 9,5% г/г (реални раст је износио 7,4%) и износила је 1.364 КМ, уз раст најнижих плата у оба ентитета на почетку године. Узимајући у обзир економски раст као и тренутна дешавања на тржишта рада, у Босни и Херцеговини се може очекивати скромнији раст броја запослених лица у 2024. години око 0,5% г/г. Просјечна нето плата у Босни и Херцеговини у 2024. години би могла бити увећана око 9,3%.

Пројекције на тржишту рада у периоду 2025-2027. године су базиране на пословном окружењу, односно претпостављеном економском расту и кретању тражње, трговине, као и инвестиција. Ове компоненте економског раста значајно детерминишу дешавања на тржишту рада. ЕЦБ у својим пројекцијама (септембар 2024.) предвиђа у 2025. и 2026. години скроман раст броја запослених лица у еврозони од 0,4% г/г, уз непромијењену стопу незапослености од 6,5%.

Према пројекцијама ДЕП-а, у Босни и Херцеговини се у периоду 2025-2027. године очекује наставак раста БДП-а праћен растом обима инвестиција и трговине, што би се требало позитивно одразити на број запослених лица, али и на плате. Као и претходних година, пословни амбијент у областима које традиционално запошљавају највише лица у Босни и Херцеговини (индустрија, трговина, као и поједине услужне дјелатности) значајно би могао детерминисати обим запошљавања уз мањи допринос јавног¹³ сектора. Боље пословне прилике у области индустрије, трговине, али и у појединим услужним дјелатностима отвориле би могућност за креирање нових радних мјеста. Према томе, створили би се услови за раст броја запослених лица уз постепено смањење стопе незапослености у Босни и Херцеговини,

¹¹ Привремени податак, подаци до марта 2024. године су коначни, а након тога подаци су привремени. Извор: БХАС.

¹² Укупан промет трговине на мало у БиХ, посматран у текућим цијенама, у јулу 2024. године остварио је раст од 8,4% у односу на исти мјесец претходне године. Посматрано у сталним цијенама, укупан промет трговине на мало остварио је раст од 4,2% у односу на исти мјесец претходне године. Извор: БХАС, Пословне статистике, Индекси промета трговине на мало, јули 2024. године.

¹³ У анализи се мисли на дјелатности јавне управе, здравста и образовања.

као и за раст просјечне нето плате. Тиме би у 2025-2027. години укупан број запослених лица у Босни и Херцеговини могао бити увећан за 1,1%-1,8% г/г, док би просјечна нето плата могла бити увећана 6-7% г/г. Ипак, треба узети у обзир ризике за остварење пројекција који би могли значајно утицати на претпостављени раст основних индикатора на тржишту рада.¹⁴

Ризици

Ризици за пројекције на тржишту рада су одређени дешавањима у окружењу, односно пословним амбијентом како у Босни и Херцеговини тако и у свијету. Уз спорији економски раст, мањи обим инвестиција, трговине и уопште лошије услове пословања, раст броја запослених лица и плата би могао бити нижи од претпостављеног у основном сценарију. Такође, кретање најниже плате у периоду на који се пројекције односе би могло утицати на стопу раста просјечне нето плате. Поред тога, континуирано смањење радне снаге (кроз миграције становништва) и степен имплементације планираних структурних реформи у Босни и Херцеговини могли би утицати на посматране индикаторе тржишта рада, као и на ниво куповне моћи и животног стандарда.

Цијене

Цијене – 2023. година

У периоду I-XII 2023. године инфлација у Босни и Херцеговини је износила 6,1% г/г. Битно је напоменути да је највећи раст цијена био је у K1, да би од K2 раст цијена знатно успорио до краја године. На овакво кретање инфлације утицала је стабилизација цијена енергената на свјетском тржишту. Због нижих цијена нафте и нафтних деривата у одјељку превоза цијене су биле ниже за 4% г/г. Поред овог одјељка, једино су у одјељку одјеће и обуће цијене биле ниже за 6% у посматраном периоду. Цијене у одјељку хране и безалкохолних пића (највећи удио у ЦПИ индексу) су увећане за 10,6% г/г. У одјељку становања, воде, електричне енергије, гаса и других енергената цијене су увећане за 7,4% г/г.

Цијене – пројекције 2024-2027. године

У периоду I-VIII 2024. године у Босни и Херцеговини је регистрована инфлација од 1,9% г/г. Успорен раст укупног нивоа цијена присутан је од почетка године. Посматрано по одјељцима индекса потрошачких цијена, најзначајнији раст цијена је у одјељцима хране и безалкохолних пића, као доминантног одјељка (1,4% г/г) те осталих добара и услуга (5,9% г/г). Поред тога, у одјељку алкохолних пића и дувана цијене су увећане за 4,3% г/г, уз поскупљења цигарета од стране појединих произвођача током посматраног периода. Од 1. јануара 2024. године ступила је на снагу Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе¹⁵ на цигарете и

¹⁴ Од наведених ризика ће зависти да ли ће стопе раста броја запослених лица и нето плата бити брже или спорије од претпостављених у основном сценарију.

¹⁵ Управни одбор Управе за индиректно опорезивање донио је Одлуку о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2024. годину. Минимална акциза за паковање цигарета од 20 комада износи 3,46 КМ (у 2023. години је износила 3,35 КМ), а специфична акциза износи 1,65 КМ за паковање цигарета од 20 комада (остала је иста у односу на 2023. годину). Акциза на дуван за пушење утврђује се у висини од 80% минималне акцизе на цигарете

дуван за 2024. годину. У одјељку становања, воде, електричне енергије, гаса и других енергената цијене нису значајно расле (0,5% г/г), па је и њихов допринос расту укупне инфлације мали. Постепени раст цијена сирове нафте имао је утицај на кретање цијена у одјељку превоза које су увећане за 1,2% г/г (нарочито од К2). С обзиром на досадашња цијеновна кретања, може се претпоставити да ће ниво инфлације у 2024. години бити нижи у односу на претходну годину. ЕЦБ у посљедњим¹⁶ пројекцијама за еврозону предвиђа инфлацију од 2,5% г/г, уз цијену сирове нафте од 83,2 \$/барелу, што је мање за 0,6% г/г. Цијена гаса би била нижа за 15,8% г/г. Слична предвиђања о кретању инфлације има и ММФ (ВЕО, јули 2024. године) према којим би инфлација у еврозони могла износити 2,4%. На основу наведеног може се закључити да би инфлација у Босни и Херцеговини до краја године могла износити око 2% г/г. Међутим, битно је узети у обзир ризике за остварење пројекција који би могли значајно утицати на кретање инфлације.

У 2025. години се очекује умјерен раст цијена како у ЕУ тако и Босни и Херцеговини. *Пројектоване стопе инфлације у 2025. години углавном би могле бити посљедица постепеног слабљења спољних притисака на цијене, односно нешто нижих цијена енергената и прехранбених производа. Према пројекцијама ЕЦБ-а (септембар),* цијена сирове нафте у 2025. години могла бити нижа за 8,5% г/г и износила би 76,1 \$/барелу, а инфлација у еврозони би могла успорити и износити 2,2% г/г. Слична предвиђање има и ММФ у својим љетним пројекцијама, према којим би инфлација у еврозони могла износити 2,1% у 2025. години, а цијена сирове нафте би могла бити нижа за 6% г/г. Поред тога, ЕК у својим прољетним пројекцијама је дала слична предвиђања за инфлацију и цијене сирове нафте.¹⁷ Ако се, поред наведених екстерних цјеновних детерминанти, узму у обзир цијене комуналија (режијски трошкови), без великих осцилација у Босни и Херцеговини у 2025. години се може очекивати инфлација око 1,9% г/г.¹⁸

Израда пројекција инфлације у Босни и Херцеговини у периоду 2026-2027. године, као и претходних година заснива се на кретању цијена хране (као доминантног одјељка) и енергената на свјетском тржишту те пројекција инфлације у ЕУ као битних екстерних фактора. У посматраном периоду се очекује умјерен раст укупног нивоа цијена у Босни и Херцеговини који је везан за смањење спољних притисака на цијене. Овај спорији раст инфлације одражава наставак смањења цијена сирове нафте, као и природног гаса. ЕЦБ у својим пројекцијама предвиђа да би цијена сирове нафте у 2026. години могла бити нижа за 3,8% г/г и износила би 73,2 \$/барелу. Цијена природног гаса у 2026. години такође би могла бити нижа за 13,9% г/г. Поред тога, очекује се да би цијене индекса хране¹⁹ у еврозони у посматраној години могле умјерено расти за 2,1% у 2026. години. Када је у питању кретање индекса хране на свјетском

утврђене у члану 3. став (3) ове одлуке износи 138,4 КМ по килограму (у 2023. години је износила 134 КМ по килограму). Извор: Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2024. годину.

¹⁶ Пројекције ЕЦБ од септембра 2024. године.

¹⁷ У периоду писања документа посљедње расположиве пројекције ЕК биле су из маја 2024. године (инфлација 2,1% у еврозони уз смањење цијена сирове нафте од 6,3% г/г).

¹⁸ Претпостављени раст цијена ће као и у претходној години зависити од ризика који би утицати на инфлацију.

¹⁹ ХИЦП хране, еврозона (септембар 2024. године).

тржишту, посљедње расположиве пројекције²⁰ Свјетске банке указују да би индекс цијена хране могао бити мањи за 0,5% г/г у 2026. години и задржати исти ниво и наредне године. Тиме би инфлација у еврозони могла износити 1,9% у 2026. години. Ако се поред наведених екстерних фактора узму у обзир стабилне цијене комуналија, као домаћих фактора, инфлација у Босни и Херцеговини у 2026.-2027. години се може кретати 1,7%-1,8% г/г.²¹

Ризици

Основни ризици за пројекције инфлације подијељени су на екстерне и домаће факторе. Према томе, цијене енергената, као и хране на свјетском тржишту, имају значајну улогу на кретање инфлације. Више цијене енергената увећале би улазне трошкове, односно дошло би до пребацивања трошкова са произвођача на потрошаче. При томе би и раст цијена прехранбених производа (хране) и услуга могао бити присутан. На тај начин укупна инфлација би могла бити нешто већа у односу на основни сценарио. Супротно, међу домаћим факторима који би могли да утичу на кретање укупног нивоа цијена су ризици попут непредвиђеног раста цијена комуналија (режијски трошкови) које нису узете у обзир, а могу довести до раста инфлације.

Банкарски сектор

Кретање банкарских кредита и депозита у 2023. години

На крају 2023. године укупни пласирани кредити су достигли 23,5 млрд. КМ, што је раст од 6,6% у поређењу са 2022. годином. Највећи допринос расту укупних кредита дали су кредити пласирани становништву (3,7 п.п.), који су уз стопу раста 7,4% г/г износили 11,8 млрд. КМ, а затим кредити нефинансијским предузећима (2,7 п.п.) са достигнутом вриједношћу од 10,4 млрд. КМ и стопом раста 6,2% г/г. Кредити општој влади су смањени за 1,1% г/г и износили су 1,1 млрд. КМ. Укупни депозити су на крају 2023. године су достигли 31,1 млрд. КМ, уз стопу раста од 6,5% г/г. Највећи допринос расту укупних депозита дали су депозити становништву (5,1 п.п.), који су уз стопу раста 10,2% г/г износили 16,1 млрд. КМ, а затим депозити нефинансијских предузећа са достигнутом вриједношћу око 9 млрд. КМ и стопом раста 10,1% г/г. Раст депозита је дјелимично успорен због смањења депозита опште владе за 6,7% г/г и износили су 4,3 млрд. КМ.

Прогноза кретања раста банкарских кредита и депозита у 2024-2027. години

У Босни и Херцеговини од почетка 2024. године забиљежен је раст укупних пласираних кредита који на крају јула 2024. године износе 25 млрд. КМ (9,7% г/г). Највећи допринос расту укупних кредита дали су кредити становништву (4,5 п.п.), уз стопу раста од 9% г/г, а затим кредити нефинансијским предузећима (4,2 п.п.), уз стопу раста од 9,5% г/г. Кредити општој влади износили су 1,2 млрд. КМ, што је раст од 15,6% у односу на исти мјесец прошле године, уз скроман допринос расту укупних кредита од 0,7 п.п. Укупни депозити у јулу 2024. године

²⁰ Према пројекцијама Свјетске банке (април 2024).

²¹ Претпостављени раст цијена ће као и у претходној години зависити од ризика који би могли додатно увећати инфлацију.

износили су око 32,5 млрд. КМ, што је раст од 7,8% г/г. Највећи допринос расту укупних депозита дали су депозити становништва са 9% г/г и износом од 16,7 млрд. КМ и депозити нефинансијских предузећа са стопом раста од 11,9% г/г и износом од 9,6 млрд. КМ. С друге стране, депозити опште владе забиљежили су пад од 2,8% г/г и износ од 4,3 млрд. КМ. Очекује се да ће укупни депозити и кредити задржати сличне стопе раста до краја године.

Према пројекцијама ДЕП-а, у Босни и Херцеговини се очекује раст економске активности у периоду 2025-2027. године, што би довело до раста кредита сектора нефинансијских предузећа. Јачање иностране тражње могло би довести до раста производње и на крају имати позитиван утицај на спољнотрговинску размјену. Поред тога, очекује се раст броја запослених лица уз смањење броја незапослених лица, што би се такође могло одразити на потражњу за банкарским кредитима сектора становништва. Кредити пласирани овим секторима чине више од 90% пласираних кредита банака у Босни и Херцеговини. Већа потражња кредита становништва и нефинансијских предузећа довела би до раста укупне кредитне активности која би у периоду од 2025–2027. године износила 8%-8,5% г/г. Поред тога, раст расположивог дохотка и позитивна кретања на тржишту рада детерминисали би кретање кредита, али и депозита становништва. Са стабилизацијом цијена енергената и хране депозити становништва у посматраном периоду наставили би са растом. Стопа раста укупних депозита могла би бити одређена и кретањем депозита нефинансијских приватних предузећа. **У периоду 2025-2027. године стопа раста укупних депозита могла би се кретати између 7% и 7,5%.**

Ризици

Пројекције кретања кредита и депозита детерминисане су ризицима који се односе на спорији економски раст од претпостављеног у основном сценарију како у Босни и Херцеговини тако и земљама главним трговинским партнерима који би био праћен посљедицама негативних глобалних дешавања. Споменута негативна кретања одразила би се на банкарски систем у виду пада тражње за новим кредитима и раста каматних стопа на кредите. Стопе раста депозита и кредита нефинансијских предузећа би се такође могле мијењати због раста неизвјесности у пословању, као и стопе раста депозита и кредита у сектору становништва због могућег ризика промјене стања на тржишту рада и расположивог дохотка.

Спољни сектор

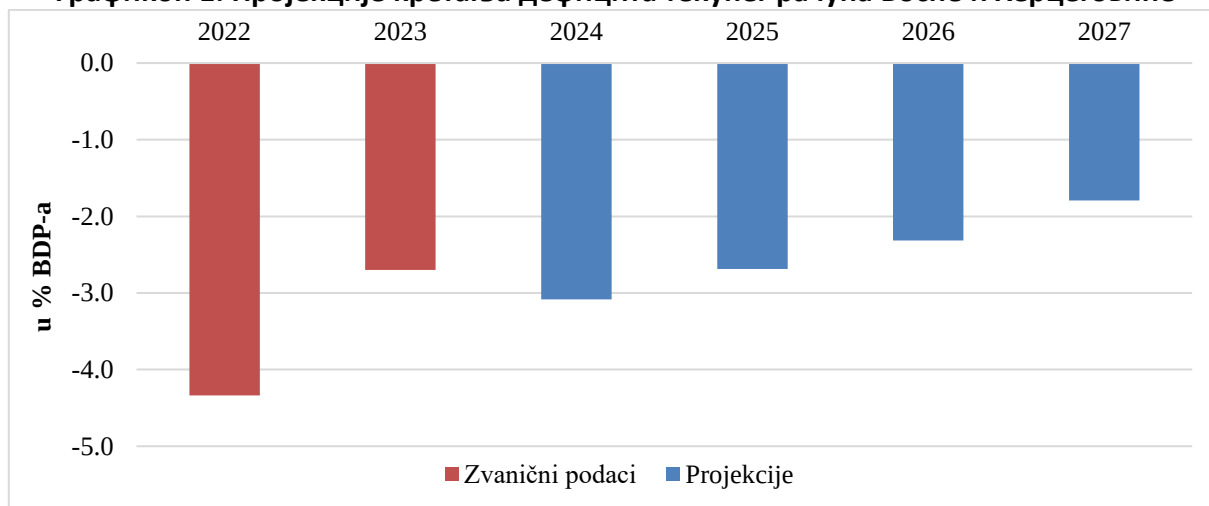
Платни биланс Босне и Херцеговине

Према званичним подацима из платног биланса Босне и Херцеговине за К1 2024. године²² те пројекцијама ДЕП-а за остала три квартала 2024. године дефицит текућег рачуна у оквиру платног биланса Босне и Херцеговине износио би око 1,65 милијарди КМ, што би представљало повећање од око 20% г/г. Ово повећање дефицита је значајним дијелом узроковано успоравањем извоза роба, као и смањених економских активности код главних спољнотрговинских партнера.

²² У тренутку израде пројекција били су доступни подаци само за К1 2024. године

У К1 2024. године дефицит текућег рачуна износио је око 900 милиона КМ, што представља пораст дефицита од 165% у односу на исти период претходне године. Овај раст дефицита текућег рачуна је највећим дијелом детерминисан дефицитом спољне трговине роба и услуга (који је повећан за 56,3% г/г, тј. за 730 милиона КМ), односно порастом номиналног увоза за 5,1% г/г и падом номиналног извоза за 7,8%²³ г/г. Текући нето приливи новца из иностранства у К1 2024. године забиљежили су раст од 16,2%, као резултат повећања текућих прилива за 11,8% (највећим дијелом раст прилива домаћинствима из иностранства) уз истовремени пораст одлива новца у иностранство за 5,5%.

Графикон 1: Пројекције кретања дефицита текућег рачуна Босне и Херцеговине

Извор: ЦББиХ и пројекције ДЕП-а

Претпоставке за платни биланс 2024-2027

На бази пројекција ДЕП-а у 2024. години би се могло очекивати номинално повећање спољнотрговинског дефицита од 10,6% (уз раст увоза од 3,5% те извоза од 1,5%). У периоду 2025-2027. године очекује се номинално смањење спољнотрговинског дефицита у интервалу од 1,8-3,8%, као резултат пораста стопе номиналног увоза (4,5-6%) и раста стопе номиналног извоза (6,3-8,4%).

Као удио у БДП-у дефицит текућег рачуна за 2024. годину, према пројекцијама ДЕП-а, износио би око 3,1%, док би се за период 2025-2027. године могло очекивати да се дефицит креће у интервалу од 1,8% до 2,7% БДП-а. Очекује се да би текући нето приливи из иностранства у 2024. години могли износити око 9% БДП-а, док би се у периоду 2025-2027. године могли кретати у распону од 7,8% до 8,6% БДП-а.

С обзиром да је јако тешко процијенити изворе финансирања дефицита текућег рачуна, може се очекивати да ће, као што је то и до сада био случај, дефицит текућег рачуна и даље бити финансиран приливима финансијских средства из иностранства (директне стране инвестиције, трговинске кредите те кроз евентуална нова задуживања на међународном финансијском тржишту).

²³ Извор података: ЦББиХ

Ризици

Главни ризици за промјене у кретању платног биланса Босне и Херцеговине налазе се у спољнотрговинском дефициту, тј. у промјенама стопа извоза и увоза роба и услуга, као и промјенама цијена на свјетском тржишту. Повољно пословно окружење и већа стопа запослености дијаспоре Босне и Херцеговине могли би довести до пораста стопе текућих трансфера из иностранства, а самим тим и до повећања расположивог дохотка. Насупрот томе, у случају лошијег пословног окружења и мање запослености дијаспоре, а тиме и смањених текућих трансфера из иностранства, расположиви доходак би био мањи. Поред наведених битно је споменути и новонастале економске, финансијске и безбједоносне изазове у глобалним економским токовима. Потенцијални ризици код спољног задуживања Босне и Херцеговине у средњем року јесу: негативан економски раст, негативан буџетски биланс (дефицит), повећање укупног нивоа јавног дуга, повећање удјела директног дуга ентитета у укупном спољном дугу, повећање сервиса јавног дуга (нарочито унутрашњег), каматно оптерећење, каматне стопе, ризици девизног курса, ризик рефинансирања, али и сами кредитни рејтинг.

Кретања спољнотрговинске размјене у 2024. години

Босна и Херцеговина посљедњих неколико године биљежила релативно добре резултате када је у питању спољнотрговинска робна размјена са свијетом. Стабилизација економских прилика у главним спољнотрговинским партнерима, постпандемијски економски опоравак и раст извозних и увозних цијена омогућили су континуиран раст спољнотрговинске робне размјене, што потврђују и двоцифрене стопе раста спољнотрговинских показатеља. Међутим, тренутно расположиви статистички подаци за 2023. и 2024. годину указују да је дошло до значајног успоравања спољнотрговинске размјене у Босни и Херцеговини. Наиме, успоравање економског раста у главним трговинским партнерима (ЕУ раст БДП-а 0,5%) резултирало је слабљењем извозне тражње за бх. производима на међународним тржиштима. С друге стране, нешто спорији економски раст у земљи и нижи ниво домаће тражње (потрошња и инвестиције) резултирали су слабљењем увоза у односу на претходну годину. Подаци из статистике националних рачуна у 2023. години указују на то да је у 2023. години дошло до стагнације укупне спољнотрговинске размјене са свијетом, при чему су укупан извоз и увоз смањени за 1,2%, односно 1,3% у реалном смислу.

Тренутно расположиви подаци о кретањима спољнотрговинске размјене указују да је су негативни трендови у оквиру исте настављени. Наиме, према подацима из статистике националних рачуна БХАС-а за К1 2024. године усљед слабљења извозне тражње дошло је до пада извоза од око 15%. С друге стране, раст укупног увоза од 1,3% је прилично очекиван усљед повећања економског раста у земљи који је ношен повећањем извоза и увоза. Процјена ДЕП-а која је заснована на расположивим домаћим и међународним статистичким подацима уз примјену расположивих макроекономских модела је да би до краја 2024. године требало доћи благе стабилизације спољнотрговинске робне размјене. Наиме, према пројекцијама ДЕП-а у 2024. години очекује се стагнација укупног извоза са регистрираном стопом од -0,3% (извоз роба -2,5%, извоз услуга 5,1%) у реалном смислу. С друге стране, очекивани раст укупног увоза у 2024. години износи 2,5% (увоз роба 2,6%, извоз услуга 1,5%). Оваква кретања извоза и увоза ће несумњиво довести до повећања трговинског биланса Босне и Херцеговине

за 12,8%, тако да се у 2024. године очекује негативан допринос трговинског биланса у економском расту од 1,5 п.п.

Пројекција кретања спољнотрговинске размјене за период 2025-2027. године

Према тренутно расположивим пројекцијама, у земљама ЕУ се у 2025. години очекује нешто виши ниво економске активности у односу на раније године са очекиваном стопом економског раста од 1,6%.²⁴ У складу са овим кретањима и претпоставкама ДЕП-а из основног сценарија у Босни и Херцеговини може очекивати постепени опоравак спољнотрговинске размјени са свијетом. Наиме, према пројекцијама ДЕП-а за 2025. годину у Босни и Херцеговини се очекује раст укупног извоза од 4,3% у реалном смислу ношен растом извоза роба са очекиваном стопом раста од 4,0%, док је очекивани раст извоза услуга 4,8%. С друге стране, с обзиром да је Босна и Херцеговина прилично увозо зависна економија, те да се у 2025. години може очекивати економски раст од 2,8% који је углавном ношен домаћом тражњом, очекује се и раст увоза. Тако се, према пројекцијама ДЕП-а, у 2025. години може очекивати раст укупног увоза од 3%, при чему је очекивана стопа раста увоза роба 2,9% а увоза услуга 5,1%. Оваква кретања извоза и увоза у коначници би на крају 2025. године требала резултирати стагнацијом трговинског биланса тако да је очекивани допринос на укупни економски раст неутралан.

Кретање привредне активности, односно економског раста у земљи и екстерном окружењу засигурно ће представљати главну детерминанту кретања спољнотрговинске робне размјене у Босни и Херцеговини у средњем року. У том случају, пројекција ДЕП-а је да би се у Босни и Херцеговини у периоду 2026-2027. године могло очекивати реално повећање укупног извоза са годишњим стопама раста од 5,3% у 2026. и 5,8% у 2027. години у реалном смислу. Ово повећање извоза условљено је стабилном извозном тражњом, проширењем производне базе и подизањем конкурентности у земљи. У прилог овим очекивањима иду и пројекције повећања увоза у ЕУ током наведеног периода. С друге стране, повећање економске активности у земљи, односно раст домаће тражње у оквиру сектора становништва и корпоративног сектора кроз нешто бржи раст потрошње и инвестиција требали би резултирати и повећањем увоза у Босну и Херцеговину. Према пројекцијама ДЕП-а, очекује се да стопе раста увоза буду нешто ниже у односу на извозне и требале би се кретати од 4,0% у 2026. години и 3,8% у 2027. години. Више стопе раста извоза од увозних у средњем року би требале резултирати повећањем заступљености извоза у БДП-у на око 45%, док би укупни увоз (робе +услуге) износио око 54% закључно са 2027. годином. Резултат оваквих трендова кретања извоза и увоза било би постепена стабилизација укупног спољнотрговинског дефицита на око 9% БДП-а, уз благо позитиван допринос економском расту од 0,2 п.п. на годишњем нивоу и побољшане покривености увоза извозом на скоро 82% закључно са 2027. годином.²⁵

²⁴ У процесу пројектовања економских кретања у спољном окружења (извозне тражње) кориштени су расположиви подаци ДГ ЕЦФИН-а Европске економске прогнозе, прољеће 2024. („European Economic Forecasts“ Spring 2024) из маја 2024. године.

²⁵ Пројекције ДЕП-а, септембар 2024. године

Ризици

Спољни ризици по питању спољнотрговинске робне размјене у Босни и Херцеговини су везани за економска кретања у главним трговинским партнерима (ЕУ 27 и земље региона). Евентуална додатна погоршања у спољном окружењу, раст свјетских цијена енергената и хране негативно би се одразили на извозну тражњу, а самим тим и на спољнотрговинску размјену у Босни и Херцеговини у периоду 2024-2027. године. Поред екстерних ризика, потенцијални ризик за пројекције спољне трговине у основном сценарију за период 2024-2027. године представљају и интерни ризици. Наиме, додатно усложњавање политичких криза у земљи могло би резултирати додним потешкоћама у процесима економског управљања у земљи, што би се посебно негативно одразило како на економску активност тако и на институције које су надлежне за спољнотрговинско пословање у Босни и Херцеговини. Евентуална материјализација ових унутрашњих ризика би додатно отежала и угрозила пословање компанија које су извозно орјентисане, те додатно ослабило ионако недовољно диверзификовану извозну понуду Босне и Херцеговине. Индиректне штетне посљедице евентуалне материјализације унутрашњих ризика би се огледале кроз смањење тржишног удјела босанскохерцеговачких компанија на свјетским тржиштима и губитак конкурентности како компанија које послују на извозним тржиштима тако и цјелокупне економије. Веома важан ризик који би у случају његове материјализације угрозио претпоставке о спољнотрговинској размјени у основном сценарију је свако и **климатски ризик**, односно почетак примјене ЦБАМ регулативе. Евентуална кашњења у имплементацији одредби ове регулативе би негативно погодила водеће извозне секторе у Босни и Херцеговини и самим тим значајно смањиле извоз и довеле у питање пословање велики број компанија које се баве извозним пословањем.

Страна директна улагања

Страна директна улагања у 2023. години

Наставак инфлаторних кретања, као и ратних дејстава у Украјини и Блиском истоку неминовно су се одразили и на пад страних улагања (у даљњем тексту СДУ) у 2023. години. Према подацима ОЕЦД-а (FDI in figures, inflow²⁶), укупна улагања према земљама у свијету у 2023. години су у односу на 2022. годину била мања за 16%. У исто вријеме улагања према земљама ОЕЦД-а су била мања за 8% г/г, а према земљама Г-20 земљама мања за 40% г/г. Охрабрујуће звучи да су према прелиминарним подацима за први квартал у 2024. години (у односу на први квартал у 2023. години) улагања према ОЕЦД земљама забиљежила повећање од 2%, док су у истом периоду улагања према Кини мања за 57%.

У Босни и Херцеговини укупна СДУ у 2023. години су достигла 1,7 млрд. КМ, уз стопу раста од 15,8% г/г (нето финансисјка пасива) те тиме остварила учешће у БДП од око 3,4%.

²⁶ OECD, FDI- in- figures-July-2024., FDI inflow.

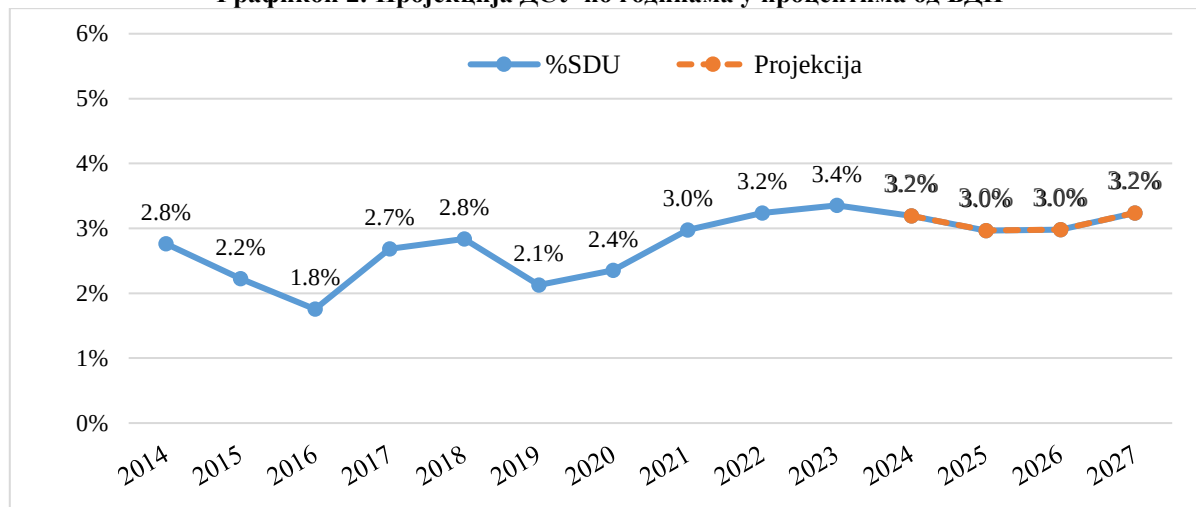
Пројекције улагања 2024-2027. године

Почетком 2024. године на економски раст у свијету позитивно је дјеловала чињеница да су цијене енергената почеле значајније да падају уз коначно стабилизовање инфлације. Такође, долази до раста најважнијих берзанских индекса листираних на на свјетским берзама. Углавном су сви водећи свјетски берзанских индекси на крају првог полугодишта 2024. године у односу на крај 2023. године остварили позитивне стопе раста. Тако Дау Џонс индекс (Dow Jones Indeks - DJIA) биљежи стопу раста од 3,8%, С&П500 стопу раста од 14,5% а технолошки индекс Насдак (Nasdaq) стопу раста од 18,1% г/г. У Азији, јапански Никеи (Nikkei) је такође остварио раст од 18,3% г/г. Такође, и амерички ВЕИ индекс (енгл. Weekly Economic Index) забиљежио раст од 16,2% у истом периоду.

Према посљедњим доступним подацима од стране ЦББиХ, укупна СДУ у Босни и Херцеговини у првом кварталу 2024. године су достигла 509,4 мил. КМ и била већа 4% у односу на исти период у прошлој години. Процјена је да ће учешће СДУ у БДП-у 2024. године бити око 3,2%. Од већих пројеката у 2024. године ту су улагања у већ постојеће пројекте (проширење и унапређење производне инфраструктуре) у фирмама Натрон-Хајат, Телемах, Јајце Алоу вилс (Јајце Allow Wheels)²⁷. Наставиће се и већ започета улагања од стране фирми Адријатикс Металс у Варешу (ископавању полиметала), као и трговачких ланца Пепко и Лидл.

Очекују се и значајнија средства од започетих или најављених инфраструктурних улагања у аутопут Бања Лука - Приједор²⁸(за који се очекује 300 мил. евра и завршетак радова у 2026. год.), Брчко - Бијељина²⁹(односно прво дионица Рача -Бијељина³⁰) која би требала бити готова до краја 2025. године, те дуго најављивани пројекат аеродрома Требиње.

Графикон 2: Пројекција ДСУ по годинама у процентима од БДП

Извор: БХАС, ЦББиХ и ДЕП процјена

²⁷<http://www.fipa.gov.ba/ufokusu/default.aspx?id=16163&langTag=en-US>

²⁸ <http://www.autoputevirs.com/aprs/Doc.aspx?cat=5&subcat=24&id=24&lang=cir&txt=295>, потписан уговор о концесији са кинеском компанијом „China Shadong Int. Economic & technical cooperation Group Ltd.

²⁹ <https://autoputevirs.com/2023/02/23>

³⁰ <https://integral.ba/svecani-pocetak-radova-autoput-raca-bijeljina/>

Све израженија потреба преласка на обновљиве изворе енергије чине ову област улагања све атрактивнијом и у нашој земљи. Још увијек се очекује почетак значајнијег улагања у хидроенергетски потенцијал од стране Републике Србије у ХЕ Бук Бијела³¹ (вриједност 250 мил. евра) за коју је предвиђен почетак радова у 2024. год. Ово је само прва од планиране три хидроелектране (ту су још и ХЕ Фоча и ХЕ Паунци) из пројекта ХЕС Горња Дрина³². Спомине се и хидроелектране Бистрица³³ (вриједност око 100 мил. евра) и ХЕ Дабар (вриједност 224 мил. евра).

У току је изградња вјетроелектране Ивовик³⁴ од стране фирме Ivovik Wind Power³⁵, чији је већински власник из Луксембурга (вриједност око 137 мил. евра).

Велико је занимање и за соларне електране. Очекује се завршетак радова на СЕ Билећа³⁶ од стране приватне фирме ЕТФ (у вриједности од око 45 мил. евра). Најављена је изградња соларне електране Невесиње³⁷ (440 мил. евра³⁸), за коју је већ потписана концесија те соларних електрана на Сокоцу³⁹ и у Требињу⁴⁰. Потписан је и уговор између Рудника и термоелектране (РТЕ) „Угљевик“ и кинеске државне компаније „Beijing New Building Materials“ о изградњи фабрике гипсаних плоча у вриједности од око 50 мил. КМ⁴¹. Најављена је и продаја некадашњег грађевинског гиганта Хидроградње из Сарајева кувајтским инвеститорима.

Евидентно је да се на улагања у овом периоду позитивно манифестује и чињеница да је почетком августа 2023. године агенција за оцјену кредитног рејтинга Standard & Poor's повећала Босни и Херцеговини суверени кредитни рејтинг са „Б са позитивним изгледима“ на „Б+ са стабилним изгледима“ те у фебруару 2024. године потврдила тај статус.

У наредним годинама СДУ би у просјеку достизала око 3,1% БДП (у 2025. години и 2026. години би се кретала око 3,0 % те у 2027. години око 3,2% БДП).

Ризици

Ескалација сукоба на Блиском истоку и Украјини те неизвјесност везана за изборе у САД-у би могли дестабилисати глобалне финансијске токове те посљедично негативно утицати на већ постојеће пројекте у изградњи, али и нова улагања у Босни и Херцеговини. Посебно би била изложена ризику улагања у власништву руских компанија у земљи (нафтна и индустрија гаса). Могуће санкције од стране Енергетске заједнице, уз увођење додатних такси на извоз струје

³¹ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/media/aktuelnosti/Pages/11.zajednickasjednica.aspx>

³² <https://www.srbija.gov.rs/vest/497512/srbija-od-2014-godine-ulozila-u-rs-59-miliona-evra.php>

³³ <https://www.hebistrice.com/en/contact/>

³⁴ <http://www.fipa.gov.ba/novosti/aktivnosti/default.aspx?id=15383&langTag=en-US>

³⁵ <https://www.energetika-net.com/obnovljivi-izvori/novi-vecinski-vlasnik-ve-ivovik-3557>

³⁶ <http://www.eft-sebileca.net/index.php/se-bileca>

³⁷ <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mper/media/vijesti/Pages/SENevesinje.aspx>

³⁸ <https://balkangreenenergynews.com/rs/etmax-dobio-koncesiju-za-gradnju-solarne-elektране-snage-500-mw/>

³⁹ <https://energetika.ba/obnovljivi-izvori/solarna-energija/izdata-potvrda-gradnja-se-solarna-elektрана-na-sokocu/21428>

⁴⁰ <https://energetika.ba/u-trebinju-planirana-gradnja-najvece-solarne-elektране-na-balkanu/>

⁴¹ <https://balkangreenenergynews.com/rs/termoelektрана-ugljevnik-planira-proizvodnju-gipsanih-ploca/>

из такозваних „прљавих извора енергије“⁴² од стране ЕУ (услјед непоштовања одредби из Зелене агенде⁴³) такође представљају реалан проблем. Тиме би Босну и Херцеговину додатно учиниле мање атрактивном дестинацијом за улагање у такву врсту пројеката. Усложњавање политичких и безбједносних прилика након локалних избора такође би у наредном периоду додатно дестабилизovalo токове страних улагања у земљи.

Пројекције прихода од индиректних пореза за период 2024 - 2027. година

Пројекције прихода од индиректних пореза темеље се на пројекцијама макроекономских показатеља ДЕП-а из септембра 2024. године, а узимају у обзир трендове наплате индиректних пореза, те текуће владине политике у области индиректног опорезивања (основни или *baseline* сценарио).

Основе и претпоставке пројекција прихода од индиректних пореза из основног сценарија

Пројекције макроекономских показатеља, ДЕП, септембар 2024

У табели 1 су представљене посљедње пројекције Дирекције за економско планирање БиХ (ДЕП, септембар 2024) номиналног и реалног раста БДП-а за период 2024-2027.

Табела 1. Пројекција раста БДП-а, ДЕП, септембар 2024

	Званични подаци		Пројекције			
	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Номинални раст	13,6	11,7	5,1	5,1	5,3	5,2
Реални раст	3,7	1,9	2,4	2,8	3,1	3,3

Извор: ДЕП, септембар 2024. године

Економска кретања у 2023. години

Према објављеним подацима Агенције за статистику БиХ, бруто домаћи производ према расходном приступу процијењен је у износу од 50.932 мил. КМ за 2023. годину КМ, што представља номинални раст од 11,7%, те реални раст од 1,9% у односу на 2022. годину.⁴⁴ Издаци за укупну крајњу потрошњу износили су 43.658 мил. КМ, представљајући номинални раст од 11,1% у односу на претходну годину, при чему су издаци за крајњу потрошњу домаћинства и НПУСД износили 34.111 мил. КМ (номинални раст од 10,9% и реални раст од

⁴² <https://balkangreenenergynews.com/eu-announces-carbon-border-tax-from-2026-what-lies-ahead-for-exporters-from-western-balkans-turkey/>

⁴³ <https://europa.ba/wp-content/uploads/2020/11/Green-Agenda-Factsheet-2020.pdf>

⁴⁴ „Бруто домаћи производ за БиХ 2023; Расходни приступ, први резултати“, Агенција за статистику БиХ, 30.9.2024. године

1,1% у односу на претходну годину). Издаци за крајњу потрошњу владе износили су 9.548 мил. КМ у 2023. године (номинални раст од 12,2% и реални раст 2,1% у односу на претходну годину). Бруто инвестиције у стална средства су у 2023. износиле 11.519 мил. КМ (номинални раст 14,3% и реални раст 12,1% у односу на 2022. годину). Извоз роба и услуга у 2023. у односу на 2022. годину остварио је номинални пад у износу од 0,5%, док је код увоза роба и услуга забиљежен номинални пад од 1,6%.

Пројекције за период 2024-2027

У ДЕП-овим пројекцијама макроекономских показатеља наводи се да је процјена економских кретања у Босни и Херцеговини за 2024. годину заснована на тренутно расположивим домаћим и међународним статистичким подацима и њиховим израчунима на основу расположивих економетријских модела. Наводе да би упркос неповољним кретањима у спољном окружењу, домаћа тражња (финална потрошња и инвестиције) требала представљати основни стуб остварења економског раста до краја године, захваљујући очекиваном расту броја запослених, одређеном расту плата и пензија, те расту новчаних прилива из иностранства и кредитном расту у оквиру сектора становништва. Према пројекцијама ДЕП-а, у БиХ се очекује бруто домаћи производ у износу од 53.519 мил. КМ у 2024. години, што представља номинални раст од 5,1%, а реални од 2,4% у односу на претходну годину.

За период 2025-2027 се истиче да, поред интерних динамика, економска кретања у спољном окружењу, нарочито у земљама ЕУ27, представљају важну структурну одредницу економских кретања у БиХ. Посебно истичу да су у протеклом периоду свјетску економију обиљежили велики изазови, као што су глобална пандемија, сукоби у Украјини и др., а да се негативне економске посљедице ових дешавања манифестују кроз трговинске, финансијске и цјеновне шокове у БиХ. Осим тога, такође наводе да, поред екстерних динамика, јако битан фактор за економски раст у земљи представљају и институционални капацитети земље у провођењу структуралних реформи. Према пројекцијама ДЕП-а, у БиХ се очекује реални економски раст од 2,8% у 2025, 3,1% у 2026. те 3,3% у 2027. години (табела 1).

Текуће политике у области индиректног опорезивања

Обавезе и систем плаћања ПДВ-а регулишу се Законом о порезу на додату вриједност ("Службени гласник БиХ", бр. 9/05, 35/05, 100/08 и 33/17). Политика акциза регулисана је Законом о акцизама у Босни и Херцеговини ("Службени гласник БиХ", бр. 49/09, 49/14, 60/14, 91/17 и 50/22)⁴⁵. Политика акциза на дуван у 2024. години утврђена је Законом о акцизама и Одлуком⁴⁶ Управног одбора УИО. Будући да је законски плафон укупне акцизе на цигарете од

⁴⁵ Напомињемо да су се измјене Закона о акцизама („Службени гласник БиХ“, број 50/22) почеле примјењивати од момента ступања на снагу подзаконских аката које је усвојио Управни одбор УИО.

⁴⁶ Одлука о утврђивању специфичне и минималне акцизе на цигарете и износ акцизе на дуван за пушење за 2024. годину (Службени гласник БиХ, број 87/23).

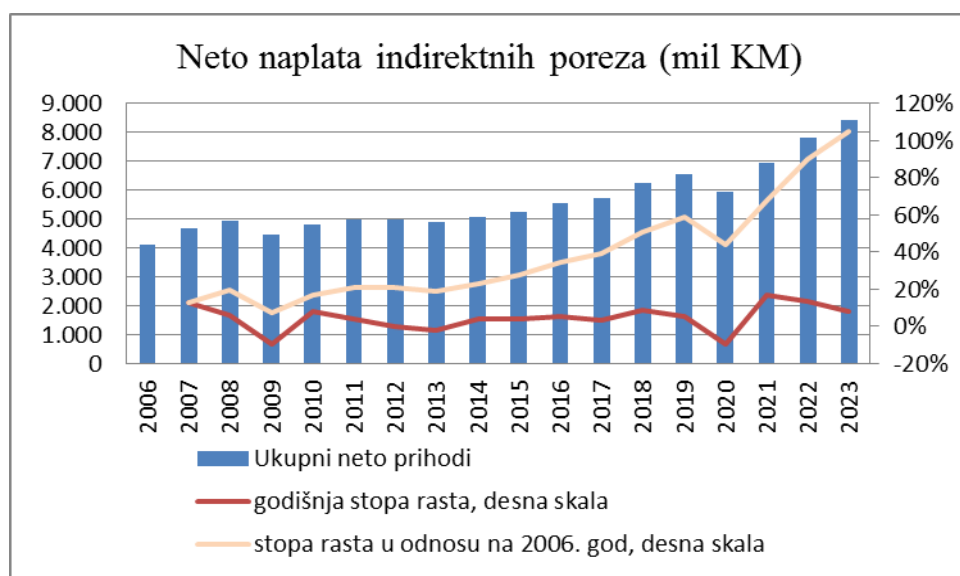
176 КМ/1000 цигарета достигнут за све цјеновне категорије цигарета у 2019. години, окончана је хармонизација са стандардима ЕУ у сфери опорезивања цигарета, док се на опорезивање резаног дувана примјењује политика према измјенама Закона из 2014. године.⁴⁷ Законом⁴⁸ о царинској политици у Босни и Херцеговини уређују се основни елементи царинске политике, те општа правила и поступци који се примјењују на робу која се уноси и износи из царинског подручја Босне и Херцеговине.

Трендови наплате индиректних пореза

Наплата у периоду 2006-2023

У 2006. години је прикупљено 4,12 млрд. КМ нето прихода од индиректних пореза на ЈР УИО. У скоро свим годинама од увођења ПДВ-а забиљежен је раст прикупљених прихода на ЈР УИО. Изузеци су биле: „кризна“ 2009. година, када је остварен пад прихода од 9,9%, стагнација и блажи пад прихода у 2012. и 2013. години, те пад у 2020. години од 9,3% као посљедица ефеката вируса корона. У свим осталим годинама забиљежен је раст ових прихода, а највећи је остварен у 2021. години, и то по стопи од 16,7%. У 2023. години су остварени годишњи раст прихода од индиректних пореза од 7,8% и рекордна номинална наплата од увођења ПДВ-а у износу од 8,43 млрд. КМ. Коначно, раст наплате у 2023. години у односу на 2006. годину износио је високих 104,6%.

Графикон 1. Нето приходи од индиректних пореза на ЈР УИО, 2006-2023

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, приказ ОМА

⁴⁷ Нова политика је у примјени од 1.8.2014. (Измјене Закона о акцизама у БиХ „Службени гласник БиХ“, број 49/14).

⁴⁸ Нови Закон о царинској политици ("Службени гласник БиХ", број 58/15) примјењује се од 1.8.2022. године ("Службени гласник БиХ", број 23/22), а до тог датума се примјењивао стари Закон о царинској политици, са изузетком члана 207. новог Закона, који се примјењује од 25.4.2018. г.

Удио индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у је значајно варирао протеклих година (табела 2). Од увођења ПДВ-а (2006) се распон овог показатеља кретао од 16,6% (минимална вриједност, 2009. и 2023. година) до 19,2% (максимална вриједност, 2007. година). У 2023. години је износио 16,6%, понављајући своју минималну вриједност из 2009. године. Динамика индиректних пореза у БДП-у зависила је од бројних фактора: кретања пореских стопа и пореске основице, ефикасности наплате пореза, кретања потрошње, али и других категорија бруто друштвеног производа (инвестиције, увоз и извоз), које осим потрошње утичу на висину називника овог показатеља.

Удио индиректних пореза са ЈР УИО у укупној потрошњи је такође варирао, а од 2014. до 2019. године имао је непрекидни тренд раста. У 2019. години је износио 19,9%, док је у 2020. години опао на 18,4%. У 2021. години је поново нарастао на 20,2%, што је максимум од увођења ПДВ-а. У 2022. години износио је 19,9%, а процјењује се да је износио 19,3% у 2023. години.

Табела 2. Удио прихода од индиректних пореза са ЈР УИО у БДП-у и укупној потрошњи (Ц)

u %	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Indirektni porezi / BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,3	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	17,2	17,2	16,6
Indirektni porezi / C	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	17,9	18,6	18,8	19,7	19,9	18,4	20,2	19,9	19,3

Извор: Калкулација на основу података УИО и БХАС⁴⁹

У графикону 2 је удио индиректних пореза у БДП-у БиХ у периоду 2006-2023 разложен на компоненте, у складу са методологијом из ОЕЦД анализе⁵⁰ на производ: (1) удјела прихода од индиректних пореза у укупној потрошњи и (2) удјела укупне потрошње у БДП-у. На основу графикана 2 се може закључити да је удио индиректних пореза у БДП-у и у потрошњи био на приближно једнаком нивоу све до 2015. године, до када се удио потрошње у БДП-у кретао на нивоу око високих 100%. Од 2015. године је наступио тренд пада удјела потрошње у БДП-у (са изузетком благог раста у 2020. и 2022. години), а у 2023. години он је износио 85,7%. Са падом удјела потрошње у БДП-у, од 2015. године је линија удјела индиректних пореза у потрошњи изнад линије њиховог удјела у БДП-у.

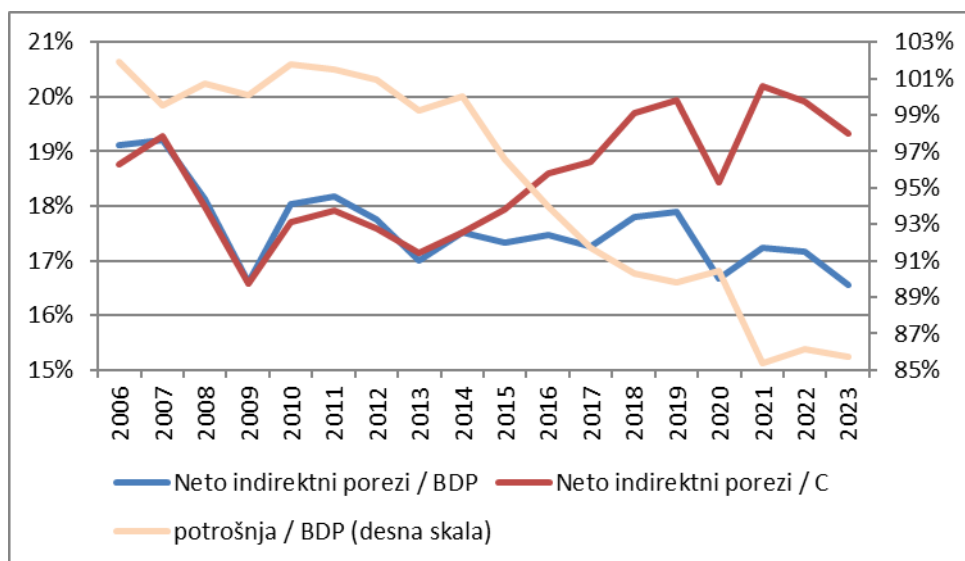
Удио индиректних пореза у БДП-у је у 2023. години опао за 0,61 п.п. у односу на ниво из претходне године и износио је 16,6%. Анализирано према компонентама из једначине ОЕЦД-а, пад индиректних пореза у БДП у 2023. години кумулативни је резултат годишњег пада

⁴⁹Агенција за статистику БиХ: Бруто домаћи производ за БиХ 2023 расходни приступ - први резултати; 30.9.2024. године (за податке 2019-2023); Бруто домаћи производ према производном, доходном и расходном приступу 2022, објављен 29.12.2023. године (за податке 2015-2018); Бруто домаћи производ - ванредно саопштење од 19.7.2021. године (за податке до 2014).

⁵⁰Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers", *OECD Taxation Working Papers*.

удјела индиректних пореза у потрошњи за 0,6 п.п., те пада удјела потрошње у БДП-у за 0,44 п.п.

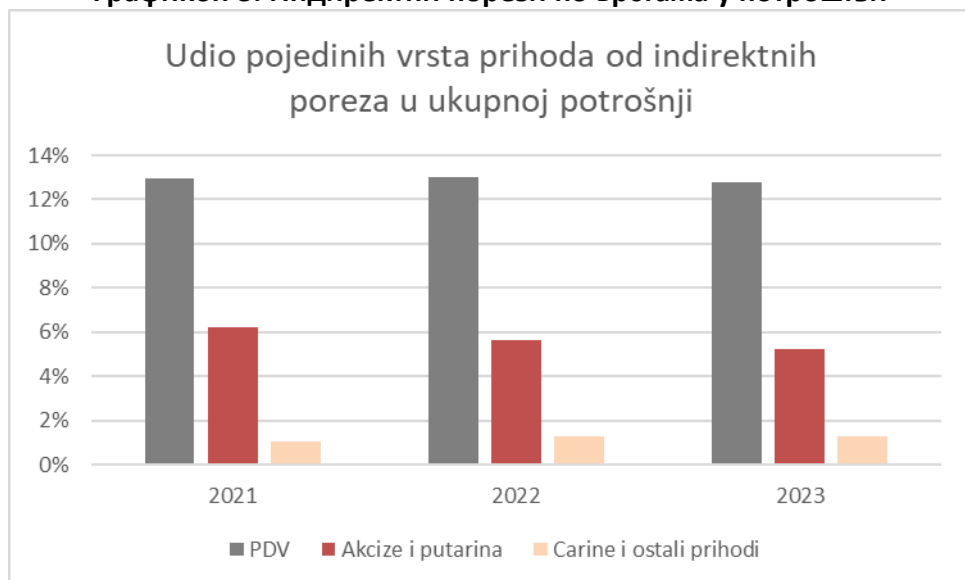
Графикон 2. Индиректни порези у потрошњи и БДП-у, 2006-2023

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ и БХАС (израчун и приказ ОМА)

Посматрано по врастама прихода, пад удјела индиректних пореза у потрошњи у посљедње двије године углавном је резултат пада удјела акциза у потрошњи, што је разумљиво, с обзиром да се ради о специфичним порезима који се наплаћују на количине производа (са изузетком дијела акциза на дуван који се наплаћује *ad valorem*), док је основица за поређење (укупна потрошња) била под утицајем раста цијена. У односу на 2021. годину, када је удιο наплаћених индиректних пореза у потрошњи био највиши, удιο прихода од ПДВ-а у потрошњи је опао за 0,13 п.п., удιο акциза и путарине (заједно) за 0,99 п.п., док је удιο осталих прихода (царине и др.) за порастао за 0,25 п.п. (вид . графикон 3).

Графикон 3. Индиректни порези по врстама у потрошњи

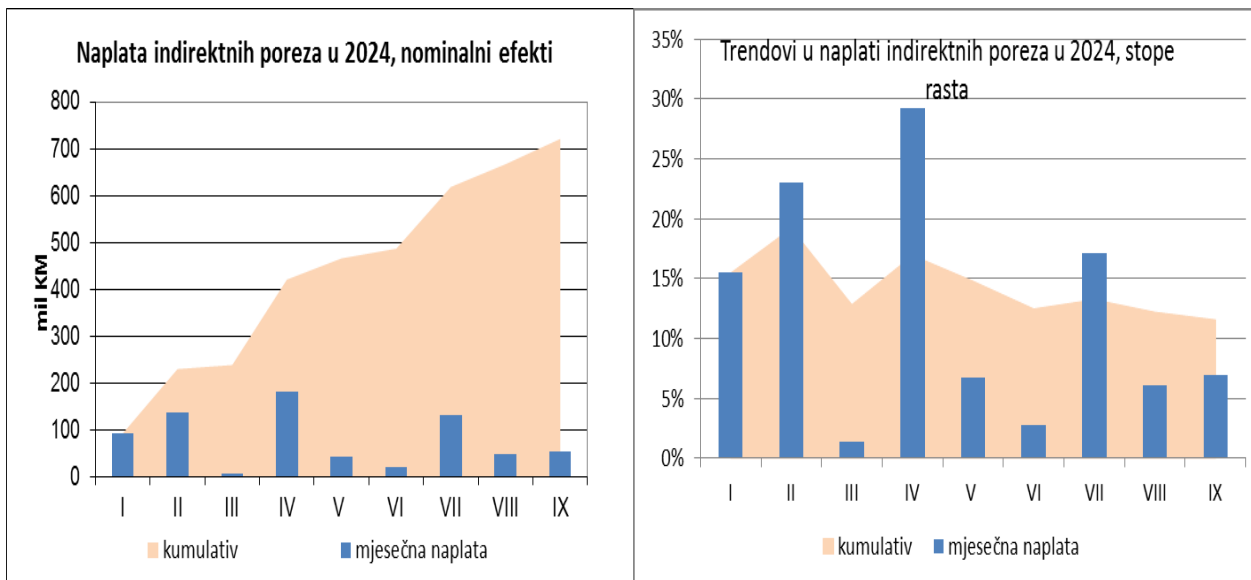

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ и БХАС (израчун и приказ ОМА)

Наплата индиректних пореза у периоду јануар - септембар 2024.

Према прелиминарном извјештају УИО је у септембру 2024. године на ЈР наплатила 990 мил. КМ бруто прихода од индиректних пореза, што је било 57,2 мил. КМ више него у истом мјесецу 2023. Исплате поврата су биле веће за 3,3 мил. КМ, тако да је нето наплата у коначници била већа за 53,9 мил. КМ, односно за 7%. Раст наплате у септембру је повећао кумулативни суфицит акумулиран у претходних осам мјесеци. Тако је у периоду јануар – септембар 2024. остварен раст бруто наплате од 8%, док су исплате поврата су биле мање за 92,3 мил. КМ. У коначници нето ефекат наплате индиректних пореза у периоду јануар - септембар 2024. износио је 721,5 мил. КМ (графикон 6, лијево, “кумулатив”), што је представљало раст од 11,5% (графикон 4, десно, “кумулатив”).

Графикон 4. Наплата прихода од индиректних пореза у I-IX 2024. године

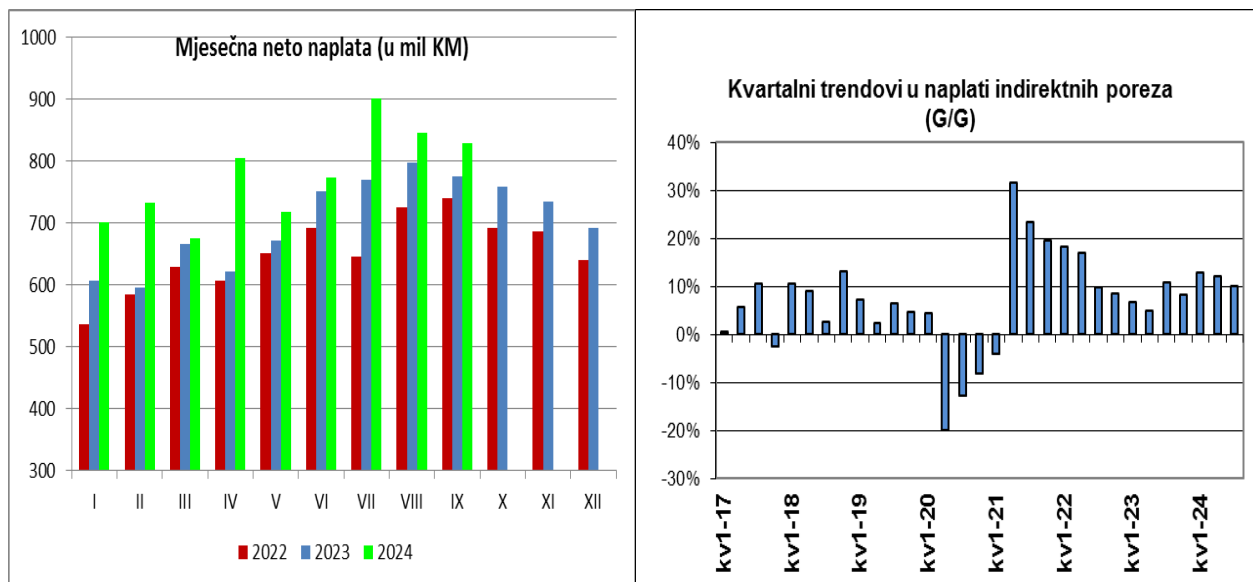

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Анализа готовинског тока наплате за девет мјесеци 2024. указује на неколико закључака. Први закључак односи се на нагли пад кумулативне стопе раста, која је за девет мјесеци мања за 1,7 п.п. у односу на стопу раста за седам мјесеци (графикон 4, десно). Иако је у септембру настављен тренд позитивног раста у наплати индиректних пореза, примјећује се успоравање раста кумулативних ефеката у смислу износа додатних нето прихода (графикон 4, лијево). Друго, у свим мјесецима до сада су остварене позитивне стопе раста прихода, што је великим дијелом посљедица смањених исплата поврата. Треће, примјетне су снажне мјесечне осилације наплате индиректних пореза. Мјесечне стопе раста су осцилирале у великом распону од 27,9 п.п. Најнижа стопа раста од 1,4% је остварена у марту 2024., а највиша од 29,2% у априлу. Високе стопе раста у прва четири мјесеца 2024. дијелом су посљедица тзв.

ефекта базе. Наиме, у првих пет мјесеци 2023. је била забиљежена значајно нижа наплата прихода од индиректних пореза, као посљедица високих исплата поврата ПДВ-а и преласка на нови режим плаћања акциза на дуванске прерађевине. Нижа статистичка основица резултира вишим мјесечним стопама раста у првом дијелу 2024. У наредним мјесецима забиљежен је значајан опоравак наплате прихода од индиректних пореза, поготово у јулу, када је остварена рекордна нето наплата индиректних пореза, премашујући по први пут од оснивања УИО границу од 900 мил. КМ (графикон 5, лијево).

Графикон 5. Наплата индиректних пореза по мјесецима и кварталима

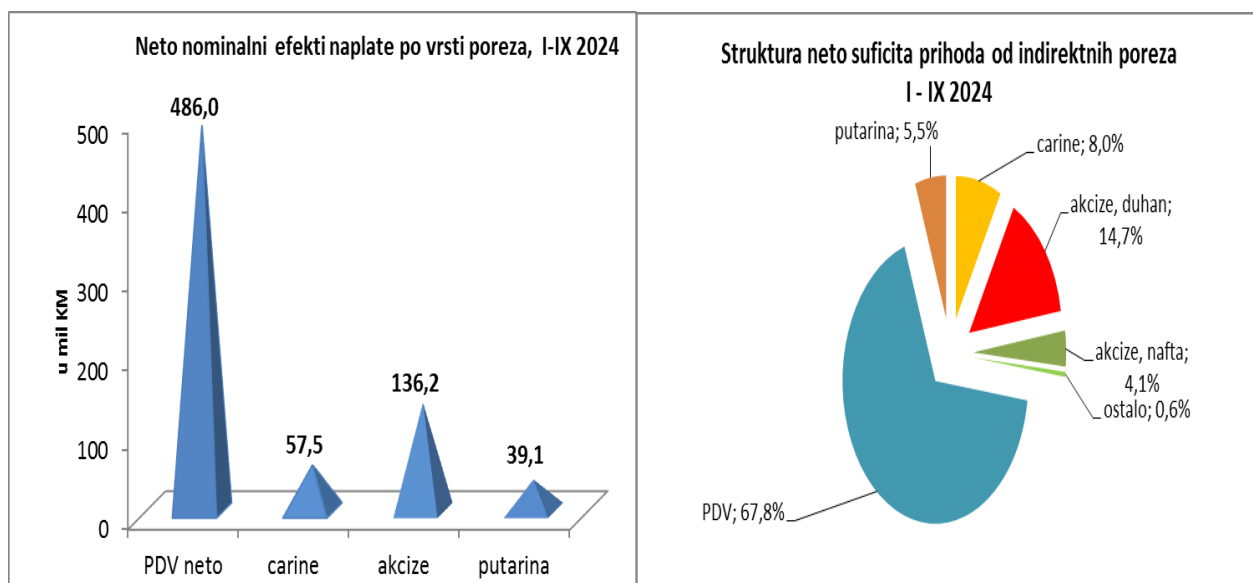
Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Ефекат базе се одражава и на кварталне трендове. Позитивни квартални раст прихода од индиректних пореза у континуитету траје од 2021., када је наступио опоравак након пада прихода проузрокованог пандемијом корона вируса (графикон 5, десно). Међутим, рат у Украјини и енергетска криза су довели до смањења стопа раста. Иако је пораст цијена хране, сировина и осталих роба резултирао повећаном наплатом прихода од *ad valorem* пореза (ПДВ, царине), пад потрошње енергената је довео до пада прихода од акциза и путарине, што је значајно умањило раст укупне наплате индиректних пореза. Иако су цијене на свјетском тржишту енергената и осталих робних берзи стабилзоване, у првом полугодишту 2023. је остварен нижи раст прихода од индиректних пореза због раста исплата поврата ПДВ-а и губитка прихода од акциза на дуванске прерађевине након преласка на нови режим плаћања. Успостава нове схеме наплате акциза на дуванске прерађевине у другом дијелу 2023. године, те значајно успоравање исплата поврата ПДВ-а резултирали су вишим стопама раста у трећем и четвртном кварталу 2023. Ефекат ниже базе из првог полугодишта 2023. имао је за посљедицу више стопе раста у првом и другом кварталу 2024., када су остварене стопе у висини од 12,8% и 12,2%. Очекивано успоравање наплате прихода у другом дијелу 2024., с обзиром на вишу базу из 2023., донијело је стопу раста од 10% у трећем кварталу 2024. (графикон 5, десно).

Наплата прихода по врстама

Посматрано по врстама прихода највећи раст прихода у периоду јануар - септембар 2024. је забиљежен код прихода од царина, те ПДВ-а и акциза. С друге стране, највећи суфицит у апсолутном износу за девет мјесеци 2024. у односу на исти период 2023. остварен је у наплати ПДВ-а у висини од 486 мил. КМ, те акциза од 136,2 мил. КМ (графикон 6, лијево). Приходи од ПДВ-а доминирају у структури нето суфицита за девет мјесеци 2024. са удјелом од 67,8%. Нето суфициту од 721 мил. КМ значајно су допринијели и приходи од акциза на дуванске прерађевине, који имају удио од 14,7% (графикон 6, десно).

Графикон 6. Нето номинални ефекти наплате по врсти пореза, I-IX 2024.

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Будући да је приликом израде прелиминарног извјештаја остало неусклађено цца 35,7 мил. КМ прихода након коначног усклађивања наплате прихода са пријавама и декларацијама у ИТ систему УИО може се очекивати мањи раст ефеката, на првом мјесту, прихода од ПДВ-а.

ПДВ

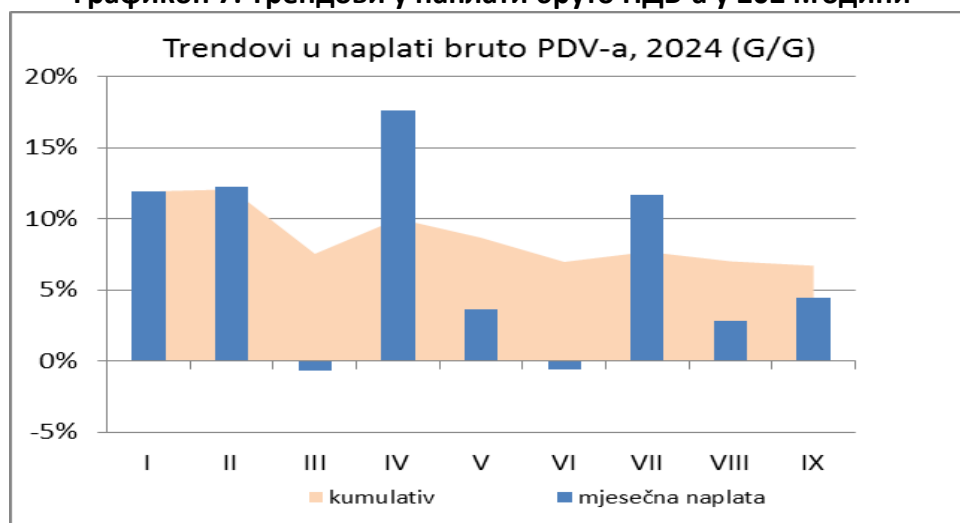
Бруто ПДВ

Након успоравања стопа раста крајем 2023., почетком 2024. поновно су остварене високе стопе раста бруто наплате ПДВ-а, око 12% (графикон 7, „мјесечна наплата“). Међутим, од марта су забиљежене снажне осцилације мјесечне бруто наплате, од негативног раста оствареног у марту и јуну, до високих стопа раста у априлу и јулу. У августу и септембру је стопа раста износила само 2,9% и 4,5%, респективно. Снажне осцилације у наплати током године

имале су за посљедицу континуирани силазни тренд кумулативне стопе раста, која је, са високих стопа почетком године, у септембру пала на 6,7% (графикон 7, „кумулатив“).

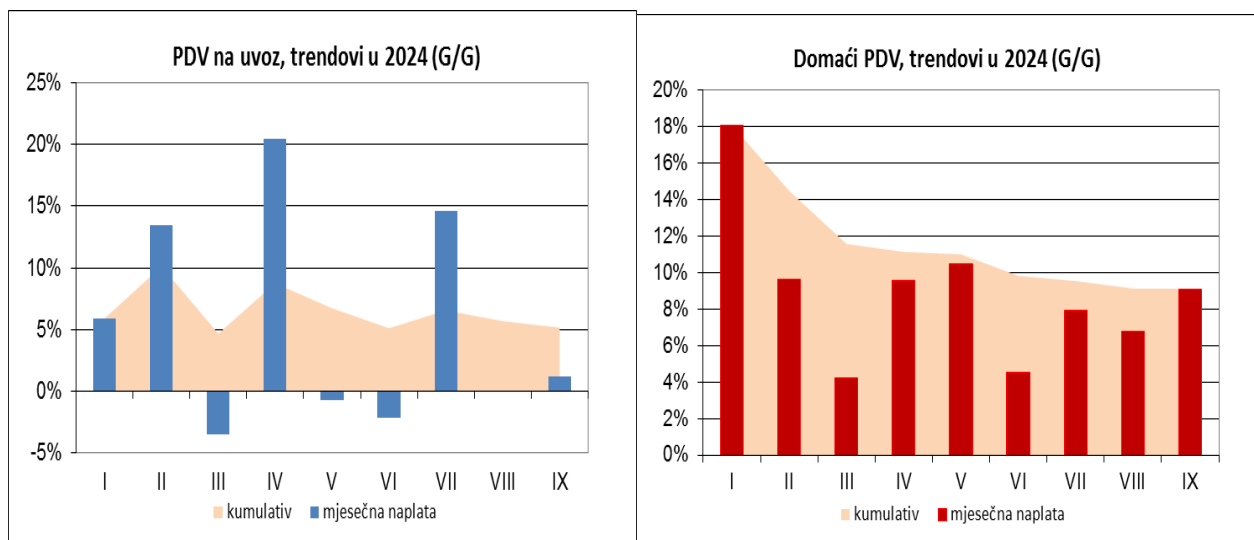
Анализа структуре бруто ПДВ-а током 2024. указује на закључак да је наплата ПДВ-а на увоз била подложна снажним осцилацијама (графикон 8, лијево), док је наплата домаћег ПДВ-а у континуитету биљежила позитивне трендове раста (графикон 8, десно), са стопама изнад пројекција потрошње. Распон осцилације стопе раста ПДВ-а на увоз је био од -3,4% у марту до +20,4% у априлу. У августу је наплата била на нивоу наплате у истом мјесецу 2023., а у септембру је остварен раст од само 1,2%. Осцилирање мјесечне стопе раста ПДВ-а на увоз у првом дијелу године је довео до осцилација кумулативне стопе раста, но смиривање у посљедњих неколико мјесеци је донијело и стабилизацију кумулативне стопе раста ПДВ-а на увоз на нивоу 5-6% (графикон 8, лијево, „кумулатив“).

Графикон 7. Трендови у наплати бруто ПДВ-а у 2024.години

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Графикон 8. ПДВ на увоз и домаћи ПДВ, I-IX 2024

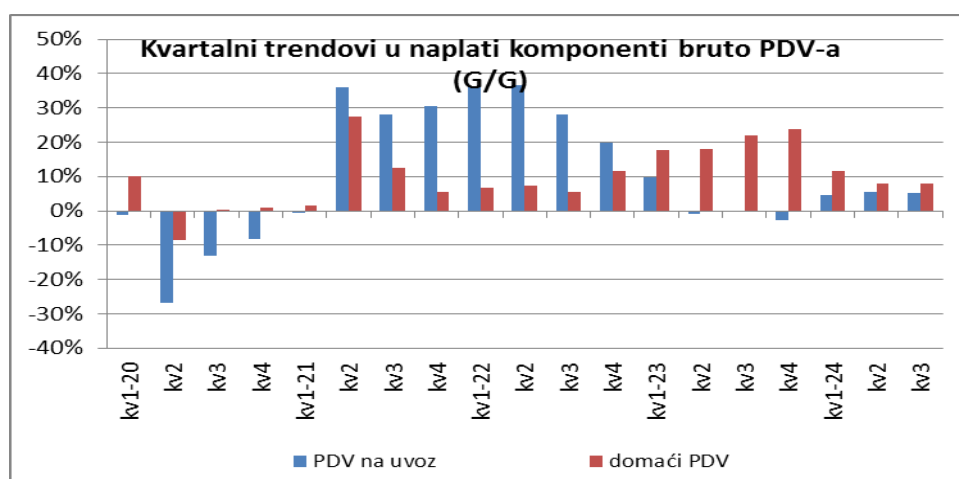

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

И у наплати домаћег ПДВ-а забиљежене су снажне мјесечне осцилације, но мјесечне стопе су биле константно у позитивној зони раста (графикон 8, десно). Распон осцилација се кретао од 4,4% до 18,1% у првим мјесецима године, да би од априла стопе раста осцилирале у знатно ужем распону. Због таквих трендова кумулативна стопа раста је, након почетних високих стопа, током наредних мјесеци континуирано била у паду, да би се у посљедња четири мјесеца задржала на нивоу од 9% (графикон 8, десно, „кумулатив“).

Мјесечне осцилације наплате ПДВ-а на увоз нису се значајније одразиле на кварталне стопе раста. У првом кварталу 2024. остварена је стопа раста од 4,7%, у другом 5,5%, а у трећем 5,3% (графикон 9, „ПДВ на увоз“). С друге стране, успоравање стопа раста домаћег ПДВ-а и силазни тренд у посљедњих пет мјесеци је имао за посљедицу силазни тренд кварталних стопа раста. Тако је у првом кварталу остварен раст од 11,6%, у другом 8%, а у трећем 7,9% (графикон 9, „домаћи ПДВ“).

Графикон 9. Квартални трендови у наплати компоненти бруто ПДВ-а

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

С обзиром да је у септембру евидентирано цца 35,7 мил. КМ неусклађених прихода, може се очекивати и већи раст домаћег ПДВ-а, имајући у виду да се већи дио неусклађених прихода редовно односи на уплате ПДВ-а.

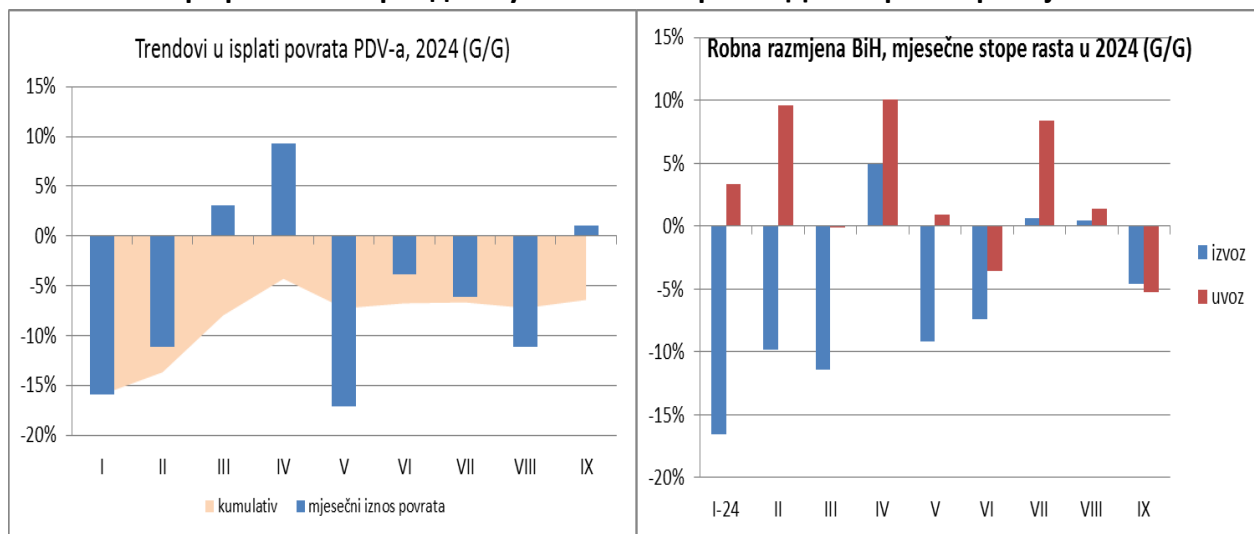
Поврати ПДВ-а

У првом полугодишту исплате поврата су снажно осцилирале, док у наставку године доминира тренд смањених исплата (графикон 10, лијево). У већем дијелу године исплате поврата ПДВ-а су биле знатно мање од исплата у истом периоду 2023., у мају мање чак за 17% у односу на исти мјесец 2023. У посљедња четири мјесеца је настављен тренд негативних мјесечних стопа раста исплата поврата, са трендом све већег смањења исплата, осим у септембру. Међутим, раст поврата у септембру није посљедица повећаних исплата обвезницима, већ значајних исплата поврата по основу међународних пројеката. Континуирани трендови су допринијели стабилном негативном расту који осцилира у уском распону између -6% и -7% (графикон 10, лијево, „кумулатив“). Ради се о наставку позитивних трендова у погледу исплата поврата који

трају од маја 2023. Смањене исплате поврата су повезане са падом увоза и поготово, са падом извоза БиХ. У периоду јануар - септембар 2024. извоз је пао за 6%, док је увоз био већи за 2,6%⁵¹ (графикон 10, десно).

Трендови у исплатама поврата крајем 2023. и почетком 2024. повезани су и са дешавањима у великим компанијама.⁵²

Графикон 10. Трендови у исплати поврата ПДВ-а и робна размјена

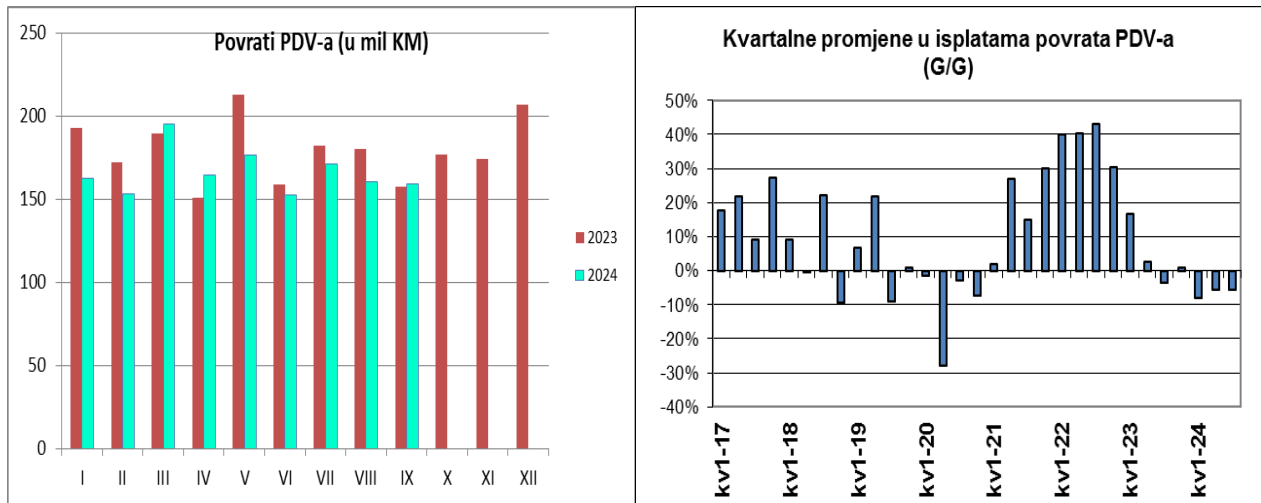
Извор: Агенција за статистику БиХ за период јануар – август 2024. и Управа за индиректно опорезивање за септембар 2024.; израчун и приказ ОМА

Један од фактора који су утицали на осцилације стопе раста поврата ПДВ-а је и ефекат базе. Анализе трендова у наплати ПДВ-а у 2023. су показала два периода са супротним трендовима (графикон 11, лијево). У периоду јануар - мај 2023. доминирале су високе исплате поврата, што је имало за посљедицу већи пад поврата ПДВ-а у истом периоду 2024.

⁵¹ Извор: прелиминарни подаци Управе за индиректно опорезивање БИХ.

⁵² Компанија Арцелор Митал је обуставила производњу од новембра 2023. до јануара 2024. због неповољних услова на свјетском тржишту у погледу цијена челика. Ради се о компанији која има удио од 3,4% у годишњим повратима поврата ПДВ-а. Обустава рада Арцелор Митала, као великог извозника, имала за посљедицу мање исплаћене поврате ПДВ-а почетком 2024. С друге стране, у марту су исплате поврата ПДВ-а биле повећане за 2,9%, као посљедица једнократне исплате поврата ПДВ-а по основу обуставе инвестиција у ТЕ Тузла. Ради се о чак 18,4% укупно исплаћених поврата ПДВ-а у марту 2024.

Графикон 11. Исплата поврата ПДВ-а у (мил. КМ и квартална поређења)

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Смањене исплате поврата ПДВ-а у првом полугодишту 2024. одразиле су се и на кварталне трендове. У првом кварталу 2024. забиљежен је пад поврата ПДВ-а од 8%, што је највећи пад још од времена пандемије у 2020. години, у другом кварталу 5,5%, а у трећем од 5,7% (графикон 11, десно).

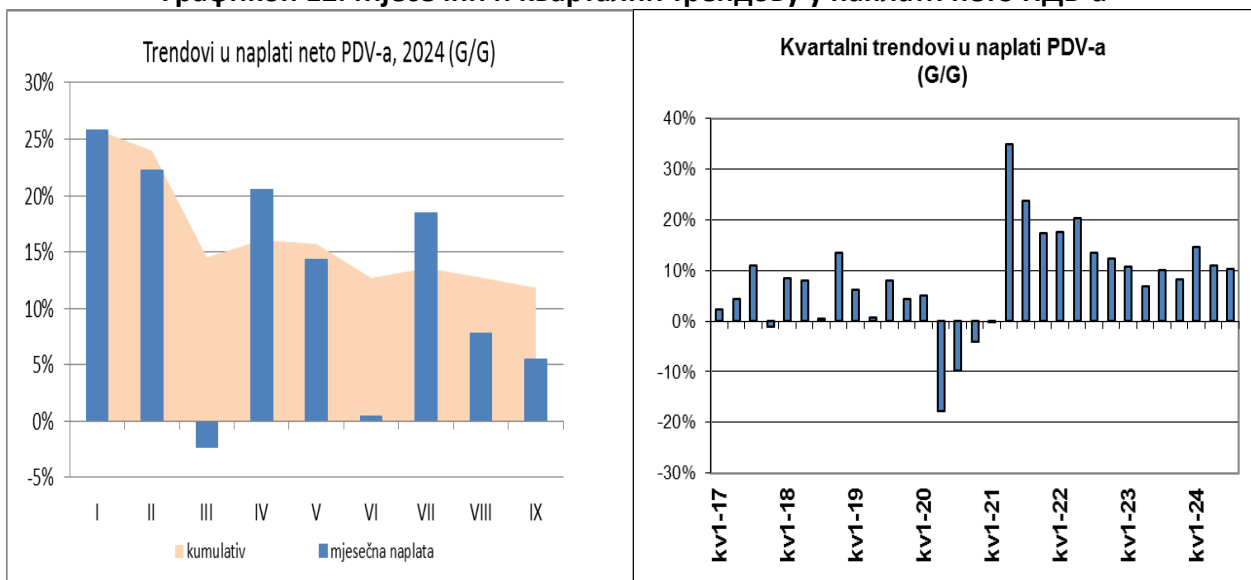
У погледу структуре исплата поврата за девет мјесеци 2024. обвезницима је исплаћено 87,2 мил. КМ поврата ПДВ-а мање него у истом периоду 2023., док су исплате поврата међународним пројектима биле мање за 14,3 мил. КМ.

Због наглог успоравања исплата удио кумулатива поврата ПДВ-а у кумулативу бруто ПДВ за девет мјесеци 2024. је мањи за 4,5 п.п. у односу на удио у истом периоду 2023.

Нето ПДВ-е

Осцилације бруто наплате ПДВ-а и исплата поврата имале су још снажнији одраз на кретање мјесечних стопа нето ПДВ-а (графикон 12, лијево). Распон стопа се кретао између -2,3% и +25,8%. Подударане раста бруто наплате и пада поврата ПДВ-а у пет мјесеци је произвело кумулативни позитивни ефекат у виду екстремно високих стопа наплате нето ПДВ-а. Међутим, нулта стопа раста у јуну, те скромније стопе раста у августу и септембру су допринијеле силазном тренду кумулативне стопе раста, која за девет мјесеци износи 11,8% (графикон 12, лијево, „кумулатив“).

Графикон 12. Мјесечни и квартални трендови у наплати нето ПДВ-а

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Успоравање стопе раста нето ПДВ-а најбоље се огледа у кварталним трендовима. На нивоу првог квартала 2024. остварен је раст од 14,5%, највише од другог квартала 2022., но у другом кварталу раст је износио 11%, а у трећем кварталу 10,3% (графикон 12, десно). Након усклађивања неусклађених прихода може се очекивати и нешто виша стопа раста, јер се већи дио неусклађених прихода редовно односи на уплате ПДВ-а. И даље се ради о врло високим стопама раста, имајући у виду пројекције потрошње, али и доминантан значај прихода од ПДВ-а у структури прихода од индиректних пореза.

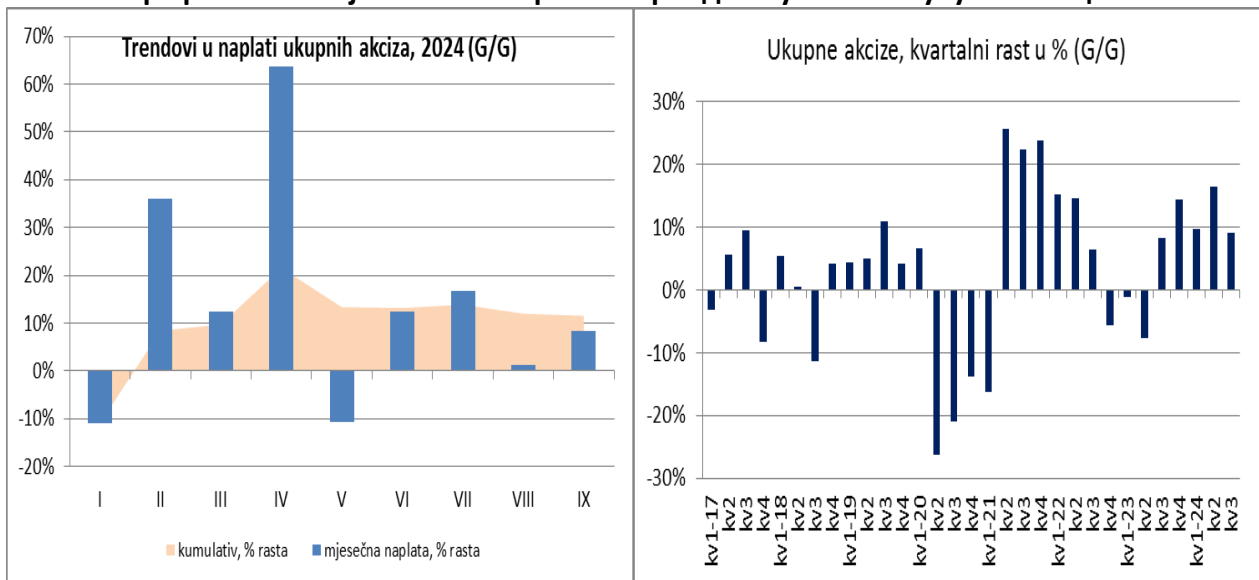
Акцизе

Укупне акцизе

Почетак године је обиљежен лошијом наплатом прихода од акциза, но опоравак је наступио већ у фебруару, док је у априлу забиљежен енорман раст наплате акциза од чак 63,7%⁵³. Осцилације су настављене и у наредна четири мјесеца, али у блажем облику. Кумулативна стопа раста је расла до априла, но пад наплате акциза у мају, те ниже стопе раста у наредним мјесецима су је стабилизовале у уском распону од 12% до 14% (графикон 13, лијево „кумулатив“).

⁵³ Ради се о бруто наплати, будући да је почетком 2024., једнако, као и крајем 2023., било значајних поврата акциза у вези са преласком на нови режим плаћања акциза на дуванске прерађевине. С обзиром да се ради о нестандартним повратима, који немају регуларан готовински ток, у анализи се користе подаци о бруто наплати укупних акциза и бруто наплати акциза на дуванске прерађевине.

Графикон 13. Мјесечни и квартални трендови у наплати укупних акциза

Извор: Управа за индиректно опренивање БиХ, приказ ОМА

Може се закључити да се наставља тренд позитивних стопа раста из другог полугодишта 2023., с тим да се мјесечне осцилације у наплати акциза одражавају и на кварталне трендове. У задњих пет квартала наизмјенично се смјењују високе и умјерене стопе раста (графикон 17, десно). У трећем и четвртом кварталу 2023. остварене су стопе раста од 8,2% и 14,4%, док су у првом, другом и трећем кварталу 2024. остварене стопе раста прихода од акциза од 9,8%, 16,3% и 9%, респективно (графикон 13, десно).

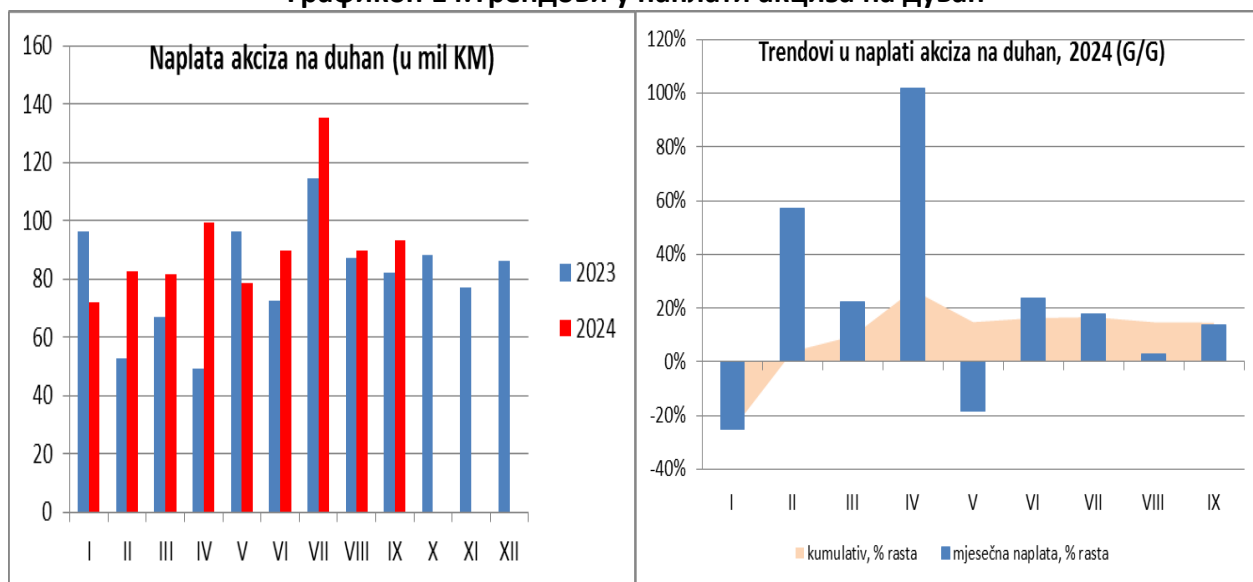
Акцизе на дуванске прерађевине

Наплата прихода од акциза на дуванске прерађевине је у порасту, у погледу наплаћених износа, но и даље са снажним мјесечним осцилацијама. Осцилације у наплати акциза на дуванске прерађевине су уобичајене, с обзиром наплата да овиси о продајним политикама двије мултинационалне дуванске корпорације. Међутим, у 2024. осцилације у наплати акцизе су додатно заоштрене због примјене новог режима плаћања акциза који је промијенио схему плаћања акциза⁵⁴. У првих неколико мјесеци 2023. (графикон 14, „2023“), због промјене режима плаћања је остварен губитак прихода од акциза, умањујући базу за поређење наплате акциза на дуванске прерађевине у 2024. и, посљедично, доводећи до виших стопа раста у 2024. Распон мјесечних стопа раста прихода од акциза на дуванске прерађевине у првих пет мјесеци је износио чак 127 п.п., од -25,1% у јануару до +101,8% у априлу 2024. (графикон 14, десно). Може се закључити да су велике осцилације мјесечних стопа раста у прва четири мјесеца 2024. у већој мјери посљедица ефекта базе, а мање наплате акциза у апсолутном износу. За разлику од турбулентних кретања у већем дијелу године, у августу је стопа раста прихода од акциза на дуванске прерађевине износила скромних 2,9%, а у септембру након поновног опоравка наплате 13,6% (графикон 14, десно).

⁵⁴ Измјене Закона о акцизама („Службени гласник БиХ“, број 50/2023).

На нивоу девет мјесеци остварен је раст наплате прихода од акциза на дуванске прерађевине од 14,6% (графикон 14, десно, „кумулятив“). На први поглед би се могло закључити да се ради о врло високом расту, који има за резултат и висок суфицит прихода због високе основице. Међутим, потребно је имати у виду да је 2023. због новог режима плаћања акциза изгубљен најмање један мјесец наплате. Додавањем на основицу из 2023. изгубљене приходе кумулативна стопа раста наплате акциза за девет мјесеци износи свега 3,1%. Исто тако, на продају цигарета и на наплату акциза негативно су утицала повећања малопродајних цијена цигарета у два наврата у периоду јануар – септембар 2024⁵⁵.

Графикон 14.Трендови у наплати акциза на дуван

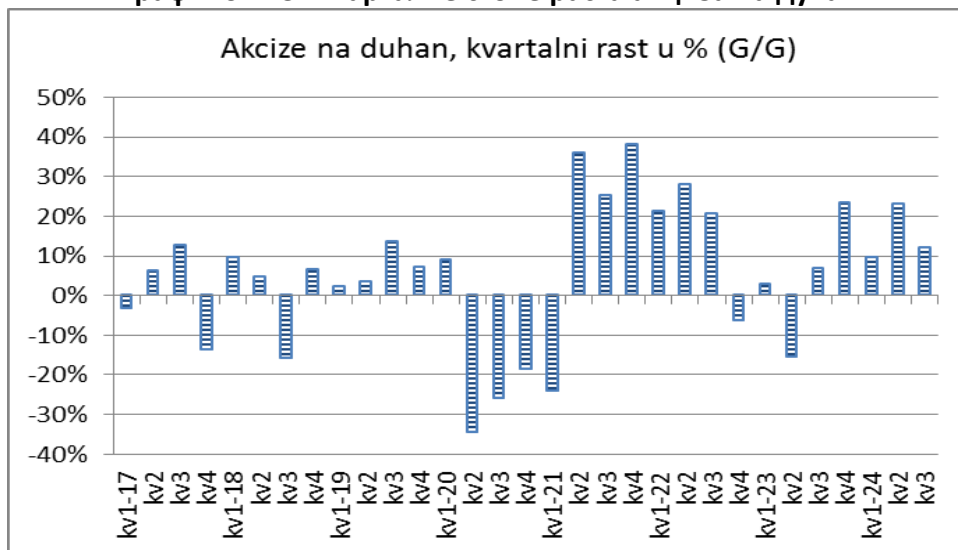

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Квартални трендови су позитивни и стабилни, са високим стопама раста. У првом кварталу је остварен раст од 9,6%, у другом чак 23%, а у трећем 12,1% (графикон 15). Треба имати у виду да су стопе раста акциза на дуванске прерађевине у првом и другом кварталу дијелом више због ефекта базе и губитка прихода због промјене режима плаћања у првим мјесецима 2023.

⁵⁵ Прво повећање малопродајних цијена једног дијела брендова цигарета било је 19.2.2024., а осталих брендова 1.3.2024. Друго повећање малопродајних цијена једног дијела брендова цигарета било је 1.7.2024., а осталих брендова 15.7.2024.

Графикон 15. Кварталне стопе раста акциза на дуван

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Усљед промјене начина плаћања акциза на дуванске прерађевине у 2023. години је створен временски вакуум у наплати акциза, што је имало за посљедицу губитак прихода од акциза најмање у висини једне просјечне мјесечне наплате. Друга посљедица је структурални прекид у серији података о наплаћеним акцизима. Од 2023. подаци о преузетим акцизним маркицама више нису у потпуности у корелацији са наплатом прихода, јер је помјерањем обавезе плаћања акциза са момента преузимања акцизних маркица на момент увоза настала дискрепанца између обрачунате акцизе на преузете количине акцизних маркица и наплаћене акцизе. Из наведених разлога, основно полазиште за пројекције прихода од акциза на дуванске прерађевине за 2024. јесу текући трендови наплате акциза на дуванске прерађевине у периоду јануар – септембар 2024., које карактеришу велике осцилације. Подаци о преузетим акцизним маркицама за цигарете и дуван који ће се увести у наредном периоду указују на раст количина и вриједности цигарета и осталих дуванских прерађевина, што је позитивно из угла будуће наплате. Имајући у виду ефекат ниже основице из 2023., под претпоставком да ће се у четвртном кварталу наставити позитивни трендови из претходних мјесеци, у 2024.години се очекује раст прихода акциза на дуванске прерађевине од 13,7%. Висока пројектована стопа раста је посљедица ефекта ниске базе из 2024.године.⁵⁶

Акцизе на деривате нафте и путарина

Пројекције акциза на деривате нафте не могу се одвојити од пројекција прихода од путарине, због основице на коју се обрачунавају, а коју чине деривати нафте. Постоје одређене разлике у оствареним стопама раста ове двије врсте прихода у протеклом периоду, које су посебно биле изражене у 2023. години, а оне потичу од: 1. различитог обухвата деривата у основицама

⁵⁶ Укључивањем изгубљених прихода од акциза у базу 2023. годину пројектована стопа раста прихода од акциза на дуванске прерађевине би износила 5%.

за обрачун акциза и путарине⁵⁷; 2. ослобађања плаћања путарине за руднике, жељезнице и термоелектране (примјењивано до 2023. године, вид. фусноту бр. 17); 3. диференцираних стопа акциза на деривате деривата и промјена у структури основице за акцизе у протеклом периоду (прекомпозиција структуре основице у корист дизел горива које је опорезовано по нижој стопи акцизе у односу на бензин).

Иако је потрошња деривата нафте цјеновно нееластична, снажне турбуленције цијена у протеклом периоду су заједно са кретањима релевантних макроекономских индикатора одредиле потрошњу деривата нафте на тржишту БиХ, а тиме и прикупљене приходе по основу акциза, путарине и припадајућег ПДВ-а, који имају значајан удио у укупним приходима од индиректних пореза. Фактори који одређују цијене деривата на тржишту БиХ су првенствено цијене сирове нафте, трговачке марже те висине пореских стопа. Цијене сирове нафте⁵⁸ су биле релативно стабилне у 2019. години, а кретале су се у рангу од 59,0 до 71,3 долара по барелу. У периоду од 2019-2022. године су забиљежиле огромне флукуације, испрва као резултат ефекта пандемије вируса корона, а послије због рата у Украјини. У априлу 2020. године цијене сирове нафте су пале на свега 18,4 долара по барелу, што је најнижа вриједност након 1999. године. Након тога је наступио тренд раста, да би у јуну 2022. била забиљежена максимална цијена у посматраном периоду у износу од високих 122,7 долара по барелу. Од јула 2022. године поново је наступио тренд пада цијена сирове нафте, а на крају 2022. године су износиле 80,9 долара по барелу. У односу на претходни период, у 2023. години су цијене биле релативно стабилне, а кретале су се у рангу 80,1 до 93,7 долара по барелу. У првих девет мјесеци 2024. године су варирале између 74 (септембар) и 89,9 долара по барелу (април).

Просјечне седмичне цијене дизел горива на тржишту БиХ, деривата који има највиши пондер у укупној потрошњи деривата нафте, такође су имале огромне турбуленције у претходном периоду. Цијене су биле изразито ниске у 2020., те изразито високе у 2022. години. Након забиљеженог максимума у седмици на средини јула 2022. године од 3,7 КМ/л, уследио је тренд пада седмичних цијена дизел горива све до средине маја 2023. године када су износиле 2,4 КМ/л. Након тога уследио је период у којем није било тако великих турбуленција. До краја анализираног периода (септембар 2024) просјечне седмичне цијене дизел горива су се кретале у рангу 2,3-2,9 КМ/л. Максимуми просјечних седмичних цијена дизел горива су забиљежени у седмици на почетку октобра 2023. године (2,9 КМ/л), те у средини марта 2024 (2,8 КМ/л). Након мјесеца марта 2024. цијене су углавном падале све до краја септембра 2024. када су износиле 2,3 КМ/л.

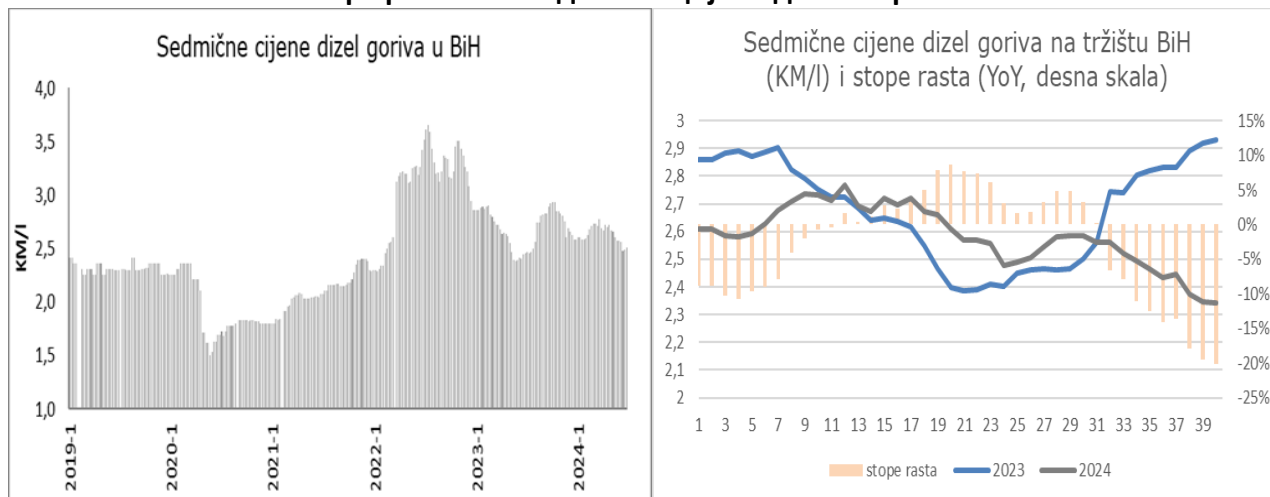
Ако упоредимо седмичне цијене дизел горива у 2024. са цијенама из исте седмице претходне године може се закључити да су оне падале до 11. седмице 2024. године (середина марта). Прелазак стопа раста седмичних цијена дизел горива у позитивну зону, односно „изнад X осе“ графика 16 (десно), наступио је од 12. седмице 2024. године. Занимљиво је да је у тој седмици забиљежен максимум седмичних цијена у 2024. години, те да је након тога наступио тренд пада цијена у 2024. години, али је прелазак у позитивну зону раста у односу на

⁵⁷ Основица за обрачун путарине нешто се разликује од основице за акцизе на деривате нафте из разлога што иста не обухвата потрошњу керозина и лож уља, а укључује потрошњу течног нафтног гаса, те због постојања олакшица, у виду ослобађања плаћања путарине, за руднике, термоелектране и жељезнице. Међутим, након рјешења Савјета за државну помоћ БиХ („Службени гласник БиХ“ 49/23 и „Службени гласник БиХ“ 63/23), ослобађање плаћања је суспендовано у 2023. години, осим за жељезнице.

⁵⁸ Подаци Америчке управе за енергетске информације, www.eia.gov

претходну годину резултат тренда пада цијена који је био актуелан у истом периоду у 2023. години. Седмичне стопе раста су се задржале у позитивној зони до 31. седмице (крај јула), када су биле једнаке у 2024. у односу на 2023. годину. Након тога су, као резултат пада цијена у 2024. години и снажног раста у истом периоду претходне године, услиједиле негативне стопе раста седмичних цијена, и то све веће стопе пада, која је у посљедњој седмици септембра износила високих -20% (графикон 16, десно).

Графикон 16. Седмичне цијене дизел горива

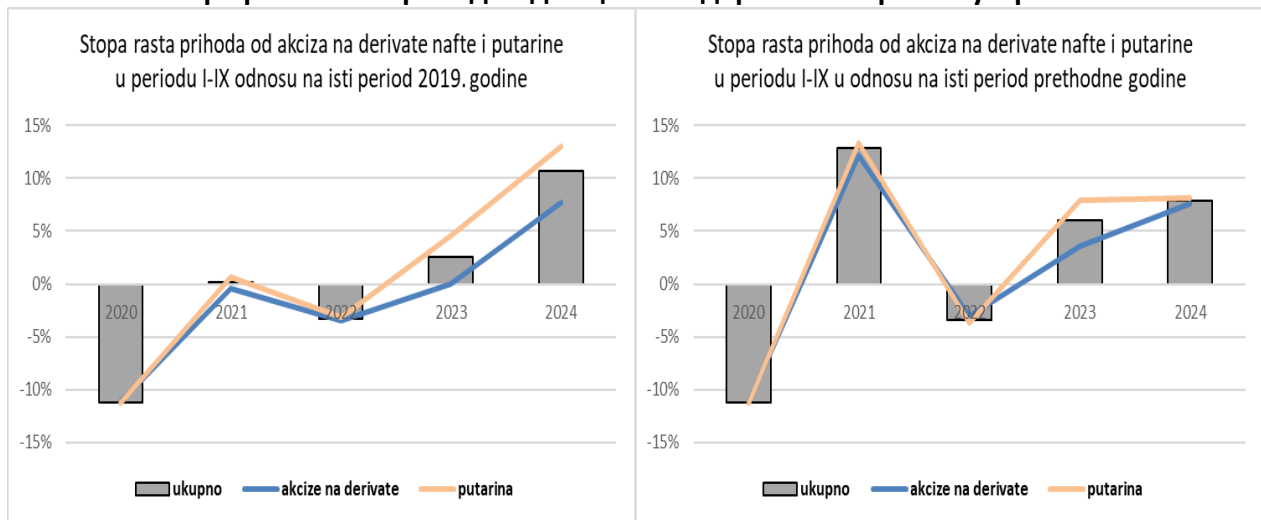
Извор: Приказ аутора на основу података U.S. Energy Information Administration, www.eia.gov

У првих девет мјесеци 2024. године, потрошња укупних деривата нафте⁵⁹ је порасла за 7,7% у односу на исти период претходне године, при чему је потрошња дизел горива порасла за 8,6%, а потрошња бензина за 7,7%. У односу на исти период 2019. године, у I-IX 2024. године потрошња укупних деривата нафте била је виша за 7,9%. При томе је потрошња дизел порасла за 13,4%, а потрошња бензина опала за 3,7%.

Укупни приходи од акциза на деривате нафте и путарине у периоду I-IX 2024. године премашили су прикупљени износ из одговарајућег периода преткризне, 2019. године за 10,7%, при чему су приходи од акциза порасли за 7,7% а од путарине за 13,1% (графикон 17, лијево). Са друге стране, укупни приходи од акциза и путарине у I-IX 2024. години порасли су за 7,9% у односу на исти период 2023. године, при чему су приходи од акциза порасли за 7,6%, а приходи од путарине порасли за 8,1% (графикон 17, десно).

⁵⁹ Појам „потрошња деривата“ у овом прилогу подразумијева количине израчунате од стране аутора, те да укључују количину увезених деривата нафте и количину домаћих деривата нафте стављених у промет. Посљедња година у којој су домаћи деривати стављени у промет је 2019, због обуставе производње Рафинерије нафте Брод након хаварије која се догодила у октобру 2018. године.

Графикон 17. Приходи од акциза на деривате нафте и путарине

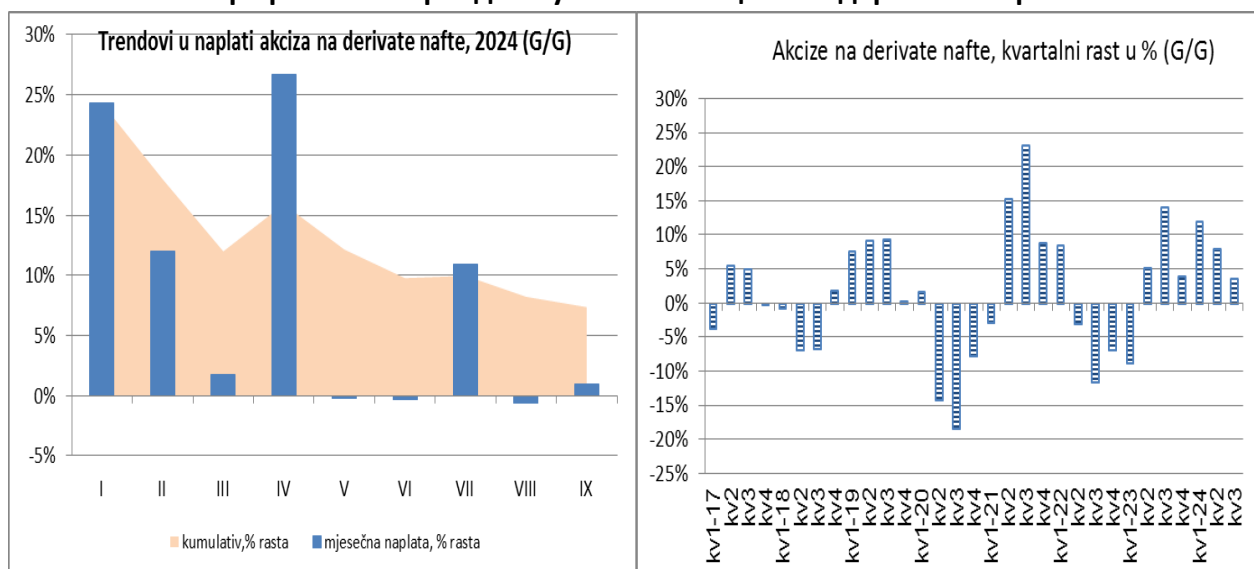
Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Основни разлог већих разлика у стопама раста прихода од акциза и путарине (и њиховог супротног предзнака) у периоду I-IX 2023. у односу на исти период претходне године, као и у односу на исти период базе 2019. године, је изостанак ослобађања плаћања путарине за руднике и термоелектране почевши од 2023. године.⁶⁰ Исти је разлог већих разлика стопа раста акциза на деривате нафте и путарине у периоду I-IX 2024. године у односу на исти период 2019. године (ефекат различите основце за поређење), док су стопе раста акциза и путарине у периоду I-IX 2024. у односу на исти период претходне године на приближно једнаком нивоу, због изостанка ослобађања у обје наведене године.

Наплата акциза на деривате нафте је била у прва четири мјесеца у позитивној зони раста. У јануару и фебруару забиљежене су високе стопе раста од 24,3% и 12%, респективно, што је посљедица ниске базе из истог периода 2023. Тада је потрошња деривата била нижа због виших малопродајних цијена деривата, а тиме и нижа наплата акциза. Лошији трендови у марту, те од маја до септембра су у великој мјери умањили ефекте високе наплате акциза у прва два мјесеца 2024. (графикон 18, лијево). Због лошијих трендова од маја кумулативна стопа раста је константно у паду, да би за девет мјесеци пала на 7,6% (графикон 18, лијево, „кумулатив“).

⁶⁰ Вид. Рјешење Савјета за државну помоћ БиХ, „Службени гласник БиХ“ 49/23

Графикон 18. Трендови у наплати акциза на деривате нафте

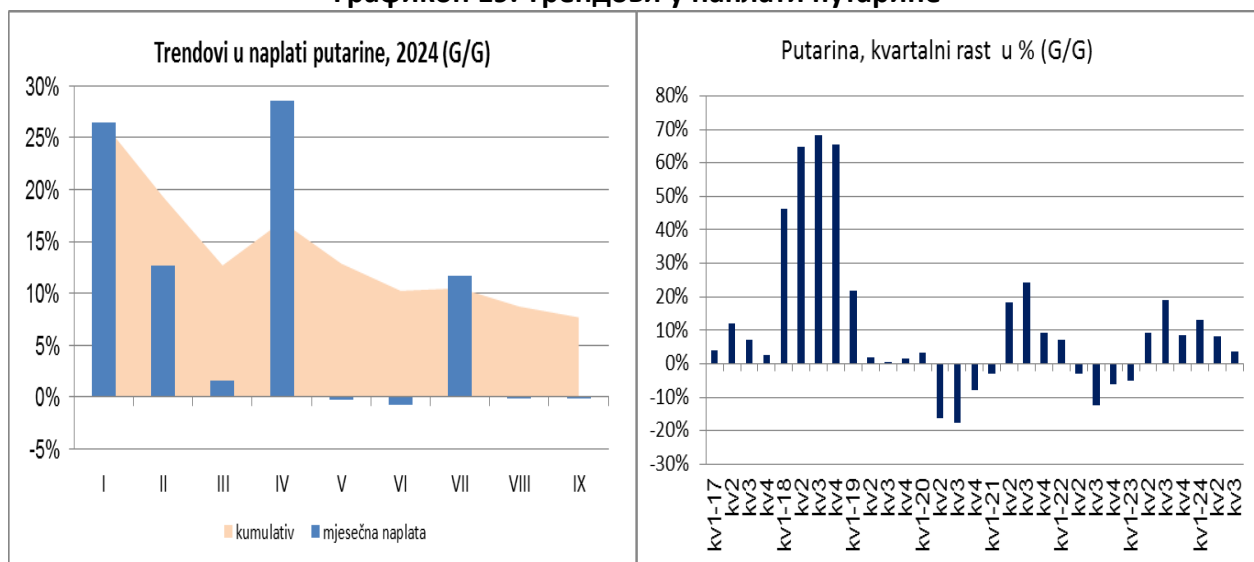

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, приказ ОМА

Кумулативна стопа раста од 7,6% је значајно изнад пројекција потрошње и донекле „замагљује“ силазни тренд наплате акциза на деривате нафте. Да је то тако, показују квартална поређења. У првом кварталу 2024. је забиљежен раст прихода од акциза на деривате нафте од високих 12%, у другом кварталу 2024. стопа раста је износила 7,9%, а у трећем тек 3,6% (графикон 18, десно).

Наплата прихода од путарине прати наплату акциза на деривате нафте, са сличном динамиком наплате, која укључује снажне осцилације (графикон 19, лијево).

Графикон 19. Трендови у наплати путарине

Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, приказ ОМА

Имајући у виду сужавање⁶¹ опсега ослобађања од плаћања путарине разлике између стопа раста акциза на деривате нафте и путарине су све мање. Слично трендовима у наплати акциза на деривате нафте у периоду мај – септембар 2024. позитивна стопа раста је остварена само у јулу, а у преостала четири мјесеца периода наплата била на нивоу наплате из истих мјесеци 2023.

Лошија кретања у посљедњих пет мјесеци су довели до смањења нето кумулативне стопе раста на 7,8% (графикон 19, лијево, „кумулатив“).

Силазни тренд раста прихода од путарине се најбоље може уочити на основу кварталних стопа раста. Највиша стопа раста прихода од путарине од 13,1% је остварена у првом кварталу 2024. године, у другом кварталу је стопа раста износила 8,2%, а у трећем 3,7% (графикон 19, десно).

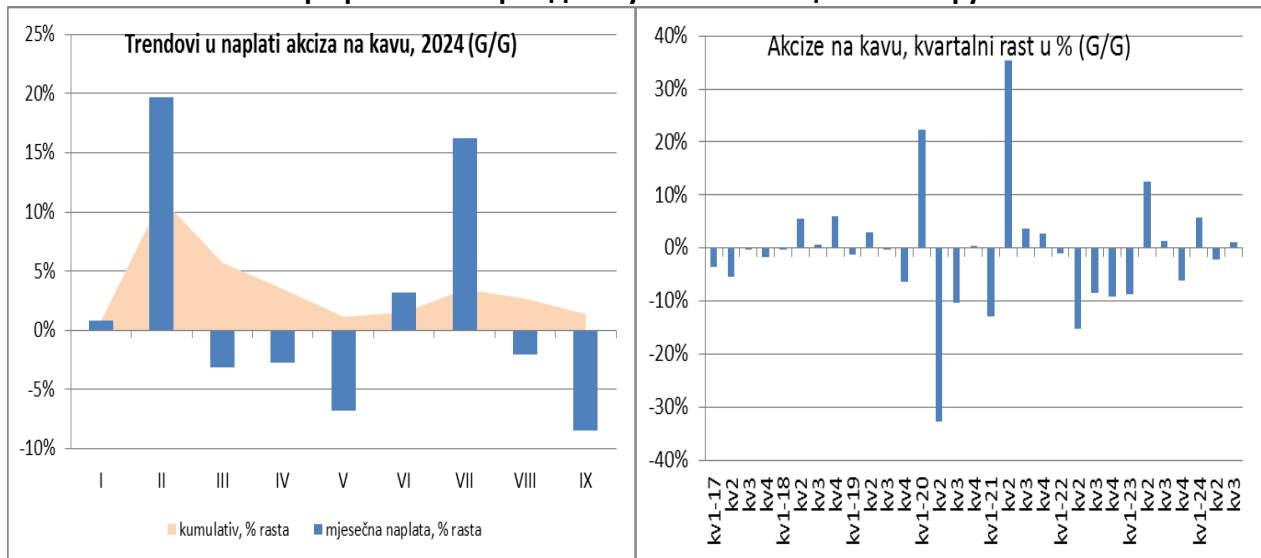
Пројектовани износ нето наплате путарине у 2024. години износи 729,5 мил. КМ, што је за 7,7% више него у претходној години. У складу са рјешењима Савјета за државну помоћ, пројекције прихода од путарине подразумијевају наплату путарине за све обвезнике, осим за жељезнице.

Акцизе на кафу

Осцилације у наплати су забиљежене и код акциза на кафу. Током периода јануар – септембар 2024. у пет мјесеци је остварен пад прихода од акциза на кафу, а поготово је то изражено у септембру, када је наплаћено 8,5% мање прихода од акциза него у истом мјесецу 2023. С друге стране, позитивне стопе раста су забиљежене у четири мјесеца, са максимумом у фебруару (графикон 20, лијево), што је, и поред негативних трендова у посљедња два мјесеца, било довољно да се оствари позитивна кумулативна стопа раста од 1,4% (графикон 20, лијево, „кумулатив“).

⁶¹ У складу са одлукама Савјета за државну помоћ суспендована су ослобађања плаћања путарине за руднике и термоелектране, тако да је опсег ослобађања сведен само на два обвезника, ентитетске жељезнице.

Графикон 20. Трендови у наплати акциза на кафу

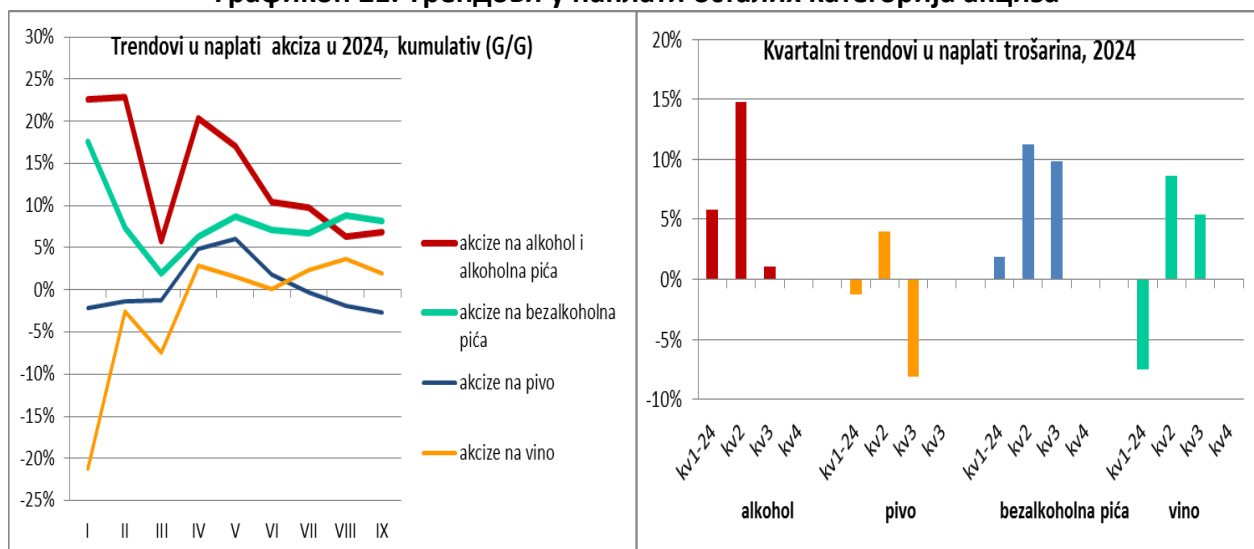
Извор: Управа за индиректно опрезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Квартална поређења ипак указују на закључак да је најлошија наплата акциза на кафу била у другом кварталу 2024. када је забиљежен пад од 2,1%. Лоша наплата акциза на кафу у августу и септембру није могла неутрализовати високи раст прихода од акциза у јулу, тако да је у трећем кварталу остварена позитивна стопа раста акциза на кафу од 1,1% (графикон 20, десно).

Акцизе на пиво, вино, алкохол, алкохолна и безалкохолна пића

Осцилаторни трендови у наплати током 2024. године су забиљежни и код акциза на пиво, вино, алкохол, алкохолна и безалкохолна пића. У првих неколико мјесеци остварен је раст прихода од акциза на алкохол, алкохолна и безалкохолна пића, док је наплата акциза на пиво и вино била мања него у истом периоду 2023. У наредним мјесецима наплата акциза на пиво је изашла из негативне у позитивну зону раста, али је од јула поновно у негативној зони раста. Наплата акциза на остале производе из групације је стабилна са позитивним кумулативним стопама раста на крају периода јануар - септембар 2024. (графикон 21, лијево).

Графикон 21. Трендови у наплати осталих категорија акциза

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Квартална поређења показују снажно успоравање наплате акциза на алкохол те велики пад наплате акциза на пиво у трећем кварталу. С друге стране, кварталне стопе раста прихода од акциза на безалкохолна пића и вино указују на стабилне позитивне трендове (графикон 21, десно).

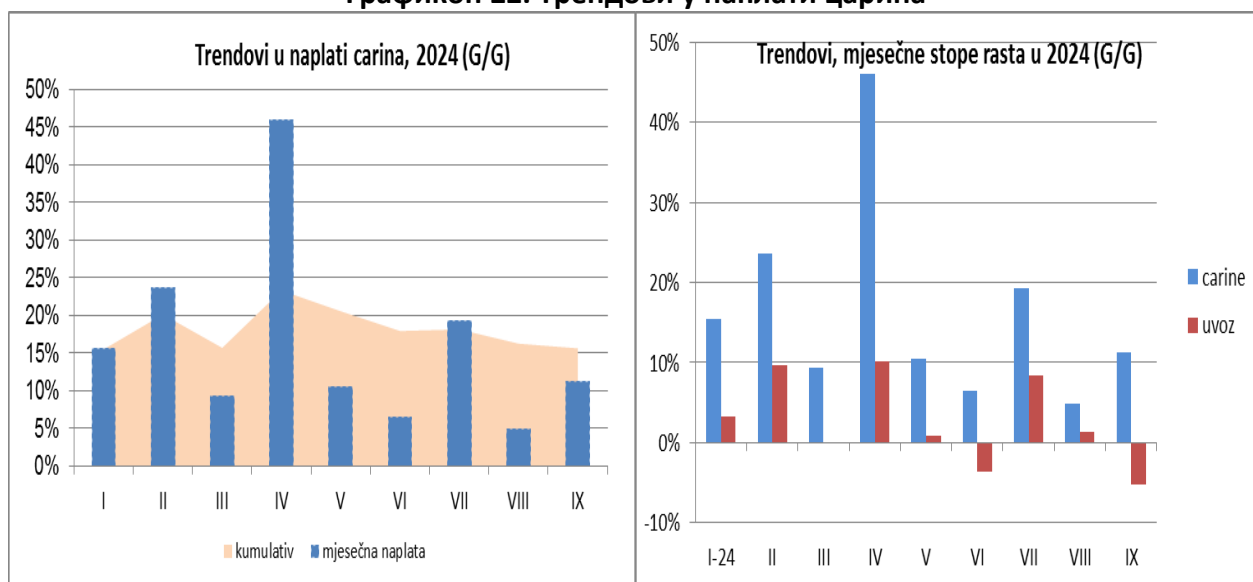
Приходи од осталих категорија акциза (алкохол и алкохолна пића, пиво, вино, безалкохолна пића и кафа) немају значајно учешће у укупним приходима од акциза.⁶² Пројектовани су у складу са текућим трендовима наплате, историјском сезонском схемом те пројекцијама релевантних макроекономских показатеља.

Царине

Наплата прихода од царина је у континуитету у позитивној зони раста, са максималном мјесечном стопом раста од 45,9% која је остварена у априлу (графикон 22, лијево). У наредним мјесецима остварене су умјереније стопе раста, а стопа од 6%, која је забиљежена у јуну, представља најнижу мјесечну стопу раста у 2024. У септембру су приходи од царина расли по стопи од 11,2%, но то није могло зауставити силазни тренд кумулативне стопе раста, која је са максималних 23,3% у априлу пала на 15,6% за девет мјесеци (графикон 22, лијево, „кумулатив“).

⁶² Бруто приходи од свих побројаних врста акциза имали су учешће свега 9,2% у бруто приходима од акциза у 2023. години.

Графикон 22. Трендови у наплати царина

Извор: Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

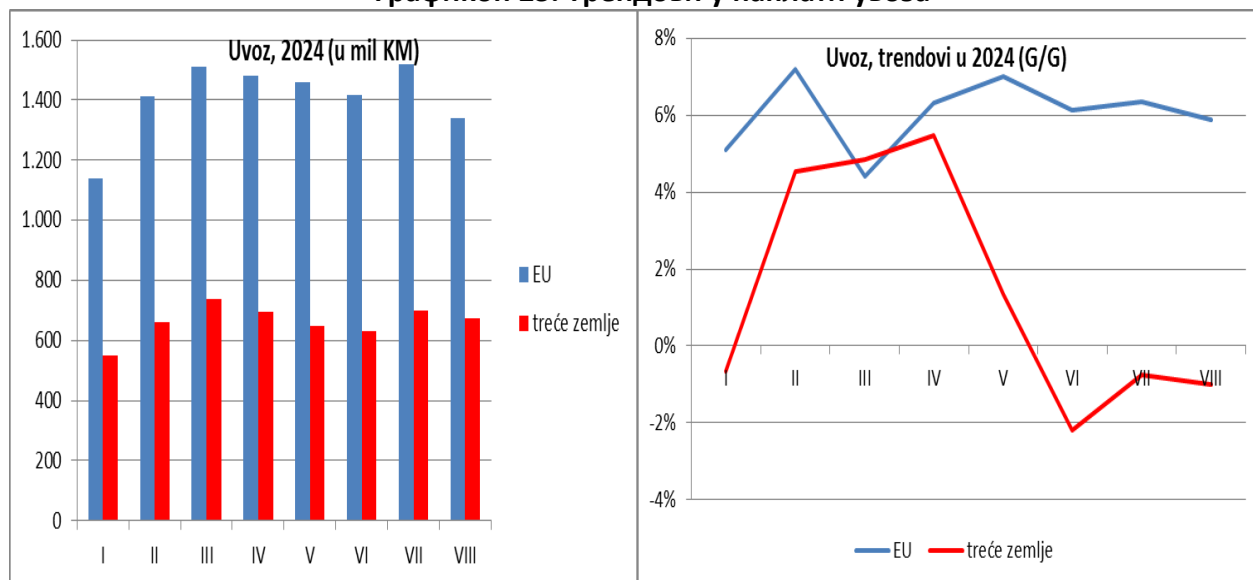
Раст прихода од царина би требао бити у корелацији са растом увоза јер је највећи дио прихода од царина *ad valorem*, односно обрачунава се као постотак од основице. Разлике између стопа раста увоза и прихода од царина су могуће јер зависи од структуре основице коју, у сврху анализе, чине двије категорије роба - робе које су у режиму царина и остала роба на коју се не плаћају царине, односно о кретању увоза сваке од наведених категорија. Међутим, поређење стопа раста прихода од царина и статистичких⁶³ података о кретању увоза за девет мјесеци 2024. указују на неуобичајено велику дискрепанцу у корист раста прихода од царина, поготово у априлу (графикон 22, десно). Друга ситуација се односи на јуни и септембар када је забиљежен пад увоза и раст прихода од царина.

С обзиром да је у свим мјесецима стопа раста царина већа од стопе раста увоза, може се закључити да је у структури увоза роба остварен бржи раст увоза роба на које се плаћају царине. Под режимом царина је дио роба из ЕУ у увоз роба из трећих земаља. Вриједност увоза првих мјесеци у години традиционално је најнижа, но приказ кретања увоза по главним групацијама земаља релевантних за наплату прихода од царина показује раст увоза из ЕУ и из трећих земаља, изражен у апсолутним износима у прва три мјесеца, те опадајући тренд наплате у другом кварталу. Међутим, у јулу је поновно повећан увоз до нивоа уз марта, но у августу је увоз из ЕУ био значајно нижи у односу на већину мјесеци у 2024. (графикон 23, лијево). Поређење са увозом у 2023. години указује на снажно осцилирање кумулативне стопе раста увоза из трећих земаља, док су трендови код увоза из ЕУ стабилнији, али ипак са благим

⁶³ Извор: Агенција за статистику БиХ за период јануар – август 2024. и Управа за индиректно опорезивање за септембар 2024.

падом. За осам мјесеци 2024. увоз из ЕУ порастао за 5,9%, док је увоз из трећих земаља мањи за 1% у односу на исти период 2023. (графикон 23, десно).

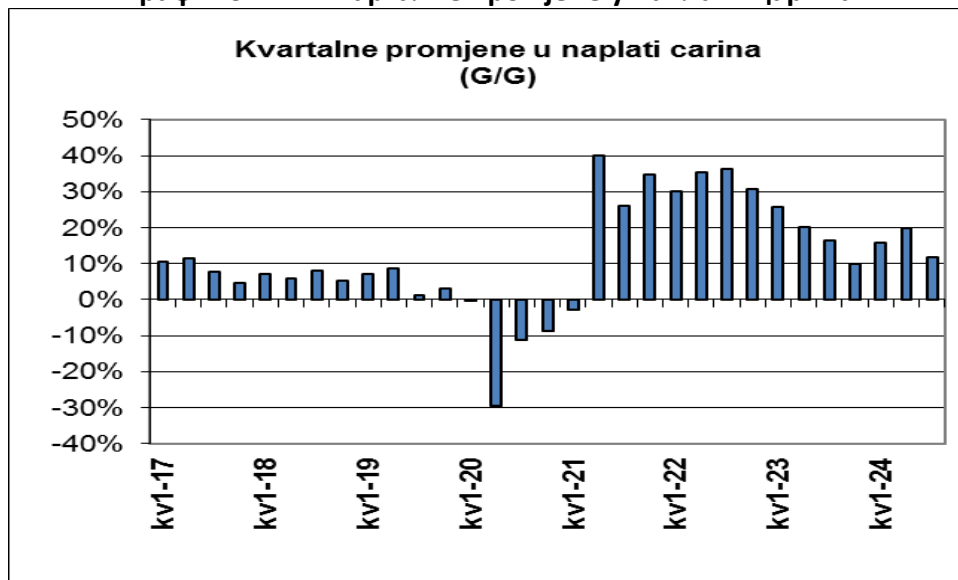
Графикон 23. Трендови у наплати увоза

Извор: Агенција за статистику БиХ за период јануар – август 2024. и Управа за индиректно опорезивање за септембар 2024.; израчун и приказ ОМА

Преглед кварталних трендова у наплати прихода од царина указује на опоравак наплате прихода, тако да је у првом кварталу 2024. забиљежен раст од 15,7%, а у другом чак 19,8%. Успоравање наплате прихода од царина у посљедња три мјесеца одразило се и на кварталну стопу раста која је у трећем кварталу 2024. износила 11,6% (графикон 24).

Графикон 24. Кварталне промјене у наплати царина

Управа за индиректно опорезивање БиХ, израчун и приказ ОМА

Извор:

Према подацима УИО у периоду I-IX 2024. године остварена је стопа раста увоза од 2,6% у односу на исти период претходне године. Према пројекцијама ДЕП-а, на нивоу године ће бити остварена нешто виша стопа раста увоза од 3,5%. Имајући у виду трендове наплате прихода од царина, кретање увоза и пројекције ДЕП-а, за 2024. годину се пројектује нето наплата царина у износу од 574,9 мил. КМ, што је за 13,5% више од наплате у претходној години.

Пројекције прихода од индиректних пореза 2024-2027 (основни сценарио)

Пројекције прихода за период 2024-2027 доступне су у табели 3. Како би се осигурала упоредивост пројектованих и наплаћених прихода од индиректних пореза, пројекције прихода од индиректних пореза приказане су на готовинској основи у складу са извјештајима УИО о наплати по врстама прихода.

У табели 4 су приказане пројекције прихода у % БДП-а.

Табела 3. Основни сценарио пројекција прихода од индиректних пореза (2024-2027), октобар 2024. г

Врста прихода (нето)	у мил. КМ						Пројектирана стопа раста			
	Извршење	Пројекција					2024	2025	2026	2027
	2023	2024	2025	2026	2027					
ПДВ	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Акцизе	1.604,0	1.807,5	1.886,3	1.969,4	2.057,3		12,7%	4,4%	4,4%	4,5%
Царине	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Путарина	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Остало	59,5	49,7	51,7	51,7	51,7		-16,5%	4,0%	0,0%	0,0%
УКУПНО	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Намјенска путарина *)	-423,5	-455,9	-468,7	-483,2	-499,2		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
СРЕДСТВА ЗА РАСПОДЈЕЛУ	8.011,0	8.909,8	9.264,3	9.643,5	10.045,0		11,2%	4,0%	4,1%	4,2%

Напомена:

*) Намјенска путарина је до 1.2.2018. износила 0,10 КМ/литар деривата нафте, намијењена у цијелости за изградњу аутопутева, а од 1.2.2018. 0,25 КМ/литар деривата нафте, за изградњу аутопутева (0,20 КМ/литри) и изградњу и реконструкцију осталих путева (0,05 КМ/литри).

Категорија „Остало“ укључује остале приходе који се прикупљају на ЈР УИО (приходи од терминала, закупнина и сл.) те неусклађене приходе (приходи који остану неусклађени након коначног усклађивања наплате прихода са пријавама и декларацијама у ИТ систему УИО), нетиране са осталим повратима који нису директно везани за врсте прихода.

Табела 4. Основни сценарио пројекција прихода од индиректних пореза у % БДП-а, октобар 2024. г.

Врста прихода (нето)	у % БДП-а				
	Извршење	Пројекција			
	2023	2024	2025	2026	2027
ПДВ	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%
Акцизе	3,1%	3,4%	3,4%	3,3%	3,3%
Царине	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Путарина	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%
Остало	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
УКУПНО	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%
Намјенска путарина	-0,8%	-0,9%	-0,8%	-0,8%	-0,8%
СРЕДСТВА ЗА РАСПОДЈЕЛУ	15,7%	16,6%	16,5%	16,3%	16,1%

Извор података за БДП: БХАС, Бруто домаћи производ за БиХ 2023 расходни приступ - први резултати; 30.9.2024. године; ДЕП, Макроекономске пројекције, септембар 2024.

Пројекције за 2024. годину

Приликом израде пројекција прихода за 2024. годину не може се ослонити на сезонске схеме наплате прихода из посљедњих неколико година, због турбуленција на глобалном нивоу које су се прелиле у БиХ. Динамика наплате прихода у 2020. и 2021. години изашла је из ранијих схема због ефеката вируса корона. Мјесечна динамика нето прихода од индиректних пореза у 2020. години је потпуно одударала од тзв. *пре-ковид-19* сезонске схеме. Иако се неким дијелом вратила на стари шаблон, наплата у 2021. години је такође поприлично одударала. У 2021. је распон мјесечних стопа раста нето прихода од индиректних пореза био још виши него у 2020. години што је резултат: (1) поремећаја сезонске схеме у базној 2020. години, и (2) карактеристика сезонске схеме у 2021. години. Упркос поремећајима на глобалном плану, турбуленцијама на тржишту нафтних деривата и снажном расту цијена, у 2022. се распон мјесечних стопа раста нето прихода од индиректних пореза смањило у односу на претходне двије године. Мјесечне стопе раста нето прихода од индиректних пореза биле позитивне током цијеле године, док се динамика прихода поприлично вратила на *пре-ковид-19* сезонску схему. То посебно важи за приходе од ПДВ-а, акцизе на алкохол, пиво и безалкохолна пића, док су приходи од акциза на деривате нафте и путарина, очекивано, и у 2022. години поприлично одступали од старе сезонске схеме. Приходи од акциза на дуван и кафу никад нису ни имали изражену сезонску компоненту. У 2023. години су током цијеле године мјесечне стопе раста нето прихода од индиректних пореза биле позитивне (0,9% до 19,4%). Ипак, за анализу наплате прихода у првом кварталу 2024. и израду пројекција битно је нагласити да је основица за поређење за првих пет мјесеци знатно нижа него у осталим мјесецима 2023. године због утицаја сљедећих фактора у наведеном периоду:

- рата у Украјини, који је имао за посљедицу дестабилизацију тржишта енергената, сировина и осталих роба, што се, очекивано, прелило и на тржиште БиХ узрокујући пад потрошње енергената и, посљедично, нижу наплату акциза и путарине у 2022. и 2023.;
- високих поврата ПДВ-а, који су се стабилизовали и почели смањивати тек у другом полугодишту 2023;

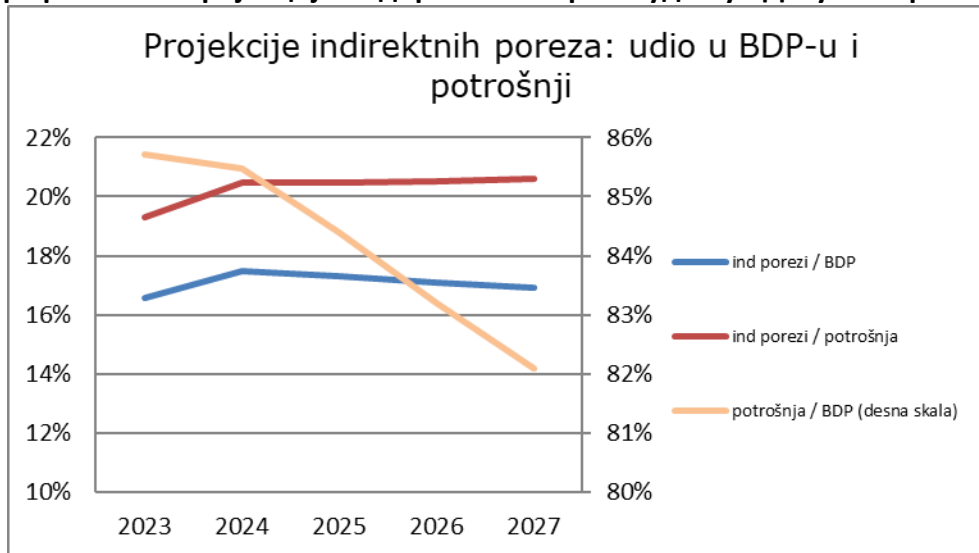
- преласка на нови режим плаћања акциза на дуванске прерађевине, који се одвијао у неколико мјесеци због потребних техничких припрема, а пуни негативни ефекат на наплату прихода се испољио у првих неколико мјесеци 2023, смањујући основицу за поређење у 2024.

Пројекције прихода од индиректних пореза за период 2025-2027

Пројектоване стопе раста нето прихода од индиректних пореза за 2025., 2026. и 2027. годину износе 3,9%, 4% и 4,1% респективно. Пројекција прихода у наведеном периоду заснована је на пројектованим релевантним макроекономским показатељима, историјској сезонској схеми наплате и пројекцијама појединих категорија прихода за 2024. годину.

За разлику од пројектованог пада индиректних пореза у БДП-а у периоду 2024-2027 (табела 4, графикон 8), пројектовани удио прихода од индиректних пореза (ОМА) у потрошњи (ДЕП) у наведеном периоду сасвим благо расте од 20,5% у 2024. до 20,6% у 2027. години. Пад пројектованог удјела индиректних пореза у БДП-у у периоду 2024-2027 кумулативни је резултат благог раста индиректних пореза у потрошњи те пада пројектованог удјела потрошње у БДП-у (графикон 25).

Графикон 25. Пројекције индиректних пореза: удио у БДП-у и потрошњи

Извор: Подаци УИО и пројекције ОМА

Оквир 1: Пројекције прихода од индиректних пореза

	2023	2024	2025	2026	2027
Пројекције, КМ	8.434,5	9.365,8	9.733,0	10.126,7	10.544,2
Пројекције, % раста		11,0%	3,9%	4,0%	4,1%
Пројекције, % БДП	16,6%	17,5%	17,3%	17,1%	16,9%

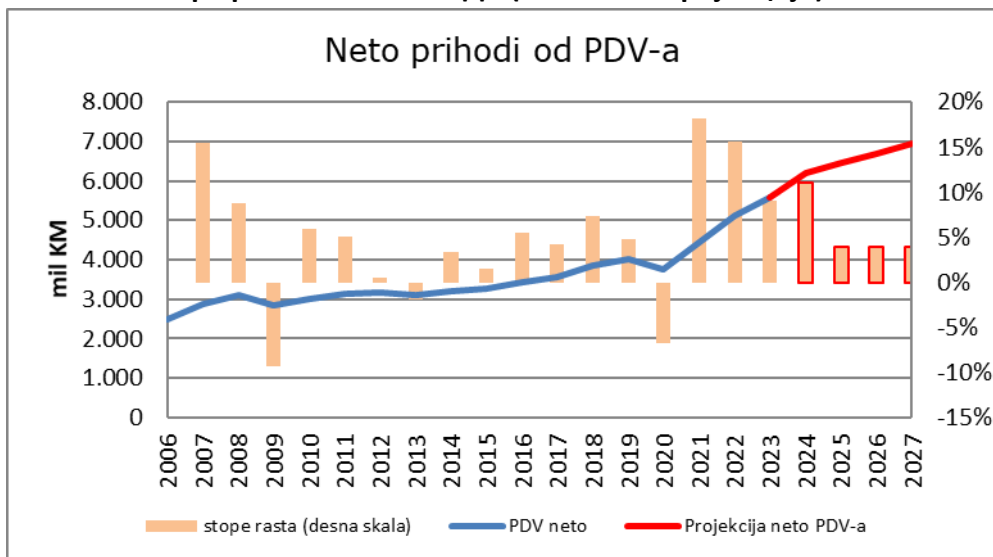
У првих девет мјесеци 2024. године остварена је стопа раста нето прихода од индиректних пореза од 11,8% у односу на исти период 2023. године. Према пројекцијама ДЕП-а, очекује се номинални раст БДП-а од 5,1% у 2024. години, те раст приватне потрошње од 4,7%. Пројектована стопа инфлације износи 2%⁶⁴. Имајући у виду да стопа раста прихода у прва три квартала 2024. године дијелом произилази из специфичности у статистичкој основици за поређење, **пројектована стопа раста прихода од индиректних пореза за 2024. годину је благо нижа од деветомјесечне стопе раста прихода и износи 11%.**

Пројекције прихода од ПДВ-а за период 2025-2027

Приходи од ПДВ-а представљају највећи генератор годишњег апсолутног раста укупних прихода од индиректних пореза у периоду 2025-2027⁶⁵. Приходи од ПДВ-а у наведеном периоду пројектовани су у складу са дугорочним трендовима наплате, историјском сезонском схемом те пројекцијама релевантних макроекономских показатеља.

Анализа трендова наплате показује указује на дугогодишњи раст прихода од ПДВ-а. У години увођења ПДВ-а (2006) наплаћено је 2.483,8 мил. КМ нето прихода од ПДВ-а. У свим наредним годинама, изузев 2009. и 2020. године⁶⁶, забиљежен је раст ових прихода. Високе стопе раста биле су посебно изражене у години након увођења ПДВ-а (2007), те у годинама које су услједиле након године избијања пандемије вируса корона (2021 и 2022). Коначно, у 2023. години је наплаћено за 3.102,8 милион КМ више нето прихода од ПДВ-а него у 2006. години, што представља раст од високих 124,9%. Након пројектоване стопе раста од 11,1% у 2024. години, у наредним годинама планиране су стабилне стопе раста у складу са пројектованим стопама раста потрошње (графикон 26 и оквир 2).

Графикон 26. Нето ПДВ (наплата и пројекције)

Извор: Подаци УИО и пројекције ОМА

⁶⁴ Инфлација мјерена индексом потрошачких цијена, ДЕП, септембар 2024

⁶⁵ Преко 66% асолутног раста прихода у свим годинама односи се на приходе од ПДВ-а.

⁶⁶ Године у којима су били изражени ефекти глобалне финансијске кризе (2009) и појаве пандемије вируса корона (2020)

Оквир 2: Пројекције прихода од ПДВ-а

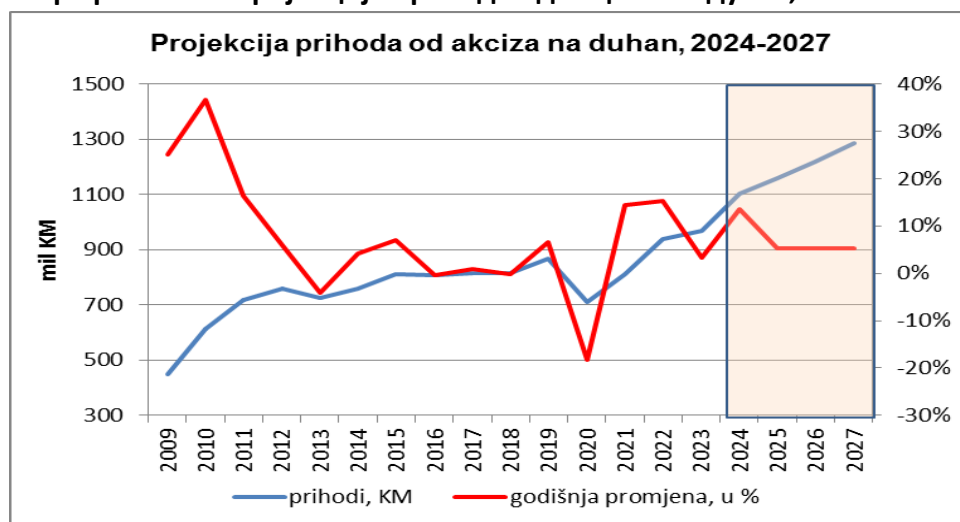
	2023	2024	2025	2026	2027
Пројекције, КМ	5.586,6	6.204,1	6.444,3	6.698,0	6.964,0
Пројекције, % раста		11,1%	3,9%	3,9%	4,0%
Пројекције, % БДП	11,0%	11,6%	11,5%	11,3%	11,2%

Пројектовани износ нето прихода од ПДВ-а у 2024. години износи 6.204.1 мил. КМ, што је за 11,1% више од остварења у 2023. години (графикон 26). Пројекција је заснована на историјској сезонској схеми наплате појединих категорија ПДВ-а (која не укључује године са специфичностима), те кретањима и пројекцијама макроекономских показатеља.

Пројекције акциза на дуванске производе за период 2025-2027

Важан фактор остварења пројекција наплате акциза јесте непромијењена акцизна политика и континуирана борба против црног тржишта цигарета и дувана у БиХ. У наредне три године очекује се стабилизовање политичке ситуације у свијету и стабилизација робних берзи и цијена на свјетском тржишту, опоравак и раст економије, дохотка и потрошње у складу са макроекономским пројекцима. Исто тако, очекује се да ће се стабилизovati динамика увоза цигарета и плаћања акциза по новом режиму. Раст тржишта дуванских прерађевина би требао пратити макроекономске пројекције БДП-а и потрошње, што би, уз раст просјечне пондериране цијене цигарета у складу са пројекцијама инфлације, требало довести до даљњег раста вриједности промета цигарета и опорезованих количина цигарета. Под наведеним претпоставкама у 2025., 2026., и 2027. може се очекивати раст прихода од акциза на дуванске прерађевине од 5,2%, 5,4% и 5,3% (графикон 27).

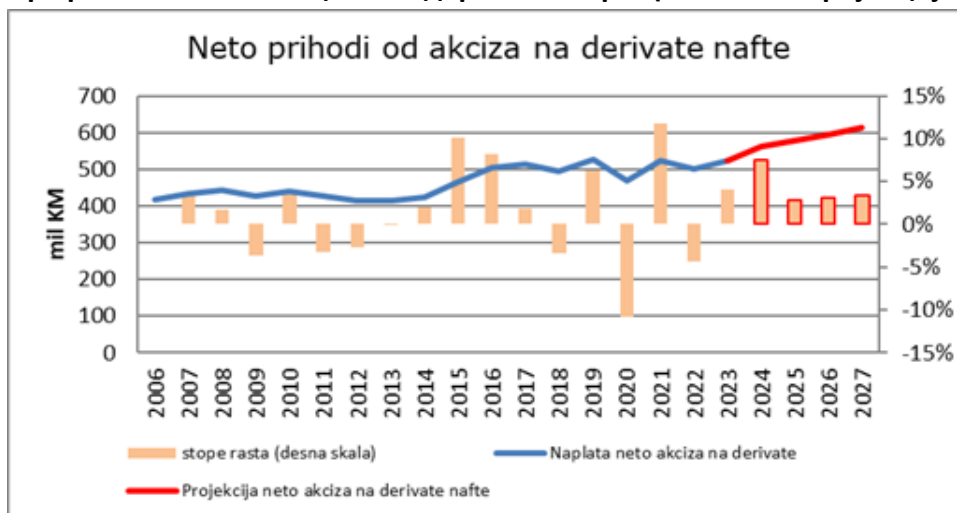
Графикон 27. Пројекција прихода од акциза на дуван, 2024-2027

Пројекције акциза на деривате нафте и путарине за период 2025-2027

Пројекције акциза на деривате нафте за период 2025-2027 прате пројекције релевантних макроекономских показатеља (графикон 28). У 2025., 2026. и 2027. години планиране су стабилне стопе раста прихода од акциза на деривате нафте по стопама 2,8%, 3,1% и 3,3%, респективно.

Графикон 28. Нето акције на деривате нафте (наплата и пројекције)

Извор: Подаци УИО и пројекције ОМА

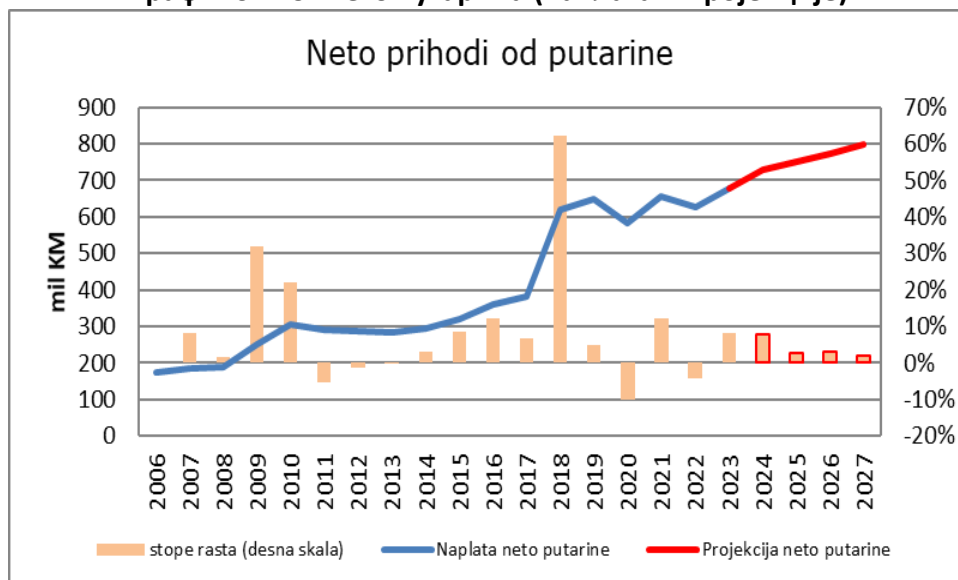
На дугорочну динамику прихода од путарине су највише су утицале измјене стопа опорезивања. До 2009. године, учешће прихода од путарине није било значајно у приходима од индиректних пореза. Са растом стопе намјенске путарине на средини 2009. године, приходи од путарине имају значајније учешће у индиректним порезима. Посматрано у апсолутним износима, у периоду 2009-2014 нето приходи од путарине су се кретали у распону 250,2-307 мил. КМ (графикон 26). Са падом цијена нафте на свјетском тржишту и цијена деривата нафте на тржишту БиХ, у 2015. години расту приходи од путарине. У периоду 2015-2017 нето приходи од путарине су се кретали у распону 320,5-382,7 мил. КМ. У фебруару 2018. године поново долази до раста стопе намјенске путарине, а нето приходи од путарине биљеже нагли скок наплате. У периоду 2018-2023 кретали су се у распону 584-677,8 мил. КМ, а значајно колебање у овом периоду посљедица је рестриктивних мјера у борби против вируса корона, рата у Украјини и посљедичних огромних разлика у цијенама нафте на свјетском тржишту и деривата нафте на тржишту БиХ.

Пројекције путарине прате пројекције релевантних макроекономских показатеља (графикон 29, Оквир 3). Имајући у виду рјешења Савјета за државну помоћ БиХ, пројекције прихода од путарине подразумијевају наплату путарине за све обвезнике, осим за жељезнице.

Оквир 3: Пројекције прихода од путарине

	2023	2024	2025	2026	2027
Пројекције, КМ	677,7	729,5	749,9	773,2	798,7
Пројекције, % раста		7,7%	2,8%	3,1%	3,3%
Пројекције, % БДП	1,3%	1,4%	1,3%	1,3%	1,3%

Графикон 29. Нето путарина (наплата и пројекције)

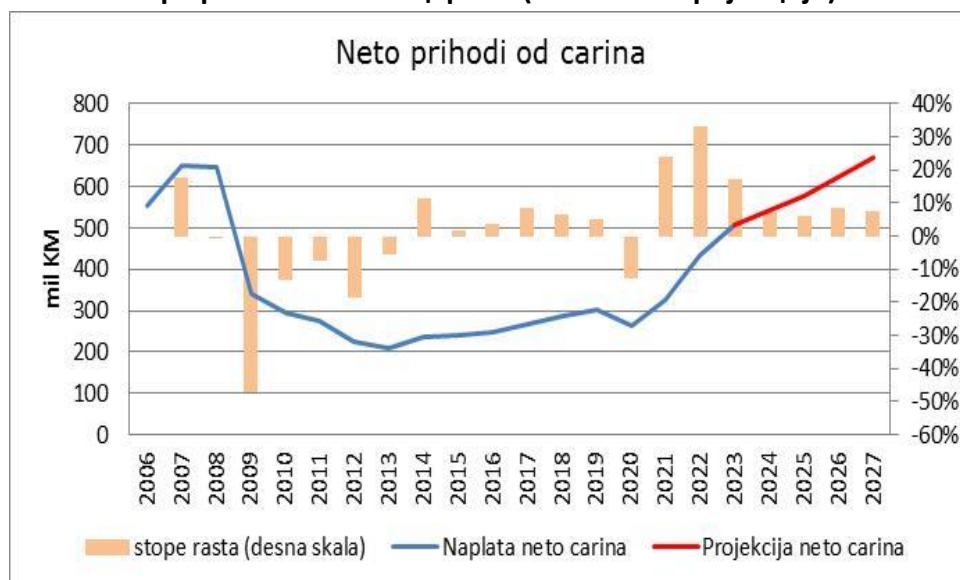
Извор: Подаци УИО и пројекције ОМА

Пројекције прихода од царина за период 2025-2027

Либерализација спољне трговине довела је до снажног пада прихода од царина. Са 650,4 мил. КМ у 2007. години, нето приходи од царина пали су на свега 211 мил. КМ у 2013. години. Од 2014. године забиљежен је шестогодишњи тренд благог раста ових прихода, досежући ниво од 300,6 мил. КМ у 2019. години. У 2020. години, са пандемијом вируса вируса, нето приходи од царина су поново пали на 262,2 мил. КМ, док су у периоду 2021-2023 забиљежили снажан опоравак, те су у 2023. години износили 506,7 мил. КМ (графикон 30, плава линија).

Према подацима УИО у периоду I-IX 2024. године остварена је стопа раста увоза од 2,6% у односу на исти период претходне године. Према пројекцијама ДЕП-а, на нивоу године ће бити остварена нешто виша стопа раста увоза од 3,5%. Имајући у виду трендове наплате прихода од царина, кретање увоза и пројекције ДЕП-а, за 2024. годину се пројектује нето наплата царина у износу од 574,9 мил. КМ, што је за 13,5% више од наплате у претходној години (графикон 30, црвена линија).

Графикон 30. Нето царине (наплата и пројекције)

Извор: Подаци УИО и пројекције ОМА

Оквир 4: Пројекције прихода од царина

	2023	2024	2025	2026	2027
Пројекције, KM	506,7	574,9	600,8	634,4	672,5
Пројекције, % раста		13,5%	4,5%	5,6%	6,0%
Пројекције, % БДП	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%

Разлике у односу на претходне пројекције прихода од индиректних пореза

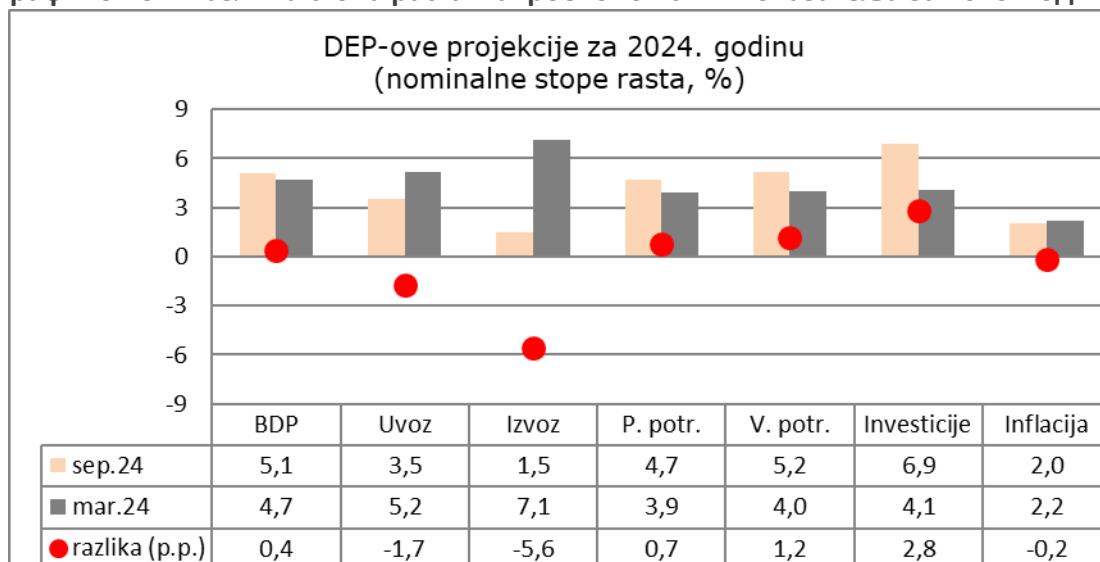
Пројекције прихода од индиректних пореза уско су везане за ДЕП-ове пројекције БДП-а и његових компоненти. Свако одступање извршења параметара из националних рачуна од њихових пројектованих вриједности представља ризик за пројекције прихода.

ДЕП, ревизија пројекција макроекономских показатеља за БиХ

Ревизија пројекција макроекономских показатеља за 2024. годину

На основу графикана 31. се могу упоредити ДЕП-ове посљедње пројекције (септембар 2024) са претходним (март 2024), а који се односе на стопе раста БДП-а за 2024. годину и његових компоненти. Номинална стопа раста БДП-а ревидирана је за +0,4 п.п., са 4,7% на 5,1%. Стопе раста увоза и извоза ревидиране су наниже (-1,7 п.п. и - 5,6 п.п.). Стопе раста приватне и владине потрошње ревиране су навише, за +0,7 п.п. и +1,2 п.п., респективно. Стопа раста инвестиција ревидирана је навише за +2,8 п.п., док је стопа инфлације благо ревидирана наниже (-0,2 п.п.).

Графикон 31. Разлика стопа раста макроекономских показатеља за 2023. годину

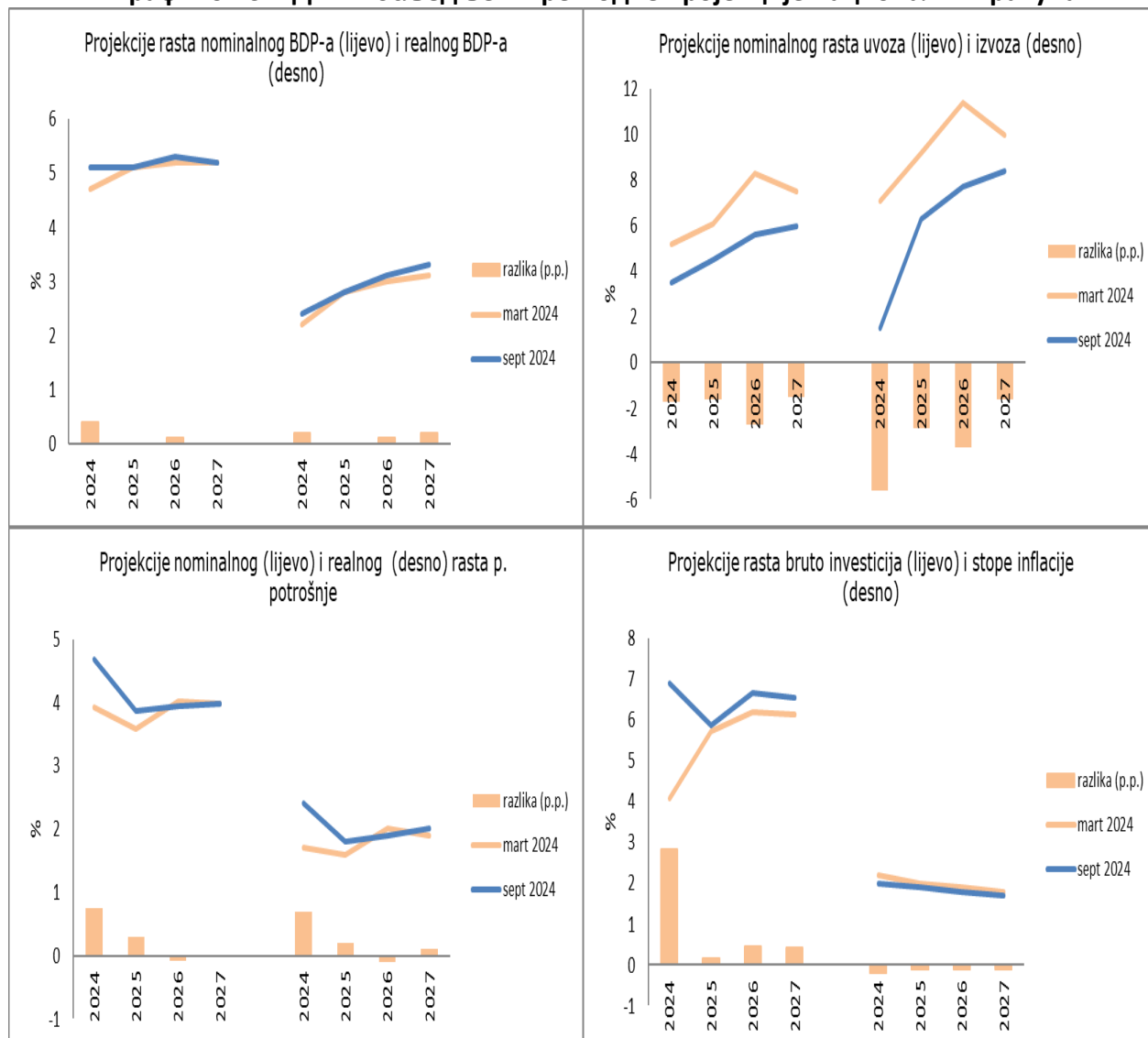
Извор: Израчун и приказ ОМА на основу пројекција ДЕП-а из септембра 2023 и марта 2024

Ревизија пројекција макроекономских показатеља за период 2025-2027

У односу на претходне, мартовске пројекције, ДЕП-ове пројекције стопа раста из септембра 2024. године нису значајно ревидиране када се ради о стопама раста БДП-а за период 2025-2027, како номиналним, тако и реалним. Што се тиче номиналних стопа раста БДП-а, једино је извршена блага корекција за 2026. годину (+0,1 п.п.), док је код реалних стопа раста БДП-а извршена блага корекција навише, и то: +0,1 п.п. за 2026. и +0,2 п.п. за 2027. годину (графикон 32, горе, лијево).

Пројекције номиналног раста увоза и извоза су, са друге стране, значајније ревидиране, и то наниже (вид. графикон 32, горе, десно). Пројекције номиналног раста приватне потрошње (графикон 32, доље, лијево) нису значајно ревидиране (+0,3 п.п. за 2025 и -0,1 п.п. за 2026 годину), као ни пројекције раста бруто инвестиција (графикон 32, доље, десно; корекција +0,2 п.п., + 0,5 п.п. и +0,4 п.п. за 2025., 2026. и 2027. годину, респективно).

Графикон 32. ДЕП: посљедње и претходне пројекције националних рачуна

Извор: Израчун и приказ ОМА-е на основу пројекција ДЕП-а из марта 2024 и септембра 2023.

ОМА, ревизија пројекција прихода од индиректних пореза

Разлике пројекција за 2024. годину у односу на пројекције из априла 2024.

У односу на претходне пројекције Одјељења (април 2024. године), пројекције прихода индиректних пореза за 2024. годину увећане су за 113,5 мил. КМ, док је пројектована стопа њиховог раста увећана за 1,3 п.п. Највиша корекција односи се на нето приходе од ПДВ-а (+57,2 мил. КМ), а онда на царине (+32,6 мил. КМ) и акцизе (+25,2 мил. КМ). Мање корекције навише извршене су на пројекцијама прихода од путарине (+3,7 мил. КМ), а наниже на пројекцијама осталих прихода (-5,2 мил. КМ). Пројекције прихода од ПДВ-а и акциза увећане су због бољих трендова наплате него што је то било пројектовано у априлу, што је у складу са благом ревизијом навише пројекција потрошње и БДП-а (види дио 'Ревизија пројекција макроекономских показатеља за 2024'). Са друге стране, пројекције прихода од царина су такође ревидиране навише упркос смањењу пројектоване стопе раста увоза од стране ДЕП-а

у односу на њихове претходне пројекције. То се може објаснити посљедњим трендовима пуно вишег раста прихода од царина у односу на остварене стопе раста увоза, него што је то било претпостављено у априлу.

Разлике пројекција прихода за период 2025-2027 у односу на пројекције из априла 2024.

Разлике пројекција прихода за период 2025-2027 у односу на пројекције из априла 2024. године представљене су у табели 5. У односу на претходне пројекције, пројекције прихода за 2025., 2026. и 2027. годину ревидиране су за +143,2 мил. КМ, +141,1 мил. КМ и +152,0 мил. КМ, респективно.

Табела 5. Разлике пројекција прихода за период 2025-2027 у односу на пројекције из априла 2024.

Врста прихода (нето)	2025	2026	2027
ПДВ	77,4	75,4	77,3
Акцизе	39,8	53,0	68,9
Царине	25,4	11,3	2,6
Путарина	3,8	4,6	6,3
Остало	-3,2	-3,2	-3,2
УКУПНО	143,2	141,1	152,0

У односу на претходне, мартовске пројекције, ДЕП-ове пројекције стопа раста из септембра 2024. године за период 2025-2027 нису значајно ревидиране када се ради о стопама раста БДП-а, потрошње и инвестиција. Пројекције раста увоза и извоза су, са друге стране, значајније ревидиране, и то наниже (вид. дио 1.2.2. Ревизија пројекција макроекономских показатеља за 2025-2027). Можемо закључити да је ревизија пројекција ПДВ-а и акциза првенствено резултат увећања стаистичке основице (пројекције за 2024. годину) и благе ревизије навише пројекције раста приватне потрошње за 2025. годину. Пројекције прихода од царина су такође ревидиране навише кроз цијели период 2025-2027, али са опадајућим износива. Ревизија је кумулативни резултат раста статистичке основице (пројекције за 2024. годину) и ревизије наниже пројекција раста увоза.

Ризици

Имајући у виду огромне непознанице у тренутку израде пројекција о даљњем одвијању ситуације на међународном плану у вези са ратним дешавањима у свијету, те кориштене претпоставке (ДЕП, макроекономске пројекције), истичемо да постоје значајни ризици за остварење пројекција прихода од индиректних пореза. С обзиром на основне поставке пројекција индиректних пореза и укупне економске услове у БиХ и у свијету, остварење пројектованог нивоа прихода од индиректних пореза у периоду 2024-2027 је подложно сљедећим ризицима: (1) свим ризицима за остварење пројектованих макроекономских

показатеља (ДЕП) и (2) ризицима који се односе на саму наплату прихода од индиректних пореза и борбу против сиве економије.

Пројекције прихода од индиректних пореза су уско везане за пројекције макроекономских показатеља ДЕП-а. Сви ризици које ДЕП помиње у својим пројекцијама по аутоматизму представљају и ризике за пројекције прихода од индиректних пореза, пошто свако одступање реализације ДЕП-ових параметара од њихових пројектованих вриједности неизбежно доводи и до одступања реализованих од пројектованих прихода од индиректних пореза.

У ризике који могу угрозити извршење пројекција наплате прихода од индиректних пореза у сфери политике и администрирања индиректним порезима можемо убројати сљедеће:

- слабљење борбе против црног тржишта дуванских прерађевина након окончања хармонизације пореског оптерећења цигарета у БиХ са стандардима ЕУ;
- слабљење борбе против ПДВ превара, поготово у сфери поврата, који, у ситуацији пада запослености и неликвидности обвезника постају атрактивни за преваре;
- предлагање измјена политике индиректног опорезивања као што су: диференциране стопе ПДВ-а, привремено укидање акциза на деривате, захтјеви за ослобађањем или исплату поврата за промет у земљи и сл.

Рјешења Савјета за државну помоћ БиХ у вези с ослобађањем путарине за руднике и термоелектране носе одређене ризике по наплату индиректних пореза. Имајући у виду рјешења Савјета, пројекције прихода од путарине за период 2024-2027 подразумијевају наплату путарине за све обвезнике, осим за жељезнице. Другачији исход евентуалних правних поступака корисника пореске олакшице подразумијевао би мању наплату путарине у односу на пројекције. С друге стране, поврат олакшице би имао позитиван ефекат на наплату прихода од од путарине. Имајући у виду непознанице у вези с динамиком наплате поврата и трајања евентуалних правних поступака с тим у вези, поврат олакшице није укључен као једнократни додатни приход у пројекције прихода за период 2024-2027.

Фискални циљеви и фискалне политике у БиХ

Примарни фискални биланс, дефинисан у складу са чланом 1. ставом (2) Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини, планира се у 2025. години у виду дефицита, у износу 858,1 мил. КМ или 1,52% пројектованог БДП-а за 2025. годину⁶⁷, од чега:

- институције БиХ планирају дефицит од 131,3 мил. КМ,
- Република Српска планира дефицит од 199,6 мил. КМ,
- Федерација БиХ планира дефицит од 537,0 мил. КМ и
- Брчко дистрикт планира суфицит од 9,8 мил. КМ.⁶⁸

Ниво и структура јавне потрошње

Ниво јавних расхода, као удио у БДП-у, у периоду 2025-2027. године треба смањивати с циљем да ниво јавних расхода консолидовано на нивоу БиХ буде испод 40% БДП-а.

Табела 6: Укупни јавни расходи у БиХ у периоду 2023-2027. године (у мил. КМ)

Расходи	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.
Институције БиХ	1.299,0	1.351,4	1.566,5	1.376,5	1.376,5
Федерација БиХ	12.689,1	14.173,4	14.919,5	15.528,5	16.317,7
Република Српска	6.890,2	7.536,8	8.083,7	8.295,3	8.388,5
Брчко дистрикт	316,1	509,5	380,9	399,2	412,9
Укупно расходи (консолидовано)	21.194,4	23.571,2	24.950,5	25.599,5	26.495,6
БДП	50.932,0	53.519,0	56.266,0	59.264,0	62.367,0
Институције БиХ	2,5%	2,5%	2,7%	2,3%	2,2%
Федерација БиХ	24,9%	26,5%	26,5%	26,2%	26,2%
Република Српска	13,5%	14,1%	14,4%	14,0%	13,4%
Брчко дистрикт	0,6%	0,9%	0,7%	0,7%	0,7%
Укупно у БДП-у	41,5%	44,0%	44,3%	43,2%	42,5%

Извор: Рачунице Савјетодавне групе Фискалног савјета БиХ

У периоду 2025 - 2027. година потребно је учинити додатне напоре како би се промијенила структура јавне потрошње у правцу јачања капиталних инвестиција, а на терет смањења текућих расхода.

Табеларни преглед оквира буџета

Структура расхода буџета је илустративна и оквирна, а сваки ниво власти у складу са усвојеним политикама утврђује коначну структуру расхода и прихода у својим ДОБ-овима и годишњим буџетима. У табеларном прегледу оквира буџета (у наставку) дат је консолидовани преглед прихода, расхода,

⁶⁷ Према процјенама ДЕП-а, БДП за 2025. годину у БиХ је пројектован у износу 56.266 мил. КМ.

⁶⁸ Погледати табеле од 7 до 11.

финансирања и примарног биланса за период 2023-2027. година, односно преглед за институције БиХ, Републику Српску, Федерацију БиХ и Брчко Дистрикт, те консолидовано за БиХ.

Извјештај укључује:

- приходе, расходе и финансирање буџета институција БиХ (табела 7);
- приходе, расходе и финансирање буџета Републике Српске (фонд 01) и фондова 02 до 05; приходе, расходе и финансирање корисника буџета Републике који послују путем властитих банковних рачуна изван ГКТ; приходе, расходе и финансирање буџета општина и градова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ванбуџетских фондова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ЈП “Путеви РС” и ЈП “Аутопутеви РС”, те ино пројекте, средства “escrow” рачуна и путарине (табела 8);
- приходе, расходе и финансирање буџета ФБиХ; приходе, расходе и финансирање буџета кантона; приходе, расходе и финансирање буџета општина и градова; приходе, расходе и финансирање финансијских планова ванбуџетских фондова и кантоналних дирекција за путеве; приходе, расходе и финансирање јавних предузећа и ино пројекте (табела 9), и
- приходе, расходе и финансирање буџета Брчко дистрикта и фондова у Брчко Дистрикту (табела 10).

Напомена: Приликом поређења извјештаја по нивоима треба водити рачуна о разликама у обухвату података.

Институције БиХ

Табела 7: Оквир буџета институција БиХ (у мил. КМ)

Институције БиХ	Извршење 2023	План 2024	План 2025	Пројекција 2026	Појекција 2027
Приходи	1.173,3	1.270,6	1.435,2	1.198,3	1.208,9
Порески приходи	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Индиректни порези	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5	1.020,5
Директни порези	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Остали порески приходи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Доприноси	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Грантови и трансфери	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Остали приходи	152,1	249,4	414,0	177,1	187,7
Расходи	1.299,0	1.351,4	1.566,5	1.376,5	1.376,5
Бруто плате и накнаде	963,3	974,3	1.013,7	1.038,0	1.040,0
Издаци за материјал и услуге	199,9	226,5	225,8	225,0	235,0
Камате	0,9	0,5	0,5	0,5	0,4
Субвенције, социјална давања и трансфери	20,8	20,8	222,5	18,1	18,8
Остали расходи	23,5	20,2	22,0	26,8	17,1
Нето издаци за нефинансијску имовину	90,6	109,0	82,0	68,1	65,2
Биланца	-125,7	-80,8	-131,3	-178,2	-167,6
Финансирање	125,7	80,8	131,3	178,2	167,6
Унутарње	142,1	84,8	135,3	77,7	60,0
Отплата унутрашњег дуга					
Остало (+/-)	142,1	84,8	135,3	77,7	60,0
Спољно	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Повлачење ино кредита					
Отплата главнице ино кредита	-16,4	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Непокривени вишак расхода	0,0	0,0	0,0	104,5	111,6

Извор: Министарство финансија и трезора БиХ

Напомена: Оквир за финансирање институција БиХ повећава се за 215,1 милион КМ у 2025. години, при чему је финансирање од индиректних пореза у износу од 1.020.500.000 КМ. Власити приходи у 2025. години планирани су у износу од 414.000.000 КМ, што укључује приход од чистог профита Централне банке БиХ од 244.000.000 КМ. Оквир за финансирање институција БиХ за 2025. годину у износу већем од 215.100.000 КМ у односу на 2024. године представља изузетак у односу на претходне и наредне године, с обзиром да се у сљедећим годинама не очекује остваривање значајног износа чистог профита Централне банке Босне и Херцеговине намијењеног за расподелу и у том смислу не представља основу за утврђивање оквира за финансирање институција БиХ у наредним, ревидираним документима Глобалног оквира фискалног биланса и политика у БиХ. На текућим трансферима планирана су средства у износу од 200.000.000 КМ, која ће бити трансферисана ентитетима у

процентима који ће бити прописани Законом о буџету институција БиХ и међународним обавезама БиХ за 2025. годину. Такође, сви остали елементи за реализацију трансфера биће прописани истим Законом.

Република Српска

Табела 8. Оквир буџета Републике Српске (у мил. КМ)

РЕПУБЛИКА СРПСКА	Извршење 2023	План 2024	План 2025	Пројекција 2026	Појекција 2027
Приходи	6.384,6	7.133,6	7.884,1	8.260,4	8.688,5
Порески приходи	3.509,0	3.990,4	4.352,4	4.544,9	4.771,3
Индиректни порези	2.704,0	2.998,4	3.264,3	3.388,0	3.544,5
Директни порези	746,7	916,8	1.008,3	1.070,0	1.136,2
Остали порески приходи	58,3	75,1	79,8	86,9	90,7
Доприноси	2.282,6	2.526,7	2.780,1	2.941,7	3.112,5
Грантови	57,0	23,7	51,9	45,2	45,4
Остали приходи	534,7	592,6	699,6	728,1	758,8
Трансфери	1,4	0,2	0,0	0,5	0,5
Расходи	6.890,2	7.536,8	8.083,7	8.295,3	8.388,5
Бруто плате и накнаде	1.493,5	1.587,0	1.775,1	1.800,6	1.822,4
Издаци за материјал и услуге	512,6	610,1	639,5	637,6	643,2
Камате	217,2	253,9	291,5	314,8	333,6
Субвенције, социјална давања и трансфери	3.564,1	3.960,8	4.140,6	4.281,7	4.419,9
Остали расходи	309,3	314,7	303,8	289,4	296,0
Нето издаци за нефинансијаку имовину	793,5	810,3	933,3	971,1	873,4
Биланс	-505,6	-403,2	-199,6	-34,9	300,1
Финансирање	505,6	403,2	199,6	34,9	-300,1
Домаће	1.058,6	-1,0	-264,5	-71,6	-321,7
Отплата унутрашњег дуга	-712,2	-561,7	-590,5	-413,5	-521,4
Остало (+/-)	1.770,8	560,7	326,0	342,0	199,7
Спољно	-549,0	404,3	464,1	106,5	21,6
Повлачење ино кредита / средстава	-141,9	836,2	868,6	1.085,7	456,7
Отплата главнице ино кредита	-407,1	-431,9	-404,5	-979,2	-435,1
Статистичка разлика и непокривени вишак расхода	-4.0	0,0	0,0	0,0	0,0

Извор: Министарство финансија Републике Српске

Федерација БиХ

Табела 9: Оквир буџета Федерације БиХ (у мил. КМ)

ФЕДЕРАЦИЈА БиХ	Извршење 2023	План 2024	План 2025	Пројекција 2026	Појекција 2027
Приходи	12.464,4	13.463,7	14.382,5	15.322,3	16.341,1
Порески приходи	6.063,5	6.514,0	6.907,4	7.267,1	7.646,1
Индиректни порези	4.598,2	4.986,6	5.276,6	5.520,9	5.771,8
Директни порези	1.465,3	1.527,5	1.630,8	1.746,2	1.874,3
Остали порески приходи	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Доприноси	5.043,4	5.417,3	5.841,0	6.303,6	6.808,4
Грантови и трансфери	16,4	20,8	23,4	24,5	25,6
Остали приходи	1.341,1	1.511,5	1.610,7	1.727,1	1.860,9
Расходи	12.689,1	14.173,4	14.919,5	15.528,5	16.317,7
Бруто плате и накнаде	2.846,5	3.053,3	3.215,4	3.382,0	3.560,8
Издаци за материјал и услуге	2.433,8	2.843,8	2.957,5	3.023,5	3.125,1
Кamate	236,7	310,7	252,7	233,2	185,4
Субвенције, социјална давања и трансфери	5.781,8	6.229,4	6.645,5	7.039,8	7.504,8
Остали расходи	445,5	671,1	559,3	556,9	566,2
Нето издаци за нефинансијску имовину	944,8	1.065,1	1.288,1	1.293,1	1.375,4
Биланс	-224,7	-709,7	-537,0	-206,2	23,4
Финансирање	224,7	709,7	537,0	206,2	-23,4
Домаће	9,5	556,1	6,0	-98,0	-58,2
Отплата унутрашњег дуга	-380,5	-443,9	-454,0	-558,0	-518,2
Остало (+/-)	390,0	1.000,0	460,0	460,0	460,0
Спољно	-32,3	106,0	328,5	517,7	352,9
Повлачење ино кредита	697,4	864,0	946,3	1.025,9	799,3
Отплата главнице ино кредита	-729,6	-758,0	-617,8	-508,2	-446,4
Непокривени вишак расхода	247,4	47,6	202,5	-213,5	-318,1

Извор: Министарство финансија Федерације БиХ

Брчко дистрикт

Табела 10: Оквир буџета Брчко Дистрикта (у мил. КМ)

БРЧКО ДИСТРИКТ	Извршење 2023	План 2024	План 2025	Пројекција 2026	Појекција 2027
Приходи	356,9	388,0	390,7	407,3	421,4
Порески приходи	275,7	300,4	327,1	342,4	356,5
Индиректни порези	241,1	261,6	287,6	301,2	315,1
Директни порези	34,6	38,8	39,5	41,3	41,4
Остали порески приходи					
Доприноси	44,6	48,0	51,4	52,7	52,8
Грантови и трансфери	2,2	0,1		0,1	0,0
Остали приходи	34,4	39,5	12,2	12,1	12,1
Расходи	316,1	509,5	380,9	399,2	412,9
Бруто плате и накнаде	103,6	132,1	140,9	141,5	141,8
Издаци за материјал и услуге	103,2	119,1	98,5	100,6	100,9
Камате	0,9				
Субвенције, социјална давања и трансфери	99,0	121,8	119,0	119,8	126,3
Остали расходи					
Нето издаци за нефинансијску имовину	9,4	136,7	22,6	37,3	44,0
Биланс	40,9	-121,6	9,8	8,1	8,4
Финансирање	-40,9	121,6	-9,8	-8,1	-8,4
Домаће	6,5	4,5	3,4	3,3	-3,3
Отплата унутрашњег дуга	-0,5	-2,4	-3,3	-3,1	-3,3
Остало (+/-)	7,0	6,9	6,7	6,4	
Спољно	-9,9	-13,5	-13,2	-11,4	-5,2
Повлачење ино кредита					
Отплата главнице ино кредита	-9,9	-13,5	-13,2	-11,4	-5,2
Непокривени вишак расхода	-37,5	130,6			

Извор: Дирекција за финансије Брчко дистрикта

БиХ: консолидовано**Табела 11: Консолидовано БиХ (у мил. КМ)**

БИХ	Извршење 2023	План 2024	План 2025	Пројекција 2026	Појекција 2027
Приходи	20.379,3	22.255,8	24.092,4	25.188,3	26.659,9
Порески приходи	10.868,7	11.825,3	12.936,9	13.175,0	13.794,5
Индијектни порези	8.563,8	9.267,1	9.849,0	10.230,6	10.651,9
Директни порези	2.246,6	2.483,1	2.678,6	2.857,5	3.051,9
Остали порески приходи	58,3	75,1	79,8	86,9	90,7
Доприноси	7.370,6	7.992,0	8.672,5	9.298,0	9.973,7
Грантови и трансфери	77,7	45,5	76,0	71,0	72,2
Остали приходи	2.062,3	2.393,0	2.736,5	2.644,3	2.819,5
Расходи	21.194,4	23.571,2	24.735,4	25.599,5	26.495,6
Бруто плате и накнаде	5.406,9	5.746,7	6.145,1	6.362,1	6.565,0
Издаци за материјал и услуге	3.249,5	3.799,5	3.921,3	3.986,7	4.104,2
Камате	455,7	565,1	544,7	548,5	519,4
Субвенције, социјална давања и трансфери	9.465,7	10.332,8	11.128,3	11.459,4	12.069,8
Остали расходи	778,3	1.006,0	885,1	873,2	879,2
Нето издаци за нефинансијску имовину	1.838,3	2.121,1	2.326,0	2.369,6	2.358,0
Биланс	-815,1	-1.315,4	-858,1	-411,2	164,3
Финансирање	815,1	1.315,4	858,1	411,2	-164,3
Домаће	1.216,7	644,4	-119,8	-88,6	-323,1
Отплата унутрашњег дуга	-1.093,2	-1.008,0	-1.047,8	-974,6	-1.042,9
Остало (+/-)	2.309,9	1.652,4	928,0	886,0	719,8
Спољно	-607,5	492,8	775,4	608,8	365,3
Повлачење ино кредита	555,5	1.700,2	1.814,9	2.111,6	1.256,0
Отплата главнице ино кредита	-1.163,0	-1.207,4	-1.039,5	-1.502,8	-890,7
Статистичка разлика и непокривени вишак расхода	205,9	178,2	202,5	-109,0	-206,5

Извор: Рачунице Савјетодавне групе Фискалног савјета БиХ

Горње границе задужења буџета

Ограничења износа дуга на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини утврђена су законима, и то:

- Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Босне и Херцеговине (“Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 52/05),
- Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 71/12, 52/14, 114/17, 131/20, 28/21 и 90/21), и
- Законом о дугу, задуживању и гаранцијама у Федерацији Босне и Херцеговине (“Службене новине Федерације БиХ”, број 86/07).

Република Српска

Законом о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске утврђено је да јавни дуг Републике Српске (дуг Републике Српске, дуг јединица локалне самоуправе и дуг фондова социјалне сигурности) на крају фискалне године не може бити већи од 55% БДП-а оствареног у тој години (у 2024. години: 9.240 мил. КМ⁶⁹), док укупан дуг Републике Српске (јавни дуг Републике Српске, дуг јавних предузећа, Инвестиционо-развојне банке Републике Српске и институција јавног сектора) на крају фискалне године не може бити већи од 60% БДП-а оствареног у тој години (у 2024. години: 10.080 мил. КМ). Законом о допунама Закона о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 52/14) дефинисано је да се дуг настао по основу задужења за финансирање санације штете из Јединственог регистра штета, прописаног у Закону о фонду солидарности за обнову Републике Српске, изузима из ограничења која су прописана за укупан и јавни дуг Републике Српске.

Краткорочни дуг Републике Српске не може бити већи од 8% износа редовних прихода остварених у претходној фискалној години. Укупна изложеност Републике Српске по издатим гаранцијама не може бити већа од 15% оствареног БДП-а у тој години. Додатно, буџетом Републике Српске утврђује се износ краткорочног и дугорочног дуга Републике Српске који може настати током буџетске године. Народна скупштина Републике Српске, на приједлог Владе, одлучује о: укупном краткорочном и дугорочном задуживању које може настати у току фискалне године, као и о његовој намјени, о укупном износу гаранција Републике Српске које Влада може издати у току фискалне године⁷⁰, те одобравању капиталне инвестиције, као и о максималном износу задужења за финансирање те инвестиције.

⁶⁹ Процијeњени БДП Републике Српске за 2024. годину износи 16.800 милиона КМ (Програм економских реформи Републике Српске за период 2025-2027. година).

⁷⁰ Члан 1. Закона о измјенама Закона о задуживању, дугу и гаранцијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 114/17).

Јединице локалне самоуправе се могу дугорочно задужити само ако у периоду стварања дуга укупан износ који доспијева за отплату, по предложеном дугу и цјелокупном доспјелом, неизмиренем постојећем дугу, у било којој наредној години није већи од 18% износа њихових редовних прихода остварених у претходној фискалној години. Краткорочни дуг јединица локалне самоуправе не може бити већи од 5% њихових редовних прихода остварених у претходној фискалној години, а изложеност по издатим гаранцијама не може да буде већа од 30% износа њихових редовних прихода остварених у претходној фискалној години (сва правила која важе за јединице локалне самоуправе важе и за фондове социјалне сигурности, осим у дијелу који се тиче гаранција - фондови социјалне сигурности не могу их издавати). Скупштина јединице локалне самоуправе доноси одлуку о задужењу и издавању гаранције јединице локалне самоуправе, а Министарство финансија даје сагласност за задужење, односно издавање гаранције. Управни одбор фонда социјалне сигурности доноси одлуку о задуживању фонда социјалне сигурности, Министарство финансија даје мишљење, а Влада Републике Српске даје сагласност за задужење фонда. Законом о фискалној одговорности⁷¹, у оквиру општих фискалних правила, утврђено је правило о дугу које подразумева да јавни дуг Републике Српске на крају фискалне године не може бити већи од 55% оствареног БДП-а у тој години, док је у оквиру посебних фискалних правила дефинисан праг за дуг, који подразумева да уколико јавни дуг Републике Српске на крају фискалне године достигне 50% оствареног БДП-а у тој години, буџет за наредну годину мора да буде са буџетским суфицитом. Министарство финансија годишње извјештава Владу Републике Српске и Народну скупштину о задужењу.⁷²

Федерација БиХ

Укупан приход градова и општина у Федерацији Босне и Херцеговине остварен у 2023. години износи 1.283,3 мил. КМ.

Градови и општине се, у складу са одредбама Закона о дугу, задуживању и гаранцијама, могу дугорочно задужити уколико у вријеме одобрења задужења износ сервисирања дуга који доспијева у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције града и општине, не прелази 10% прихода остварених у претходној фискалној години. 10% прихода општина и градова остварених у 2023. години износи 128,3 мил. КМ, што представља законско ограничење укупног годишњег сервисирања обавеза свих градова и општина, с тим што се свака град/општина појединачно може задужити уколико у вријеме одобрења дугорочног задужења износ сервисирања дуга који доспијева у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције града/општине, не прелази 10% прихода конкретног града/општине остварених у претходној фискалној години.

Укупан приход кантона у Федерацији БиХ остварен у 2023. години износи 3.485,0 мил. КМ.

⁷¹ „Службени гласник Републике Српске“ бр. 94/15 и 62/18.

⁷² Документ [Informacija o dugu sa stanjem na dan 31.12.2023. godine](#) доступан је на на порталу Министарства финансија Републике Српске.

Кантони се, у складу са одредбама Закона о дугу, задуживању и гаранцијама, могу дугорочно задужити уколико у вријеме дугорочног задужења износ сервисирања дуга за укупан унутрашњи и спољни дуг и гаранције кантона које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције кантона, не прелазе 10% прихода остварених у претходној фискалној години и у оквирима укупних ограничења. 10% прихода кантона остварених у 2023. години износи 348,5 мил. КМ, што представља износ укупног могућег годишњег сервисирања свих дугова (обавеза) кантона, с тим што се сваки кантон појединачно може задужити уколико у вријеме дугорочног задужења износ сервисирања дуга за укупан унутрашњи и спољни дуг и гаранције које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције кантона, не прелазе 10% прихода конкретног кантона остварених у претходној фискалној години.

Консолидовани приход Федерације БиХ и кантона у 2023. години износи 8.931,0 мил. КМ, од чега:

Федерација БиХ 5.446,0 мил. КМ

Кантони 3.485,0 мил. КМ

Федерација се може дугорочно задужити уколико износ сервисирања дуга за укупан унутарњи и спољни дуг и гаранције које доспијевају у свакој наредној години, укључујући и сервисирање за предложено ново задужење и све зајмове за које су издате гаранције Федерације, заједно са ограничењима износа дуга кантона не прелазе 18% консолидованих прихода Федерације и кантона остварених у претходној фискалној години. Годишње сервисирање дуга Федерације и кантона може износити максимално 18% консолидованих прихода Федерације и кантона остварених у 2023. години, односно до 1607,6 мил. КМ (18% од 8.931,0). Годишњи сервис дуга у 2023. години свих нивоа власти у Федерацији БиХ је могао износити до 1.570,1 мил. КМ годишње, од чега:

- сервис дуга општина и градова до 128,3 мил. КМ (10% у односу на укупан приход у 2023. години)
- сервис дуга кантона до 348,5 мил. КМ (10% у односу на укупан приход кантона у 2023. години)
- сервис дуга Федерације БиХ до 1.259,1 мил. КМ, што представља разлику између 1.607,6 мил. КМ (колико износи 18% консолидованих прихода Федерације БиХ и кантона из 2023. године) и 348,5 мил. КМ (што је 10% прихода кантона остварених у 2023. години).

На основу члана 1. став (6), члана 5. став (1) тачка б) и члана 6. Закона о Фискалном савјету у Босни и Херцеговини („Службени гласник БиХ“, број 63/08), Савјет министара Босне и Херцеговине, Влада Републике Српске и Влада Федерације Босне и Херцеговине з а к љ у ч у ј у

СПОРАЗУМ О УСВАЈАЊУ ДОКУМЕНТА ГЛОБАЛНИ ОКВИР ФИСКАЛНЕ БИЛАНЦЕ И ПОЛИТИКА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА РАЗДОБЉЕ 2025-2027 ГОДИНЕ ИЗМЕЂУ САВЈЕТА МИНИСТРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ВЛАДЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Извршавајући надлежности Фискалног савјета у Босни и Херцеговини установљених Законом,

У настојању да одржи континуитет унапријеђења координације фискалне политике у Босни и Херцеговини,

Уважавајући потребу хитног усвајања буџета на свим нивоима власти за 2025. годину,

У циљу испуњавања једне од основних надлежности Фискалног савјета у Босни и Херцеговини, те постизања макроекономске стабилности и фискалне одрживости свих нивоа власти, стране су сагласне о сљедећем:

I

Овим споразумом Савјет министара Босне и Херцеговине, Влада Републике Српске и Влада Федерације Босне и Херцеговине усвајају документ „Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2025 – 2027 године“, на који је дата сагласност на 4. сједници Фискалног савјета, одржаној 30.01.2025. и у периоду од 21.02.2025. до 24.02.2025. године.

II

Документ „Глобални оквир фискалног биланса и политика у Босни и Херцеговини за период 2025 – 2027 године“ чини саставни дио овог Споразума.

Предсједавајућа

Савјета министара БиХ

Борјана Кришто

Број: ФС.01-50-3-6/25

Предсједник

Владе Републике Српске

Др Радован Вишковић

Број: 04.1.283/25.

04.03.2025. год.

Премијер

Владе Федерације БиХ

Нермин Никшић

Број: 01-62-122/25